JUBILEUL

GHEORGHE MOLDOVAN

ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
SPECIAL
TIMIȘOREAN
- 160 de ani -
(1863-2023)

GHEORGHE MOLDOVAN

JUBILEUL

ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SPECIAL TIMIȘOREAN

1863 – 2023

- Secvențe imedite -

Timișoara, 2023

JUBILEUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SPECIAL TIMIȘOREAN
160 de ani (1863-2023) ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SPECIAL TIMIȘOREAN/
Gheorghe MOLDOVAN
Timișoara: Tipografia Liceului Tehnologic Special "Gheorghe Atanasiu" 2023

ISBN: 978-973-0-38145-0

Coperta: Luspenec Grațian

Motto,

„Stăpâni absoluți pe secretele claviaturii magice ce dau glas coardelor vocale, acești dascăli, aparent oameni ca noi toți, sunt capabili să transforme deșertul vieții surdomuților, locul în care nu creșteau flori și nu exista speranță, într-o grădină binecuvântată, plină de flori frumoase și înmiresmate, străbătută de susurul izvoarelor cristaline și umbrită de coroanele pletoase ale pomilor. Pentru întreaga lume acești profesori surdologi sunt niște persoane oarecare, anonime și neimportante, dar pentru elevii lor surzi vor constitui totdeauna, întreaga lume. Ei sunt ajutoarele Creatorului care, într-o clipă de relaxare, a omis să ofere unora dintre semenii noștri darul auzului. Prin corectarea acestei omisiuni, prin efortul de deștelenire al corzilor vocale, surdologii înjghebează cutemei un act sfânt, binecuvântat deDumnezeu."

Gheorghe Moldovan

[Fragment din „Cuvântul de încheiere" al cărții *„Literatura surdologică în România interbelică"* - 2015].

CUVÂNT ÎNAINTE

Apariția și evoluția învățământului special în Banat și, separat, în Timișoara am tratat-o anterior în trei cărți : ***„Începuturile învățământului special din Timișoara”*** (2007), ***„Istoria învățământului bănățean pentru surdomuți”*** (2010) și ***„Prima carte de logopedie tipărită în România. Timișoara-1900”*** (2012). În paginile acestora am încercat să redau odiseea educării copiilor deficienți din această provincie. Majoritatea informațiilor erau obținute din studierea documentelor tipărite, singura arhivă cercetată atunci era a actualului Liceu Tehnologic Special „Gh. Atanasiu” din Timișoara, urmaș al fostului Institut de Surdomuți.

Peste ani, pe măsură ce m-am adâncit tot mai mult în studierea altor arhive, mi-am format o imagine mult mai completă a învățământului special bănățean și concluziile le-am inclus în cărțile ***„Învățământul deficienților din prima jumătate a secolului XIX, în Ardeal și Banat”*** (2019) și ***„Învățământul special. Documente de arhivă. 1828-1849”*** (2021). Noutățile descoperite cu această ocazie au constituit o adevărată revelație. Astfel, faptul că în Banat surzii erau educați prin metoda orală încă din 1836(în Ardeal din 1827); că la Bozovici (jud. Caraș-Severin) s-a utilizat încă din 1837 o surdometodică editată la Viena (prima din teritoriile românești); că profesorii pentru surzi erau formați, încă din 1838, la o școală normală din Jassenov (actualmente în Banatul Sârbesc); că tot la Bozovici s-a instituit în 1846 primul învățământ al orbilor de pe actualul teritoriu al României,învățământ în care, pentru prima dată în teritoriile romînești, s-a utilizat o tiflometodică editată la Viena; toate acestea erau informații total necunoscute până în acel moment.

Cartea actuală nu este o monografie. Ea este o culegere de întâmplări, fapte și aspecte care, datorită faptului să au fost descoperite mai târziu, nu au fost cuprinse în lucrările anterioare dar le completează oferind uneori o notă pitorească, iar alteori una tristă.

Și aceasta, la fel ca orice istorie, are luminile și umbrele sale. Suntem datori să le acceptăm pe toate.

Gheorghe Moldovan

Anul 1863
PRIMUL PAS

Învățământul special, din orașul de pe Bega, a început în toamnaanului 1863 și a avut doi protagoniști. Pe de o parte era un tânăr învățător bănățean, de etnie germană, **KARL SCHÄFFER**, care în acel an abia împlinise vârsta de 22 de ani și care dispunea de o anumită faimă deoarecese calificase la Budapesta în educarea surzilor și în anul școlar 1861-62 a predat la Institutul de Surdomuți din Viena. Pe de altă parte era un copil surd, în vârstă de șapte ani, **Steiner Móritz,** căruia tatăl său dorea să-i ofere o educație corespunzătoare.

Din acel moment, timp de 11 ani, Steiner Móritz a fost educat „în particular” de Karl Schäffer și a fost supus unor examene periodice. Astfel, el a reușit să absolve învățământul public de opt ani, după care a urmat o școala profesională, calificându-se în meseria de tâmplar de mobilă. Ulterior s-a căsătorit și apoi s-a mutat împreună cu familia la Budapesta, unde și-a deschis propriul său atelier de confecționat mobilă.

Nu a fost singurul copil surd educat în Timișoara acelor ani, în pararel cu Steiner Móritz, în perioada 1863-1885, Karl Schäffer a mai educat alți copii surzi. Aceștia au fost : **Uhrmann János,** fiul proprietarului unei prestigioase edituri timișorene; **Schwimmer Jakab**, fiul unui proprietar de pământ din comitatul Timiș; **Lang Katalin,** fiica colonelului Regimentului nr. 61 Infanterie din Timișoara; **Pollak Sándor,** fiul unui ceasornicar din cartierul timișorean Fabric; **Tóth Róza,** fiica unui conductor de tren din cartierul timișorean Josefin; și **Hojtás Gizella,** o localnică cu părinții casnici. La aceștia, s-au mai adăugat la începutul anului 1885 : **Birescu Vasile,** fiul preotului ortodox din localitatea Sihla-Lugoj și **Maximcsuk Károly,** un orfan care era întreținut de către un frate vitreg ce locuia în cartierul timișorean Josefin.

După acest început, în Timișoara, învățământul pentru persoanele cu deficiențe s-a dezvoltat și s-a ramificat ajungând la o serie de performanțe notabile. Pe tot parcursul perioadei cuprinse între anii 1863 și 2023, acest învățământ nu a avut nicio întrerupere, ajungând o constantă a orașului de pe Bega,

CAREUL DE AȘI

AL INSTITUTULUI DE SURDOMUȚI DIN TIMIȘOARA

Istoria Institutului de Surdomuți din Timișoara începe la 1 octombrie 1885 când Primăria a înființat această școală specială. Succesul instituției a fost asigurat de colectivele didactice care s-au succedat, însă, nu putem trece cu vederea existența unei stabilități manageriale, asigurate de primii patru directori, care l-au condus cu pricepere pe parcursul a ... 93 de ani (!!!), între 1885 și 1978. Se cuvine să-i facem cunoscuți :

1. KARL SCHÄFFER (1885-1906).

Fig. 1. Karl Schäffer
din [Ciumăgeanu-1968].

A fost cel care a înfiinţat învăţământul de surzi în Timișoara și a fost primul director al școlii, apoi al institutului, între 1885-1906.

S-a născut la 12 mai 1841 în localitatea Bešenova Nouă (germ. Neuebeschenow; mag. Ujbesenyö), azi Dudeștii Noi, situată la aproximativ 15 km. NV de centrul Timișoarei. Era cel de al zecelea copil al soților Johan Schäffer și Catalin, născută Reinert. La fel ca și ceilalți locuitori ai comunei, familia Schäffer erau germani de religie romano-catolică. Copilăria în sânul familiei a fost scurtă. La vârsta de 8 ani rămâne orfan de tată și, din acel moment, a fost preluat de fratele său mai mare, Josef, învățător în comuna Merțișoara (azi Carani). [Ciumăgeanu-1968].

În 1856 a absolvit la Timișoara, școala elementară. Între 1856-58 a urmat Liceul Real din Szeged, pe care l-a continuat între 1858-60 cu Școala Normală (Pedagogică) din Budapesta. Bacalaureatul l-a luat cu Diploma de Merit. În ultimul an petrecut în capitala maghiară, Schäffer, alături de ceilalți 35 de colegi din ultimul an de studiu, a urmat și cursurile de formare în educarea surzilor ținute de directorul Institutului de Surdomuți din Viena, Alexander Venus. După un examen de absolvire, în vara anului 1860, pe

lângă diploma de învățător, toți au obținut și calificarea de profesori pentru surzi. Alexander Venus l-a invitat pe Karl Schäffer să se angajeze la institutul vienez. Așa că, după un an petrecut ca învățător, alături de fratele său, la Merțișoara, Schäffer a plecat la Viena unde în anul școlar 1861-62 a predat la institutul vienez de surdomuți. Din păcate, în toamna anului 1862, s-a îmbolnăvit grav și a fost nevoit să se întoarcă acasă, în Banat. [Moldovan-2007 și 2010], [Ciumăgeanu-1968].

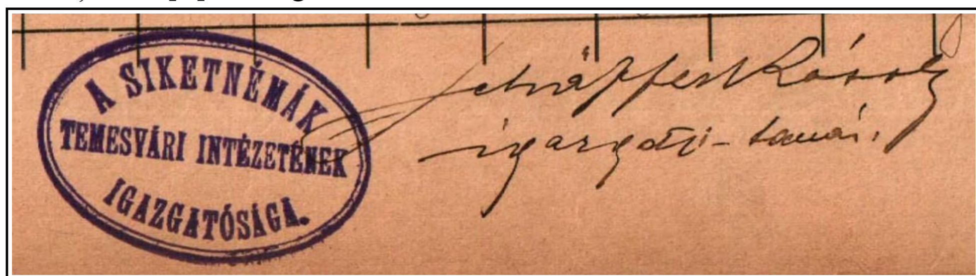

Fig. 2. Semnătura lui Karl Schäffer dintr-un catalog timișorean din anul 1898.

După o lungă convalescență, în toamna anului 1863, cu sprijinul Episcopului Romano-Catolic Alexander Bonnaz, s-a angajat ca învățător la Școala Elementară din Timișoara-Josefin. Din acel moment și până la pensionarea sa, în 1906, Karl Schäffer se va impune ca o personalitate marcantă a învățământului timișorean din a doua jumătate a secolului XIX, dar și în viața socială, culturală și în publicistică, a Banatului. Începând din 1869 a fost membru în „Scaunul școlii”, care controla învățământul din oraș. A organizat cursuri de perfecționare a învățătorilor și cursuri de calificare a educatoarelor de grădiniță. Începând din 1876 a fost numit directorul Școlii Elementare din Timișoara-Josefin, funcție deținută până în 1897, când s-a mutat cu Institutul de Surdomuți la noul sediu din str. Gh. Doja. A scris și publicat un număr de cinci cărți : una de predare a gimnasticii (1871 - în limba germană); o monografie bilingvă (maghiară, germană) a Timișoarei (1882); o istorie a Școlii de Surdomuți (1890 – maghiară – vezi Fig. 4); o istorie a Institutului de Surdomuți (1896 – maghiară – vezi Fig. 4); și o istorie a școlilor elementare publice din Timișoara (1896 – maghiară, împreună cu alți doi coautori). [Hrivnák-1912], [Moldovan-2007 și 2010].

Între anii 1872-75, Schäffer a editat ziarul de limbă germană „Jugendblätter” (Foaia tinerilor). Între 1875-1886 a fost Președintele Asociației Învățătorilor din Banat și, cu această ocazie, a redactat ziarul asociației „Délmagyarországi Tanügyi Lapok” (Ziarul Cadrelor Didactice din Banat). Pentru scurt timp, a deținut un institut particular de gimnastică.

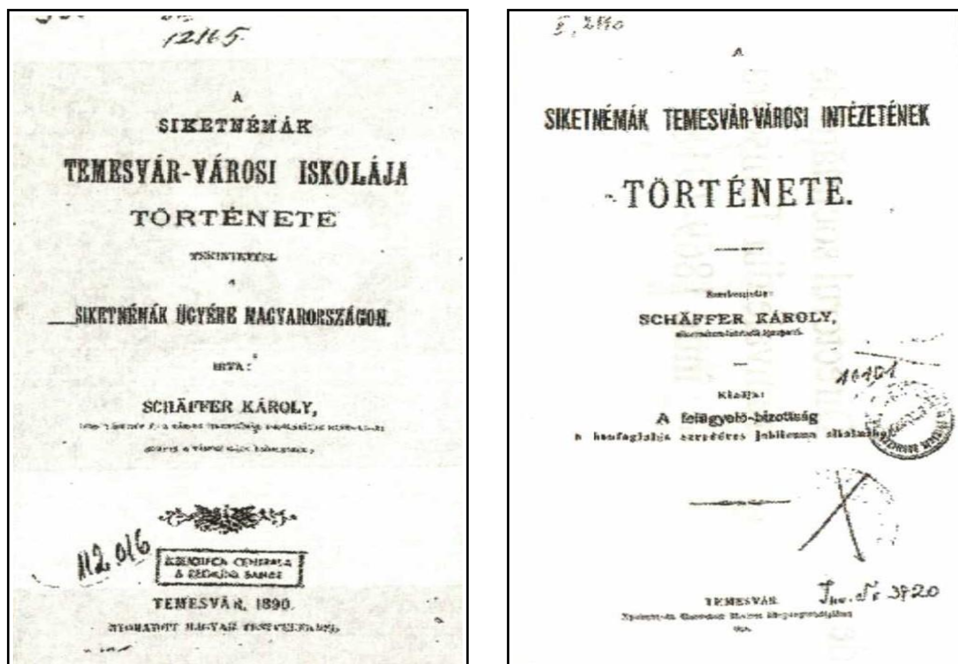
Fig. 3. Institutul de Surdomuți din Timișoara

din [http://adevarul.ro/locale/timisoara/foto-timisoara-avangarda-tarii-Scoala-surdo-muti-oras-functioneaza-anul-1885]

În 1883, Ministerul Învățământului și Cultelor l-a numit într-o comisie de analiză a programelor școlare din școlile publice. Urmare a acestei activități a primit titlul de „consilier național pentru învățământul public”, iar în 1891 pe cea de corector al manuscriselor pentru manualele de învățarea limbii germane. Prin Ordinul ministerial Nr. 45.660/1896 i-a fost omologat un aparat didactic, inventat și executat de Schäffer, pentru ilustrarea modului de efectuare a operațiilor cu fracțiile ordinare. Prin Ordinul ministerial Nr. 81.593/3.nov.1899, Schäffer era numit membru în „Comisia Națională de Coordonare a Învățământului Special”. A fost membru fondator și primul președinte a Asociației Naționale a Profesorilor din Institutele de Surdomuți”, înființată la 2 aprilie 1901. A deținut această funcție până la pensionarea sa, în anul 1906, iar după acea dată a fost numit „președinte onorific pe viață”. [Hiv.Közl.], [Moldovan-2010].

În Timișoara, din 1895 și până la decesul său din 1912, a fost consilier municipal și membru a mai multe comisii filantropice. A făcut parte din diferite societăți culturale de lectură sau corale. [Schäffer-1896].

Dar marile sale realizări au fost în domeniul învățământului special.

A

SIKETNÉMÁK

TEMESVÁR-VÁROSI ISKOLÁJA

TÖRTÉNETE

SIKETNÉMÁK ÜGYÉRE MAGYARORSZÁGON.

IRTA:

SCHÄFFER KÁROLY,

TEMESVÁR, 1890.

A

SIKETNÉMÁK TEMESVÁR-VÁROSI INTÉZETÉNEK

TÖRTÉNETE.

SCHÄFFER KÁROLY,

A felügyelő-bizottság

TEMESVÁR.

Fig. 4. Cărțile editate de Karl Schäffer referitoare la istoria Școlii de Surdomuți (stânga), respectiv a Institutului de Surdomuți (dreapta) din Timișoara.

A dorit să transforme Timișoara într-un mare centru al învățământului special, însă, singurul domeniu care a dăinuit după dispariția lui a fost cel al învățământului pentru surdomuți pe care l-a început, privat, în toamna anului 1863, imediat după angajarea sa la Școala Elementară din Timișoara- Josefin. Așa cum am relatat în capitolul precedent, primul a fost un băiat de 7 ani, Steiner Móritz pe care l-a îndrumat prin școala publică de 8 clase și școala profesională. În același mod, timp de 22 de ani, între 1863 – 1885, Karl Schäffer a educat privat un număr total de nouă copii surzi, atât din Timișoara, cât și din localitățile apropiate.

În anul 1885, Primăria orașului Timișoara a hotărât înființarea unei școli pentru surzi care, după un an de regim privat, în 1886 a fost preluată cașcoală orășenească. Școala s-a dezvoltat și în 1893 a fost transformată în institut. Ea funcționează și azi. Inițial, Școala de Surdomuți a funcționat în incinta Școlii Elementare din Timișoara-Josefin, unde Schäffer era director. Situația era provizorie și a convins Consiliul Municipal să-i construiască, un sediu permanent. [Moldovan-2007 și 2010].

În 1893 Primăria a achiziționat un teren la intersecția străzilor Gh.

Doja cu Stefánia (azi Virgil Magiaru). În anul 1897 s-a finalizat prima etapă de construcție, pentru care Primăria a cheltuit 90.759,16 koroane. Era vorba de o clădire cu fațada spre str. Gh. Doja ce avea un demisol, un parter înalt și, în mijloc, un etaj. În anii 1900-01, Primăria a efectuat o a doua etapă de construcții, pentru care a cheltuit 53.569,25 de koroane. Cu această ocazie clădirii inițiale i s-au adăugat două aripi care aveau la demisol și parter câte două clase. Separat, în aceeași incintă, dar cu fațada pe str. Stefánia, s-a construit o clădire ce avea la demisol bucătăria și sălile de mese, iar la parter un internat. [Moldovan-2007 și 2010], [Schäffer-1896].

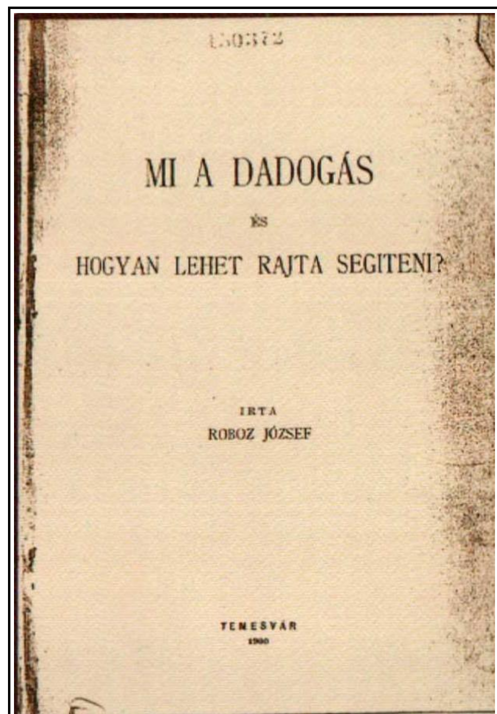
Încă din 1885, Karl Schäffer s-a preocupat și de formarea unui colectiv didactic competent. Cu timpul, institutul timișorean a ajuns o pepinieră de cadre specializate în educarea surzilor, mulți absolvenți ai cursurilor de formare în pedagogia terapeutică din Vác sau Budapesta făceau practică pedagogică la Timișoara. Opt profesori, care au făcut specializarea aici, au ajuns directori a altor institute de surdomuți : **1.** Elias Jákab la Arad. **2.** Klis Lajos la Vác și Budapesta. **3.** Wentzel József la Ungvár (azi Ujhorod, în Ucraina). **4.** Klúg Péter la Szeged. **5.** HertillaSzilard-Constantin la Arad și Cluj. **6.** Zádor Endre la Sopron și Timișoara. **7.**Völkek József la Sopron. **8.** Wayán Ferencz la Sopron. [Moldovan-2010].

Tot Schäffer a insistat pentru înființarea unui învățământ destinat copiilor orbi. Urmare a insistențelor sale, Primăria orașului a făcut un plan elaborat în trei etape. Inițial urma să se înființeze un atelier pentru bărbații orbi. Acesta s-a înființat în toamna anului 1904 și, după două locații provizorii, prima dată la Institutul de Surdomuți și apoi într-o locuință de pe str. Holló (azi Al. Odobescu) nr. 6, s-a stabilit definitiv pe str. Kronen nr. 123 (azi str. Independenței nr. 9). Acolo a funcționat până la terminarea celuide Al Doilea Război Mondial, iar azi este sediul Asociației Orbilor. Celelaltedouă etape, cea a înființării unui Institut de Învățământ pentru Orbi și a unui azil pentru orbii ce nu se pot descurca singuri, au fost abandonate din cauza începerii Primului Război Mondial. [Városi Közlöny], [Moldovan-2007].

Corectarea Defectelor de Vorbire a început tot datorită insistențelor lui Schäffer și între 1 feb. 1904 și 2 nov. 1908, cu sprijinul financiar al Primăriei, au fost recuperați un număr de 177 de copii ce avuseseră astfel dedefecte. Activitățile de recuperare s-au ținut în două școli diferite : Institutul de Surdomuți (profesori fiind Stanczel János, Hertilla Szilárd, Hrivnák László) și Școala Elementară din Fabric (profesor Fucsek Sándor).

Pentru ultimul domeniu al învățământului special, cel al educării copiilor cu debilități mintale, Karl Schäffer a apelat la Asociația „Crucea Albă” din Banat. Cu ajutorul ei, în anul școlar 1907-8 s-a închiriat o casă în

cartierul Elisabetin și profesorul Stanczel János a educat șase copii. A fost o experiantă scurtă care nu s-a mai reluat. [Moldovan-2007 și 2012].

MI A DADOGÁS
ÉS
HOGYAN LEHET RAJTA SEGITENI?

IRTA
ROBOZ JÓZSEF

TEMESVÁR
1900

Fig. 5. Prima carte de logopedie tipărită în România

O altă caracteristică a perioadei directorului Karl Schäffer a fost cercetarea științifică pe care o făceau profesorii institutului în domeniul învățământului special/terapeutic. La fel ca ceilalți profesori din țară, și cei de la Institutul de Surdomuți din Timișoara aveau obligația de a colabora cu articole la revistele de specialitate care apăreau în limbile maghiară sau germană.

Dar, trebuie să remarcăm că, în anul 1900, pe când era profesor la institutul timișorean, **Roboz József** a publicat la Editura Csendes Jakab din Timișoara cartea ***„Mi a dadogás és hogyanlehet rajta segiteni ?”*** *(Ce este bâlbâiala și cum poate fi ajutată ?).* Ea reprezintă **prima carte de logopedie tipărită pe teritoriul de azi al României.** (Fig. 5).

Pe plan familial știm că în 1864 s-a căsătorit cu Hopfer Ana (1842-1925). Nu au avut copii.

În anul 1900, Primăria Timișoarei l-a sărbătorit pe Karl Schäffer pentru împlinirea a 40 de ani de activitate didactică. Cu această ocazie, autoritățile locale i-au înmânat „Coroana de Lauri”, iar ***la 18 dec. 1900 împăratul Franz Josef a semnat decretul prin care îl decora cu „Crucea de Merit cu Coroană de Aur”.*** [Moldovan-2007 și 2010].

În anul 1906 Schäffer împlinea 65 de ani și urma să se pensioneze.

La 2 sept. 1906 a publicat **o scrisoare de adio** care a apărut în presa timișoreană și în revistele centrale de specialitate a învățământului special. În ea mulțumea și își arăta recunoștința față de miniștrii învățământului care l-au ajutat (Náray Szabó Sándor și Szalay Imre), față de regretatul episcop Al. Bonnaz care l-a susținut, față de primarul Telbisz Károly și membrii

Consiliului Municipal care i-au asigurat susținerea financiară, față de întregul oraș care a îmbrățișat ideea susținerii deficienților de auz și față de presa care a scris articole elogioase în permanență. [Temesvári Hirlap].

Realizările sale în domeniul învățământului terapeutic/special nu puteau să rămână neobservate. A înființat Școala de Surdomuți din Timișoara în momentul în care în toată Ungaria existau doar două școli de profil. Una se afla la Vác și era destinată tuturor deficienților de auz din țară,iar cealaltă era la Budapesta și era destinată doar etniei israelite. Apariția, în toamna anuui 1885, a școlii timișorene și a celei arădene a impulsionat acestînvățământ și a încurajat guvernul să aibă o politică proprie în acest domeniu. În plus, la institutul timișorean și-au făcut stagiul și s-au perfecționat mulți profesori care, apoi, s-au răspândit în toată țara.

Cu ocazia pensionării, Schäffer a primit scrisori de felicitare și urări de viață lungă din partea Uniunii Naționale a Institutelor de surdomuți(aprobată în ședința extraordinară ținută în zilele de 3-4 iulie 1906 la Eger șisemnată de președintele uniunii Németh László) și a Asociației Profesorilor din Institutele de Surdomuți (aprobată în ședința extraordinară ținută la Vác și semnată de președintele Klis Lajos). [Temesvári Hirlap].

Cea mai importantă scrisoare de felicitare a fost cea trimisă de Ministrul Învățământului și Cultelor, domnul Apponyi Albert, pe care o redăm în continuare :

„Am aflat că Domnia Voastră ați slujit mai bine de 43 de ani învățământul, cu conștinciozitate și deplină dăruire, în mod special în dezvoltarea învățământului terapeutic (special)***, pe care v-ați zbătut să îl răspândiți și să îl popularizați în societate.***

Îndeplinesc o sarcină plăcută cu ocazia pensionării dumneavoastră să-mi exprim mulțumirea și recunoștința pentru activitatea plină de succes și față de serviciul îndeplinit cu sârguință. Vă doresc să vă bucurați încă mulți ani de roadele succesului dumneavoastră.”

Budapesta la 24 sept. 1906

Ministrul Învățământului și Cultelor

Apponyi Albert

Anii care au urmat au fost dificili din cauza sănătății precare, care l-a obligat să se interneze des în spital. S-a stins din viață la 19 mai 1912, la șapte zile după împlinirea vârstei de 71 de ani. Ziarele locale au anunțat că ***„gura care i-a învățat pe mulți să vorbească s-a închis pentru totdeauna”.***

2. ZÁDOR ENDRE / ANDREI (1906-1931).

Fig. 6. Zádor Endre
din [Sopron].

A fost cel de al doilea director. A preluat conducerea institutului prin Ordinul Nr. 70.658/29 aug. 1906 [Hiv.Közl.-nr.19/15 sept.1906-pag.452] emis de Ministerul Învă-mântului și Cultelor de la Budapesta și a deținut această funcție timp de 25 de ani, fiind pensionat cu Ordinul Nr. 16.272/1 aprilie 1931, emis de Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale de la București [Temes-vári Hirlap]. Cu alte cuvinte, a servit atât în cadrul Imperiului Austro-Ungar, cât și în România Mare. Vom vedea că ambele țări i-au răsplătit meritele cu câte o decorație.

Era original din Banat, născut la Pancevo în anul 1866. Nu avem date despre familia sa. De mic copil a cunoscut cele patru limbi ale Banatului, româna, maghiara, germana și sârba. Peste ani, acestea aveau să-i folosească foarte mult.

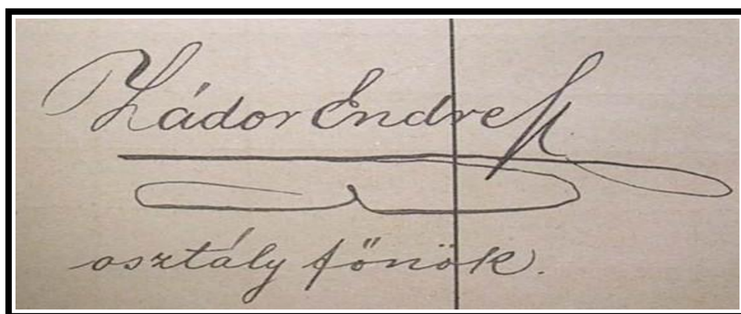

Fig. 7. Semnătura lui Zádor Endre

În 1892 a absolvit, la Vác, Cursurile de calificare în pedagogia surzilor și până în anul 1903 a predat la diferite institute de surzi din Vác, Budapesta și Timișoara (1897-99). În 1903 este trimis în orașul Sopron, din vestul Ungariei, cu sarcina de a înființa un nou institut pentru surzi. Institutul a fost deschis în toamna aceluiași an și Zádor l-a condus până în vara anului 1906 când a fost numit director al institutului timișorean [Hiv.Közl.-nr.19/ 15sept.1906-pag.452].

Directorul Institutului de Surdomuți din Timișoara (1906-1919).

S-a ocupat de completarea claselor și mărirea efectivului de elevi. Mulți părinți își retrăgeau copiii după primele clase primare și clasele VI- VIII rămâneau cu puțini elevi, grupați la un singur profesor. În plus, familiile românești și sârbești aveau rețineri datorită folosirii doar a limbii maghiare și nu a limbii lor materne. Cu aceștia s-a dus o muncă asiduă timp de mai mulți ani pentru a-i lămuri că, într-o școală de surzi demutizarea nuse poate face în mai multe limbi și copiii surzi trebuie să fie într-un mediu încare să converseze oral cu ceilalții. Aceasta, însă, nu îi va împiedica să se întoarcă acasă și să-și practice meseria în localitatea lor. Pentru a avea mai mult succes, s-a apelat la învățătorii și preoții acestor localități. Când aceștiase aflau la Timișoara, cu ocazia conferințelor județene, erau invitați să viziteze Institutului de Surdomuți, li se făcea cunoștință cu elevii ucenici care învățau meseria la diferiți meșteri din oraș și vizitau atelierele unor surdomuți adulți. [Értesitöje-an 1907/8-pag.18], [Moldovan-2010-pag.131].

Multe familii nu își permiteau să plătească cele 240 de koroane cât costa întreținerea anuală a unui elev. Directorul Zádor a lămurit localitățile cu copii surzi să contribuie financiar; a convins consiliile județelor dinBanat să acorde burse de studiu; pentru elevii din mediul rural, a obținut 1000 koroane/an de la Ministerul Agriculturii; însă, cea mai mare donație financiară a fost obținută la 15 iulie 1907 când, prin Înalt Decret ImperialNr. 38.133/18908, Împăratul Franz Josef I a acordat 1/20 din beneficiile Loteriei Naționale (22.816,30 koroane) Institutului de Surdomuți din Timișoara. [Városi Köz.-nr. 7/iul.1908-pag.253], [Moldovan-2010-pag.155- 160]. Astfel, în ajunul Primului Război Mondial 95% din elevii institutului nu plăteau taxe școlare.

În urma acestor eforturi numărul elevilor din institut a crescut constant și în anul școlar 1910/11, pentru prima dată s-au format opt clase diferite cu opt învățători separați. Între 1911 și 1914, când a început Primul Război Mondial, numărul elevilor din clasa I-a a fost atât de mare încât a necesitat formarea a două clase paralele, fiecare având propriul ei învățător. Anul școlar 1913/14 a fost și anul în care, pentru prima dată, numărul elevilor înscriși la învățământul public (clasele I...VIII) depășea limita de 100.

În 1912, Ministerul Învățământului dela Budapesta l-a recompensat pe directorul Zádor Endre cu 500 de koroane pentru o excursie de perfecționare la institutele de surzi din Germania [Mag.Gy-ped.-an 1912, nr. 1–pag.122].

A reorganizat învățământul profesional. [Értesitöje-an 1907/8-pag.3-4], [Moldovan-2005] și [Moldovan-2010-pag.144-150]. La Timișoara copiii

surzi învățau meserie încă din anul 1889, dar Zádor a depistat unele dificultăți care frânau procesul de integrare. Copiii din mediul rurar, după absolvirea celor opt clase, erau luaţi acasă de către părinţi. Aici, cei mai norocoşi, erau daţi pe mâna unor meseriaşi locali unde lucrau fără a obţine odiplomă de calificare. Meseria nu corespundea nici dorinţelor şi nici aptitudinillor lor. Era, pur şi simplu, meseria meşterului care se găsea mai la îndemână. Aceştia erau cei mai norocoşi. Alţii rămâneau pe lângă părinţi şi prestau lucrări agricole împreună cu familia. În scurt timp ei uitau tot ce au învăţat şi de multe ori se punea întrebarea : „De ce au mai urmat şcoala?" Pentru aceasta mulţi părinţi, din mediul rurar, îşi retrăgeau copiii din institut înainte de terminarea celor opt clase. La sat, unii surdomuţi schimbau doisau trei meşteri, ba uneori două sau trei meserii, până să ajungă la locul care li se potrivea. Se pierdea mult timp, uneori ani întregi. După mai multe căutări, unii veneau la Timişoara și îşi dădeau seama că au foarte puţine cunoştinţe din meseria pe care au încercat s-o înveţe. Înţelegeau că dacă ar fiînvăţat de la început la oraş, la un meseriaş conştiincios şi priceput, ar fi primit o educaţie profesională completă.

Reorganizarea profesionalizării a fost în anul 1907 când Primăria, Camera de Muncă și Institutul de Surzi au înființat **„Comisia de Protecție a Surdomuților"**, care funcționa astfel : **1.** Părinţii elevilor au împuternicit, în scris, pe membrii comisiei pentru ca aceştia să găsească meşterul potrivit, să semneze Contractul de Ucenicie, să urmărească cum decurge ucenicia şi să aplaneze eventualele tensiuni care apăreau. Astfel, părinţii ce nu locuiau în Timişoara erau scutiţi de diferite drumuri şi de luarea unor decizii pentru care nu aveau informaţiile necesare. **2.** Camera de Muncă recomanda meseriaşii capabili să se implice în profesionalizarea surzilor şi care ofereau condiţii bune de cazare şi masă. **3.** Primăria a aprobat (Hotărârea nr. 24.150/19 sept. 1907) mărirea numărului de ore teoretice care se predau ucenicilor (de la 4 ore/săpt., la 9 ore/săpt.) şi a asigurat fondurile necesare.

Zádor Endre a aplicat și o nouă metodă de <u>popularizare a importanței învățământului pentru surdomuți</u>. [Értesitöje-diverși ani] și [Mag.Gy-ped.- an 1912–p.121-122]. Ea consta din efectuarea unor demonstrații practice în fața unui auditoriu. La aceste demonstrații, Zádor se prezenta cu câte patru elevi ce făceau parte din clase diferite. Erau invitate oficialitățile locale, cadre didactice, preoți, intelectuali, ziariști, în general tot ce putea avea localitatea respectivă mai bun. La început Zádor făcea o expunere despre istoricul și dezvoltarea învățământului pentru surdomuți și prezenta scopul principal al acestui învățământ, acela de a scoate pe acești handicapați din starea de animalitate în care îi ținea lipsa vorbirii. În continuare se trecea la demonstrațiile propriuzise. Cei patru elevi de vârste diferite erau chemați pe

rând și se exemplifica modul în care pronunțau sau citeau de pe buze. Auditoriul era încântat și demonstrația avea efect, cu atât mai mult cu cât erau antrenate persoane din public pentru a conversa cu copiii surdomuți.

Efectele acestor demonstrații erau diverse. De obicei, oficialitățile orașului respectiv măreau ajutorul financiar oferit anterior Institutului de Surdomuți, dar odată cu aceste demonstrații a apărut și o sporire a interesului față de întreaga muncă educativă desfășurată în institut, autoritățile fiecărei localități sporind insistențele față de familiile ce aveau copii surdomuți prin a-i determina să-i înscrie la institut. Astfel de demonstrații s-au ținut la : Şcoala Pedagogică din Timişoara (21.03.1908); Aula Mare a Judeţului Torontal din Becicherecul Mare – actualmente Zrenianin, Serbia (26.04.1908); Aula Mare a Primăriei din Lugoj (22.04.1909); Gimnaziul din Lugoj (17.11.1909); Liceul din Biserica Albă (19.11.1910); Aula Mare a Primăriei din Timişoara (15.01.1911); Şcoala de Băieţi din Josefin – Timişoara (2.02.1911); Liceul din Jimbolia (19.02.1911); Aula Mare a Primăriei din Panciova (24.03.1912) și Liceul din Caransebeş (17.12.1912).

O altă metodă era aceea de a invita anumite școli să facă vizite cu caracter didactic. Astfel, Institutul de Surdomuți din Timișoara a fost vizitat de Liga Națională pentru Ocrotirea Copiilor (18.01.1908); anul terminal al Școlii Pedagogice din Timișoara (24.03.1908, 3.05.1910, 6.04.1911, 2.05.1913); cursanții Institutului de Pedagogie Terapeutică din Budapesta (3-4.06.1908, 4-6.05.1909); anul terminal al Institutului de Teologie din Timișoara (22.03.1909); și anul terminal al Școlii Pedagogice Reformate din Oradea (13.05.1910).

Zádor Endre a fost cel care a pus <u>spectacolele de teatru în slujba demutizării</u>. Primăria Timișoarei a finanțat în permanență participarea elevilor surzi la diferite spectacole de teatru, circ sau „Teatru cu imagini în mișcare” (cinematograf). Din inițiativa directorului Zádor, spectacolele de teatru au fost transformate în evenimente educative deosebite, menite să ducă la dezvoltarea capacităților de recepționare a vorbirii interlocutorilor.În grupuri mici, actorii teatrului timișorean erau invitați la sediul institutului, unde susțineau diferite scenete. Actorii erau atenţionaţi să vorbească cu faţa la elevi, iar elevilor li se cerea să-şi exerseze citirea labială şi să facă eforturi pentru a înţelege dialogurile. În zilele care urmau, elevii surdomuţi trebuiau să povestească conţinutul piesei de teatru folosind limbajul oral. Se aplica astfel o metodă didactică ce stimula atenţia şi imaginaţia utilizând văzul în locul analizatorului auditiv care era afectat, dar punând accent pe dialogurile actorilor. [Értesitöje-diverși ani].

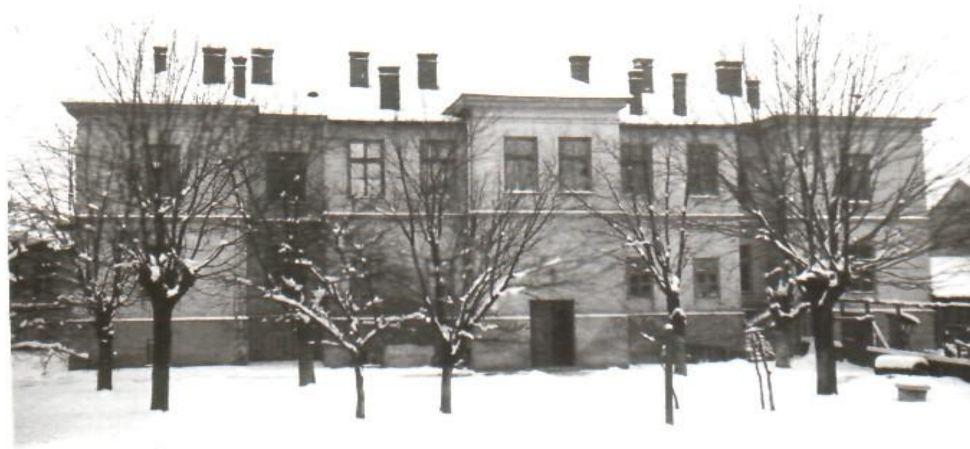

Fig. 8. Internatul Institutului de Surdomuți din Timișoara

(așa cum arăta după terminarea construcțiilor din anul 1911)

din [Moldovan-2010-Planșa XV]

Fig. 9. Sala de Sport a Institutului de Surdomuți

(construită în 1911 – fotografie din 2010)

din [Moldovan-2010-Planșa XV]

Terminarea lucrărilor de construcţie şi sărbătorirea întârziată a jubileului de 25 de ani dela înfinţarea Şcolii de Surdomuţi din Timişoara.

După cele două etape de construcţii desfăşurate pe vremea lui Karl Schäffer mai era necesară o a treia etapă care se dorea terminată până în anul 1910, când institutul urma să-şi aniverseze 25 de ani de existenţă.

Consiliul Municipal a stabilit, pentru construcţii, un buget de 80.000 de koroane, valoare aprobată şi de Ministerul Învăţământului prin Ordinul nr. 2621/1909 [Vár.Köz.-nr.6/1909-p.268]. Din păcate, Primăria Timişoarei nu se mai putea angaja la un nou împrumut. După negocieri între Consiliul Orăşenesc şi Ministerul Învăţământului s-a stabilit că Ministerul va finanţa construcţia (ajunsă după terminarea proiectului la 114.200 de koroane) din fonduri de stat (Hotărârea nr. 70.152/1909) [Vár.Köz.-nr.8-9/1909-p.325]. Negocierile, executarea proiectului de execuţie şi contractarea unui antreprenor au făcut ca începerea lucrărilor să fie doar în luna iunie 1911 şi s-au încheiat în luna noiembrie a aceluiaşi an.

La sfârşitul anului 1911 Institutul de Surdomuţi avea următoarele noi dotări : aripile clădirii principale s-au prelungit cu câte o clasă la demisol şi parter; internatul a fost etajat, plus o sală de sport, cea mai modernă din oraş, dotată cu aparatură corespunzătoare gimnasticii suedeze.

Unele lucrări suplimentare au ridicat cheltuielele din 1911 la suma de 155.016,25 koroane. Dintre acestea, 114.200 koroane au fost achitate de Ministerul Învăţământului, iar restul de către Primăria Timişoara. Din cauza întârzierii lucrărilor, anul şcolar 1911-12 a început doar la 1 decembrie 1911, inaugurarea noilor construcţii şi sărbătorirea întârziată a celor 25 de ani ai institutului, a fost amânată pentru vara anului următor [Mag.Gy.ped.-an1912–p.211-213] şi [Értesitöje-an.1911/12-p.6-12]. Ea s-a desfăşurat la 23 iunie 1912 în prezenţa unei asistenţe selecte.

O recunoaştere internaţională.

La 22 aprilie 1909, în urma participării cu un ştand la o Expoziţie Internaţională ţinută la Londra, institutul timişorean de surzi a primit Medalia de Aur. [Értesitöje-an.1908/9-p.9]. Era cel mai răsunător succes pe care l-a înregistrat institutul timişorean dela înfiinţarea sa.

Anii Primului Război Mondial.

Primul Război Mondial a început în vara anului 1914. Direcţia principală a ofensivei Austro-Ungare a fost îndreptată contra Serbiei a cărei capitală, Belgrad, era despărţită de provincia Banat doar de fluviul Dunărea. Peste noapte, Banatul se găsea într-o poziţie strategică deosebit de importantă, iar Timişoara a devenit un centru important de comandă a

operațiunilor militare contra Serbiei. Una din operațiunile auxiliare derivate din acest război a fost faptul că Institutul de Surdomuți a fost rechiziționat de Crucea Roșie și transformat în Spital Militar de Rezervă (Fig. 10). [Ilieșiu-1943], [Vár.Köz.-nr.1/1915-pag.73]. Din acest motiv, anul școlar 1914-15 a fost suspendat și elevii au rămas acasă.

Fig. 10. Militari răniți în Primul Război Mondial, aflați în curtea Spitalului Militar înființat în clădirile Institutului de Surdomuți din Timișoara

din [Muzeul Banatului]

La solicitarea directorului Zádor, Primăria a închiriat clădirea situată pe strada Holló (azi Al. Odobescu), nr. 2 (Fig. 11), proprietate a dr. Menczer Rezsö [Vár.Köz.-nr.1/1916-p.72], [Ilieșiu-1943]. Ea a satisfăcut necesitățile didactice din anul școlar 1915-16. Cazarea elevilor a fost rezolvată la diferite familii din oraș și cheltuielile de închiriere a clădirii și de cazare a elevilor la diferite familii din oraș, a costat Primăria un total de 5.000 de koroane [Geml-1920-p.79]**.** În toamna anului 1916 institutul și-a primitînapoi propria clădire și nu a mai fost nevoit să-și țină cursurile în altă parte.

Fig. 11. Clădirea din str. Al Odobescu (Holló út.) nr.2, în care s-au ținut cursurile anului școlar 1915-16.

(fotografie din anul 2010)

din [Moldovan-2010-Planșa XVI]

O serie de profesori din institut au fost mobilizați și trimiși pe front. Înlocuirea lor a fost dificilă.

În acea perioadă, directorul Zádor a avut o inițiativă lăudabilă. Cunoscând faptul că, în timpul războiului, mulți militari și-au pierdut auzul, a organizat cursuri prin care îi obișnuiau să-și controleze intensitatea vorbirii și să citească de pe buzele interlocutorului. Rezultatele nu au trecut neobservate și, pentru această activitate, ***în anul 1917, prin Înalt Decret Imperial, directorul Zádor Endre a fost decorat cu Crucea de Merit – clasa a II-a.*** [Mag.Gy.ped.-an.1917,nr.7-8–p.149].

Problemele ocupației sârbești.

Oficial, Primul Război Mondial s-a încheiat la 11 noiembrie 1918. Cu două zile înainte, la 9 noiembrie, armata sârbă a trecut Dunărea, cu intenția clară de a anexa Banatul. Fără a li se opune nicio altă armată, la 20

noiembrie 1918, atingeau linia Mureşului și desăvârșau astfel cucerirea întregii provincii [https://ro.wikipedia.org/wiki/].

A urmat o perioadă de persecuție a populației române care dorea unirea cu România și nu cu Serbia. S-a încercat, pe cât a fost posibil, să se blocheze participarea românilor la Adunarea de la Alba Iulia. Situația tindea să degenereze și, la sfârșitul lunii ianuarie 1919 a intervenit diplomația franceză care a obligat Serbia să se retragă și să predea Banatul trupelor franceze, până la soluționarea soartei acestei provincii. Trupele sârbești s-au retras dar nu cu mâna goală. Fiecare unitate și fiecare militar considera că nuse poate întoarce acasă fără o anumită „pradă de război”. Nu vom dezvolta această temă care este cunoscută de istorici. Vom aminti doar că, un episod pitoresc al acestor „strângeri de amintiri” s-a desfăşurat și la Institutul de Surdomuți, fiind relatat într-un articol apărut în ziarul timișorean de limbă maghiară Temesvári Hirlap [nr.69/25.03.1931-p.2].

O unitate militară sârbească s-a prezentat la Institutul de Surdomuți cu pretenția declarată de a confisca tot mobilierul (oare la ce le trebuia?). Aflând de intențiile sârbilor, directorul Zádor, s-a așezat în fațaporții și folosindu-și de această dată cunoștințele sale de limbă sârbă, s-acertat cu ofițerii care conduceau unitatea (după unele surse ar fi folosițși expresii ce nu pot fi așternute pe hârtie) și în final a declarat că : „Vor intra în institut, doar după ce îl vor împușca pe el”. Întregul „circ” era urmărit de o serie de trecători ocazionali și, în final sârbii, văzându-se într-o situație ridicolă, au renunțat la pretențiile lor și au plecat.

Directorul Așezământului pentru Ocrotirea Surdomuților din Timișoara (1919-1931).

Orașul Timișoara a intrat în componența României doar începând cu data de 3 august 1919 când au sosit contigente ale armatei române și instituțiile administrative au fost preluate de reprezentanții români. Situația instituțiilor bugetare nu era simplu de rezolvat. Trebuia stabilit noul mod de finanțare și responsabilitățile ce revin organelor centrale și locale.

Institutele pentru deficienți din Ardeal și Banat au fost preluate de Ministerul Sănătății, care le-a denumit „Așezăminte de Ocrotire a Surdo-Muților (orbilor, debililor mintali sau de reeducare)”. Conducerea efectivă o avea Inspectoratul Medico-Pedagogic din Cluj, condus de un „inspector general”. Primul care a condus destinele acestor „Așezăminte de Ocrotire” din partea de vest a țării a fost medicul oftalmolog Dr. Gheorghe Crăiniceanu, care înaintea Primului Război Mondial fusese directorul Institutului de Orbi „Vatra Luminoasă” din București.

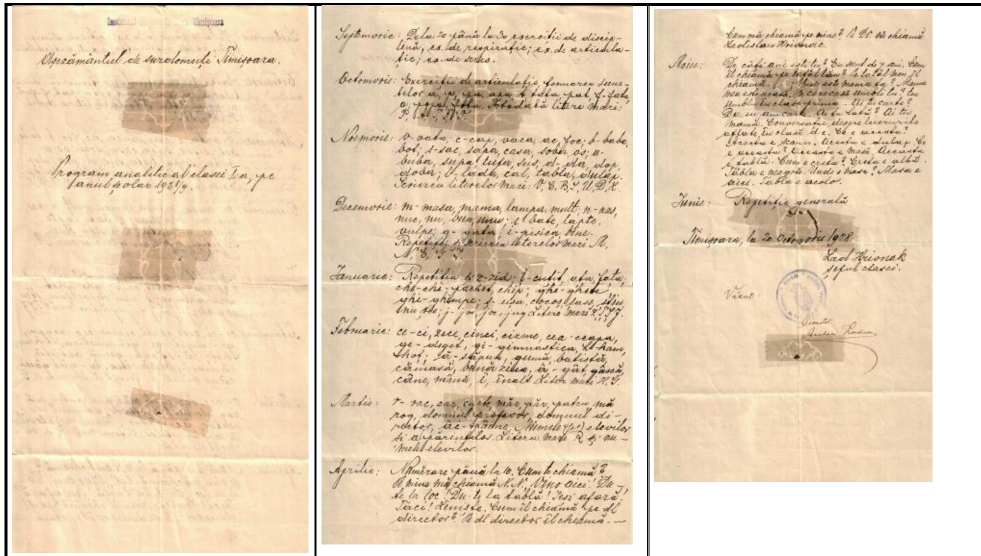

Fig. 12. Planificare calendaristică pentru clasa I-a, din anul școlar 1928-29, întocmită de prof. Ladislau Hrivnak și aprobată de directorul Andrei Zador.

Directorul Zador Andrei s-a subordonat Inspectoratului Medico-Pedagogic al Ministerului Sănătății din Cluj, condus de Dr. Gheorghe Crăiniceanu. Administrativ nu ar fi trebuit să fie probleme deoarece responsabilitățile rămâneau tot în sarcina Primăriei, așa cum fuseseră și înainte de război. Din păcate, lucrurile nu au stat așa. Noua conducere a orașului avea o altă optică și asta a dus la mari dificultăți care s-au întins pe aproape două decenii (vezi capitolul *„Noua atitudine a* Primăriei"). Pentru modul în care s-a luptat cu autoritățile locale pentru salvarea institutului, în anul 1926, la propunerea domnului Săveanu, Ministrul Sănătății, ***directorul Zador Andrei a fost decorat de Regele Ferdinand al Romămiei cu „Marea Cruce", în rang de Cavaler*****.**

Ceea ce va mai trebui să arătăm este faptul că directorul Zador Andrei a fost cel care a organizat și a dirijat introducerea limbii române în procesul de educare a surzilor din Timișoara. Cunoscător, încă din copilărie, a limbii române, Zador a verificat nivelul la care fiecare profesor din institut stăpânea această limbă. Pentru a-i perfecționa pe cei ce nu o stăpâneau suficient și făceau anumite greșeli, i-a înscris la cursurile de limba română organizate de Primărie.

Separat, împreună cu toți profesorii, a analizat fiecare fonem al limbii române, i-au stabilit metodele de pronunțare și exercițiile de dicție ce se

impuneau. În baza acestor analize au stabilit o programă școlară, care a fost aplicată de toți profesorii în procesul de demutizare (Fig. 12).

Fig. 13. Directorul Zador Andrei și viitorul director Gheorghe Atanasiu în mijlocul elevilor clasei I-a.

(vara anului 1929)

[din Moldovan-2010, Planșa XXI**]**

Zador Andrei a fost director până la pensionarea sa în anul 1931. Cu acea ocazie, orgoliul său a fost șifonat de faptul că își dorea să serbeze cei 25 de ani de directorat exact în 29 august, când fusese numit în funcție. Faptul că, fără a se discuta cu el, a fost pensionat la 1 aprilie 1931, în mijlocul anului școlar, l-a supărat și a renunțat la sărbătorirea planificată. Cutoate acestea, din ce am prezentat anterior și completând cu disputele avute cu Primăria Timișoarei (pe care le vom trata într-un capitol separat), trebuie să recunoaștem că a fost un director remarcabil, a condus institutul în două țări diferite, a fost decorat de conducătorii ambelor țări și, în final, a lăsat o școală bine pusă la punct.

3. GHEORGHE ATANASIU (1931-1951).

Fig. 14.

Gheorghe Atanasiu

A fost al treilea director al școlii, între 1 aprilie 1931 și 13 ianuarie 1951. După această dată a fost director adjunct până la 1 septembrie 1967, când s-a pensionat.

S-a născut la 14 august 1902, în comuna Făurei din fostul județ Putna (azi Vrancea), fiind fiul lui Iftimie, notar comunal, și al Anetei, învățătoare de lucru de mână. A urmat școala primară în satul natal (1909-14), după care a continuat la Școala Normală de Învățători din Bârlad (1914-22). Între anii 1922-25 a funcționat caînvățător în diferite comune și și-a satisfăcut stagiul militar. Între 1925-27 a urmat Academia Medico-Pedagogică de pe lângă Universitatea din Cluj și la 1 august 1927 s-a angajat ca profesor la Așezământul de Ocrotirea Surzilor din Timișoara, unde va activa timp de 40 de ani.

În 1928 s-a căsătorit cu Haiduc Cornelia (1901-1983), și ea având aceeași calificare de profesor medico-pedagog.

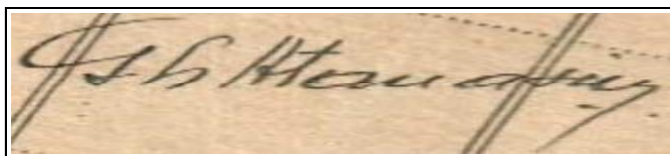

Fig. 15. Semnătura lui Gheorghe Atanasiu

În 1951 Institutul de Surdomuți s-a unit cu Școala de Recalificare și au format Școala Profesională Specială Nr. 2 din Timișoara. Nefiind pe placul autorităților comuniste, lui Atanasiu i s-a luat funcția de director dar, în continuare, a fost menținut ca director adjunct.

În 1967 a fost decorat cu ***Ordinul Muncii – clasa a III-a și cuOrdinul Sanitar – clasa I-a*.**

S-a stins din viață la Timișoara în data de 19 iulie 1974.

Fig. 16. Manualele școlare pentru clasele I ... V, destinate Institutelor de Surdomuți, scrise și publicate de Gheorghe Atanasiu între anii 1931 ... 1938.

Fig. 17. Manualele destinate educării surzilor, scrise și publicate de Gheorghe Atanasiu, plus coperta romanului „Desmoșteniții”.

Activitatea surdologică.

Pe lângă activitatea sa de profesor, Gheorghe Atanasiu a desfăşurat şi o muncă de cercetare în domeniul educării persoanelor deficiente de auz. Rezultatele acestei munci s-au concretizat în publicarea a 46 de articole de specialitate în diferite reviste (Revista Asociaţiei Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România; Buletin Pedagogic; Probleme de defectologie; Viaţa noastră; Revista Institutului Social Banat-Crişana; etc.). Între 1931-38 a editat manualele şcolare de citire şi învăţarea limbii române pentru claseleI ... V ale şcolilor de surdomuţi (Fig. 16). A mai publicat şi trei cărţi destinate profesorilor care se ocupă de educarea surzilor (Fig. 17). Acestea sunt : ***„Problema surdo-muţilor în România”*** (1933); ***„Învăţământul surdo-muţilor”*** (1933); şi ***„Îndrumător pentru folosirea labiolecturii în şcolile de surdo-muţi”*** (1960). În 1936 a publicat o Programă analitică pentru clasele I...VII a şcolilor de surdomuţi.

În anul 1932, cu aprobarea Ministerului Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale, a înfiinţat în cadrul Institutului de Surdomuţi din Timişoara primul şi unicul **Laborator medico-pedagogic din România.** Justificarea laboratorului era aceea că *„normele pedagogice trebuie să fie în baza examenelor medicale ale fiecărui elev”.* Laboratorul a funcţionat până în anii 1950, când a fost desfiinţat de un activist de partid ce nu-i înţelegea importanţa. În cadrul lui erau cercetaţi toţi elevii surzi : examinarea somatică (greutate, înălţime, spirometrie), analize medicale (Reacţia Wassermann pentru a se constata o eventuală cauză sifilitică a surzeniei; reacţia la tuberculină; radioscopie pulmonară; examinarea sputei; proba A.S.a lui Muk; cutireacţia Pirquet; examinări O.R.L.; examinări oftalmologice; examinări psihologice (stabilirea inteligenţei folosind testele neverbale ale Universităţii din Cluj) şi examinări sociale ale familiilor cu copii surzi din Timişoara. S-a continuat cu recenzarea copiilor surdomuţii din judeţele Timiş, Caraş-Severin, Arad, Oradea, Hunedoara şi Mehedinţi.

În baza acestor examinări s-au emis concluzii referitoare la relaţia existentă între apariţia surdităţii şi mediul familial reprezentat de ereditate, starea fizică şi starea socială. S-a stabilit că majoritatea cazurilor de surzenie apar acolo unde asistenţa infantilă şi îndrumarea medicală a părinţilor lipseşte sau e puţin apreciată; acolo unde mizeria şi lipsurile unei locuinţe bune şi igienice generează boli cu repercusiuni fatale auzului. Din punct de vedere statistic, 45...50% din copiii aşezământului timişorean dobândiseră surditatea din naştere; 18...20% din cauza meningitei; 5% în urma scarlatinei; 3...5% din cauza tifosului; 5% în urma unor traumatisme; iar pentru 12...15% dintre elevi cauzele erau necunoscute.

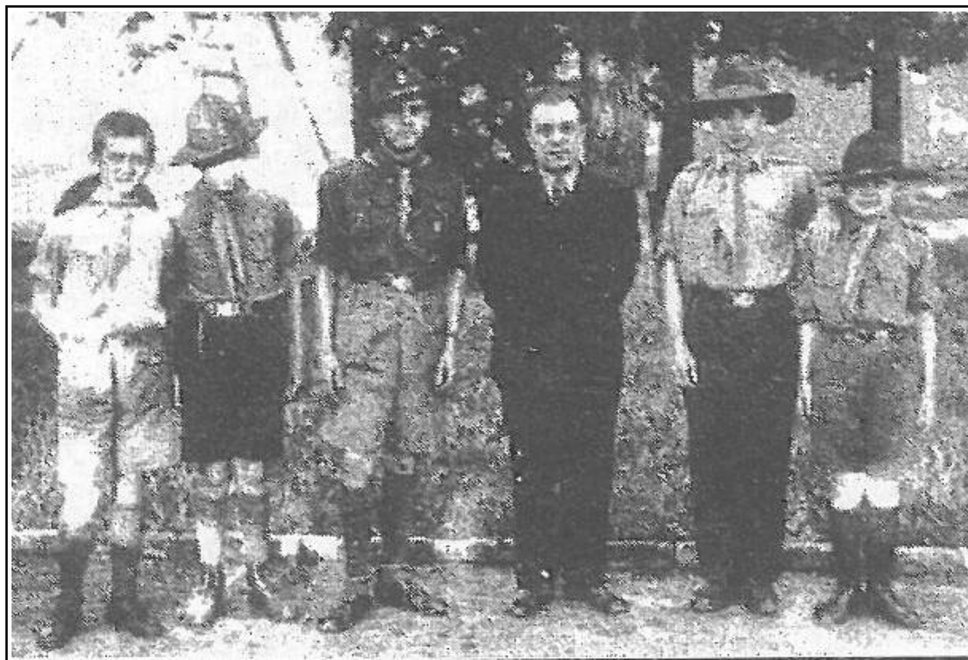

Fig. 18. Directorul Gheorghe Atanasiu în mijlocul elevilor

Pe întreaga perioadă a directoratului lui Gheorghe Atanasiu, Institutul de Surdomuți din Timișoara a dispus de un colectiv didactic (numit atunci *„profesori medico-pedagogi”*) complet. Erau opt profesori calificați ce obținuresă diplomele la Cluj sau Budapesta. Efectivul de elevi a crescut continuu de la 93 (în anul școlar 1931-32), la 138 (în anul școlar 1950-51). Elevii erau împărțiți în două cicluri de educație. Între 7 și 14 ani urmau școala generală, iar apoi învățământul profesional de patru ani. În primii doi ani de școală profesională elevii erau numiți *„ucenici”*. La terminarea primilor doi ani, pe baza unui examen, obțineau titlul de *„călfiță”*. Urmau încă doi ani de școală și, tot pe baza unui examen, puteau devenii *„calfe”*, ceea ce le dădea dreptul de a se angaja în meseria învățată.

Trebuie să menționăm că acest sistem de formare profesională a fost cel mai performant din cadrul învățământului pentru deficienți din România acelor ani. La Institutul de Surdomuți din Cluj învățământul profesional, desfășurat tot după vârsta de 14 ani, dura doar doi ani. Celelalte institute pentru surzi din România nu aveau școli profesionale. La Cernăuți, Iași, Focșani și la Institutul de Fete Surde din București se făcea practică în diferite meserii în timpul școlii generale, deci înaintea împlinirii vârstei de 14 ani, însă, conform legii, la acea vârstă nu puteau obține diplomă de

meseriaș. Institutul pentru Băieți Surzi din București nu a avut astfel de preocupări din cauza lipsei de spațiu.

Activitatea literară.

A fost membru fondator și secretar general al Asociației Scriitorilor Români din Banat „Altarul cărții", în perioada interbelică. Din 1947 a fost membru al cenaclului „Facla" al Asociației Scriitorilor din Timiș.

A debutat în 1928, în revista „Frământări didactice" din Focșani, cu proză scurtă și a continuat la diferite reviste din Timișoara. În total, apublicat peste șaizeci de nuvele și schițe. În 1934 a publicat primul său roman, ***„Adelina"***, prezentând o frumoasă poveste de dragoste. A continuat,în 1935, cu ***„Desmoșteniții"*** (Fig. 17). Acesta constituie primul roman românesc ce se referea la viața persoanelor surde, la atmosfera plină de superstiții și prejudecăți care exista în satele românești și care îi înconjoară pe acești nefericiți. În 1938 apare romanul ***„Moara roșie"***, o frescă a societății existente în satele bănățene după Primul Război Mondial. Au mai fost publicate, în foileton, încă două romane. Primul, intitulat ***„Învățătorul"***, a fost publicat de revista „Țara" din Timișoara, în perioada 15.09.1933-8.02.1934 și ne înfățișează viața învățătorilor rurali din perioada interbelică. Ultimul roman, intitulat ***„Amintiri din casa tăcerii"***, revine la problemele specifice existente în viața persoanelor deficiente de auz. Romanul a apărut în perioada septembrie 1963 – octombrie 1965 în revista „Viața noastră" din București, organ al Asociației Surzilor din România. S-a remarcat și ca dramaturg. În stagiunea 1942-43, Teatrul Național din Cluj, refugiat la Timișoara, i-a interpretat piesa ***„S-a spovedit un om"***.

Activitatea publicistică s-a desfășurat în cadrul revistelor „Viața literară", „Vrerea", „Lumea nouă", „Banatul literar", „Țara noastră", „Vestul", „Dacia", „Știrea", „Scrisul bănățean", „Fruncea", „Luceafărul", „Suflet nou", „Contrapunct", „Orizont", „Viața noastră", etc. În cele peste 120 de articole, Gheorghe Atanasiu a făcut recenzii ale operelor scriitorilor români și străini, prezentarea operelor unor pictori și sculptori contemporani.

Lucrări sociologice și etnografice.

A fost un cercetător activ în cadrul Institutului Social Banat-Crișana. A colindat satele bănățene făcând anchete sociale, etnografice și monografice. Rezultatele au fost publicate în revista asociației. Dintre ele amintim : *„Prin satele bănățene"* (1934), *„Fruncea"* (1934), *„Liră bănățeană"* (1935), *„Misiuni speciale în Banat"* (1936), *„Banatul literar la datorie"* (1936), *„Çcolile primare de stat din timișoara"* (broșură tipărită de Institutul de Arte

Grafice „Atheneu" din Timișoara) *„Anchetă monografică în comuna Sârbova"* (1939), *„Folclor literar pe Valea Almăjului"* (1940-41), *„Folclor literar în Pojejena de Jos"* (1943), *„Studii istorice despre Banat"* (1943), *„Cu o echipă monografică într-un sat bănățean"* (1966), *„Cântulohabean"* (1960), *„Ohabenii"* (1962), *„Moșneagul din Belinț"* (1959), *„Coctelașii"* (1961), etc.

În perioada 1930-40, Gheorghe Atanasiu **a organizat cadrele didactice din așezământul timișorean în unicul colectiv din țară descriere a manualelor școlare pentru institutele de surdomuți.** Pe lângă scrierile sale, prezentate mai sus, alți profesori din institutul timișorean au întocmit, iar unii au reușit să și editeze, manuale școlare speciale.

Astfel, între anii 1931-36, profesorii Francisc Klampfer și Adalbert Zsutty au întocmit și litografiat primele manuale școlare de aritmetică pentru surdomuți, din România destinate claselor I...VII. Din păcate, faptul că au fost doar litografiate le-a privat de achiziționarea și păstrarea lor în biblioteci. În felul acesta, cu timpul, manualele s-au pierdut.

Separat, profesorul Adalbert Zsutty a întocmit primele manuale de religie pentru surdomuți din România, *„Catehismul catolic" și Biblia romano-catolică"*. Ele erau destinate elevilor romano-catolici și au avut șansa de a fi tipărite cu sprijinul financiar al Călugărilor Salvatorieni de la Biserica din Piața Lahovari (Bălcescu). Cel puțin până în 1990, aceste două cărți au fost unicele manuale școlare de religie destinate copiilor deficiențide auz, existente în România.

Colegul său, Aleodor Suciu, care întocmise pentru elevii surzi, *„Biblia ortodoxă"* și *„Catehismul ortodox",* nu a avut aceeași șansă. Deși a căutat o finanțare la episcopiile din Timișoara, Arad sau Caransebeș, eforturile sale au rămas fără rezultat și manuscrisele au rămas nepublicate. Cu timpul ele s-au pierdut.

Nu au fost singurele manuscrise întocmite de profesorii timișoreni și care au rămas nepublicate. În aceeași perioadă Gheorghe Atanasiu a mai întocmit un *„Abecedar cu figuri"* și împreună cu Adalbert Zsutty au întocmit două cărți de geografie pentru surdomuți : *„România"* și *„Continentele"*. Și aceste manuscrise s-au pierdut. România care, în acea perioadă, nu dispunea de manuale destinate educării copiilor surzi, nu a sprijinit publicarea acestora.

Cu toate acestea, putem concluziona că, pe ansamblu, numărul manualelor școlare destinate copiilor surdomuți și publicate de profesorii timișoreni în perioada interbelică îl depășește pe cele editate la Cernăuți și

București. În plus, la Timișoara a existat o muncă colectivă a mai multor profesori și nu una individuală, doar a directorului institutului.

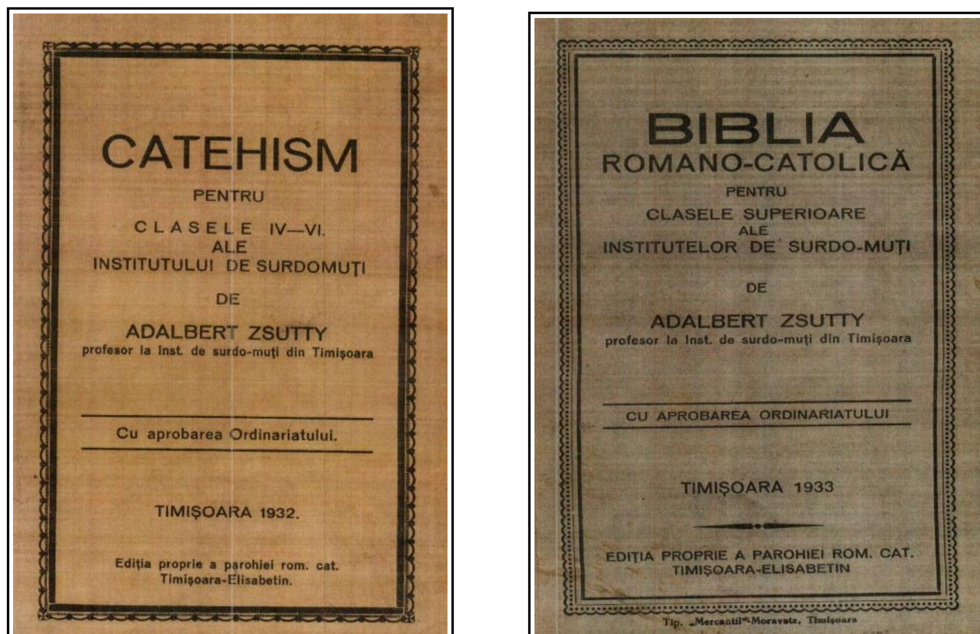

Fig. 19. Manualele de religie scrise de Adalbert Zsutty.

Societatea pentru Ajutorarea Elevilor Institutului de Surdomuți.

Cheltuielile pentru întreținerea unui astfel de institut erau mari și, se pare că, autoritățile erau destul de reticente în acoperirea lor. Din această cauză, la data de 10 iunie 1934 directorul Atanasiu a înființat o societate de ajutorare care, la 13 februarie 1935 a fost recunoscută ca persoană juridică (Decizia nr. 122 a Tribunalului Timiș-Torontal). Societatea avea *„membrii activi”* (părinți, tutori sau rude ai elevilor; comunele de reședință) ce cotizau cu 500 lei/an și *„membrii aderenți”* (profesori din institut și orice persoană doritoare) ce cotizau cu 100 lei pe an. Banii colectați se foloseau pentru întreținerea imobilelor; întreținerea mobilierului; procurarea de materiale necesare lucrului manual; procurarea pentru elevi a carnetelor CFR cu 50% reducere; procurarea de rechizite, materiale didactice și cărți didactice; materiale igienice și de curățenie; diverse reparații.

Pentru a ne face o imagine, vom exemplifica anul școlar 1935-36 când fondul societății a ajuns la 78.400 de lei (cotizații = 43.400 lei; Subvenție de la Ministerul Sănătății = 30.000 lei; subvenție de la Camera de Muncă = 5.000 lei). În urma cheltuielilor a mai rămas un excedent de 15.827 de lei.

4. CAROL WEIDMANN (1951-1978).

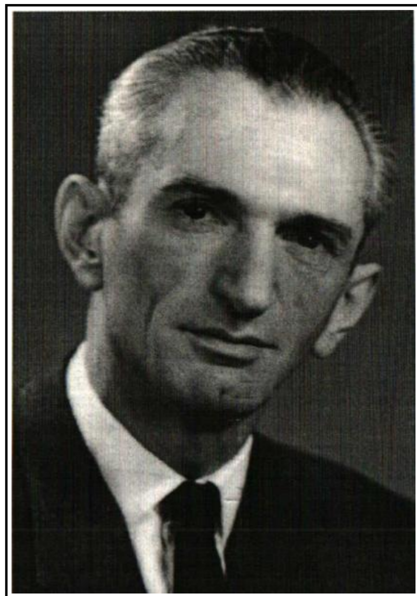

Fig. 20.
Carol Weidmann

Ultimul din cei patru directori ai școlii s-a născut la Timișoara, la data de 24 decembrie 1920, într-o familie de intelectuali. Tatăl său era inginer hotarnic. Între 1927-39 a urmat cursurile Liceului Izraelit din Timișoara. Un an mai târziu, în toamna anului 1940, alături da alți tineri evrei, a fost încadrat într-un detașament de muncă forțată, care și-a desfășurat activitatea în județul Vrancea. Acolo a stat până în vara anului 1944. S-a întors la Timișoara și în perioada 1944-50 a lucrat ca muncitor la Fabrica Dermatina. În aceeași perioadă a intrat în politică devenind președintele Uniunii Democra- tice a Evreilor din jud. Timiș, formațiune pe care a condus-o până în anul 1948 când au fuzionat cu alte formațiuni politice de stânga și au format Partidul Muncitoresc Român.

La 13 ianuarie 1951 a fost numit directorul Școlii de Recalificare din Timișoara, care atunci era într-un proces de fuziune cu Institutul de Surdomuți. Din această fuziune a rezultat Centrul Școlar Profesional Special Nr. 2 (din 1956 – Școala Profesională Specială Nr. 2) din Timișoara. Carol Weidmann a fost directorul care a condus-o până la 14 septembrie 1978 (27 de ani și 8 luni). Destituirea din funcție s-a produs datorită noii legi de rotație a cadrelor, dată de Nicolae Ceaușescu, care prevedea că funcțiile de conducere se pot ocupa pe durata unui mandat de patru ani și un director nu poate avea mai mult de două mandate, deci maximum opt ani. A rămas în școală ca profesor până la data de în 1 septembrie 1982 când s-a pensionat.

În perioada în care a fost director a urmat diferite cursuri de specializare în problemele de conducere a instituțiilor școlare. Astfel, în 1957 a absolvit cursurile de fono-pedagogie și a obținut titlul de profesor, iarîn 1960 a absolvit la București cursurile de științe economice și planificare.

În 1965 Ministerul Învățământului i-a decernat titlul de „profesor fruntaș”. De asemenea, **prin decret al Consiliului de Stat, a fost decorat**

cu Medalia Muncii (1969) și cu Ordinul Muncii – clasa a III-a (1974).

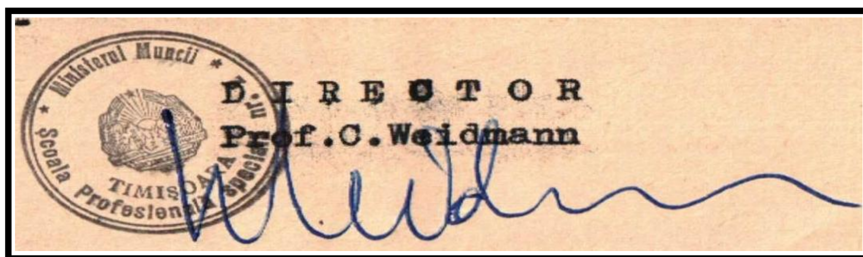

Fig. 21. Semnătura directorului Carol Weidmann

La începutul lunii martie 1989 a emigrat în Germania. Acolo, între anii 1990-97 a activat ca interpret în cadrul asociației International Airborne Travel. Paralel, între 1991-2001, a activat în domeniul social în asociația Zusammenarbeit Mit Osteuropa E.V. A decedat la data de 11 septembrie 2007, în localitatea Zweibrucken din Germania.

Dezvoltarea școlii în perioada directorului Carol Weidmann.

Perioada de după anul 1950 se caracterizează printr-o centralizare a învățământului de toate gradele. În cazul învățământului profesional pentru copiii surzi s-a constatat că trebuie înființate cinci școli profesionale. Ele s-au stabilit la București, Timișoara, Cluj, Iași și Craiova. Școlile profesionale erau subordonate Ministerului Sănătății (după 1967, Ministerului Muncii). Absolvenții școlilor generale speciale, ce aparțineau Ministerului Învățământului, erau centralizați și repartizați celor cinci școli profesionale, în funcție de capacitățile existente. În acest fel, numărul elevilor din aceste școli profesionale a crescut foarte mult. La școala din Timișoara efectivele de elevi au variat între 300...350.

Pentru perfecționarea elevilor s-au înființat nouă meserii : strungari (1 atelier), lăcătuși (3 ateliere), tinichigii (1 atelier), bobinaj (2 ateliere), acoperiri galvanice (1 atelier), modelărie (1 atelier), tâmplărie (4 ateliere), turnătorie (1 atelier), zugravi-vopsitori (2 ateliere). Fiecare atelier putea găzdui una sau două clase, pentru ca atunci când o clasă făcea practică în atelier, cealaltă să urmeze orele teoretice. Un calcul simplu ne relevă realitatea că școala avea, în mod curent, 25...30 de clase.

În anii 1980, deci după pensionarea lui Carol Weidmann, s-au mai înființat încă două meserii : croitorie (în 1982, inițial un atelier, ulterior s-a ajuns la 3 ateliere) și instalatori apă-canal-gaz (în 1986, un aterier).

Fig. 22. Sediul școlii din B-dul Victoriei (C.D. Loga) nr. 3.

(deținut între 1951-1997)

Fig. 23. Clădirea din din P-ța. Libertății nr. 1.

(aripa din spate a fost, între 1954-1997, internat al școlii)

Fig. 24. Atelierele mecanice (1957).

Fig. 25. Completarea etajului la clădirea principală (1966).

Fig. 26.   Atelierele de tâmplărie (1973).

Fig. 27.   Atelierele de turnătorie, plus Sală de Festivități la etaj (1977-1983).

Diversificarea acestor meserii reușea să acopere necesarul profesional atât pentru elevii cu un coeficient de inteligență normal, cât și pentru cei cu unul redus. Fiecărui elev trebuia să i se găsească meseria potrivită cu abilitățile sale practice, cu capacitățile sale intelectuale și cu posibilitățile ei de practicare în localitățile în care își aveau domiciliul.

O astfel de instituție școlară necesita o dezvoltare, pe măsură, a bazei tehnico-materiale. Pentru a avea spațiile necesare autoritățile au oferit, spre folosire, încă două clădiri. Prima a fost pe B-dul. Victoriei (actualmente C.D. Loga) nr. 3 (Fig. 22), unde au funcționatat sediul central al școlii și sălile de clasă, până în anul 1997. Cea de a doua clădire a fost un corp al fostei primării, situat în P-ța. Libertății nr. 1 (Fig. 23), unde s-a amenajat un internat și cantina aferentă. El a fost utilizat până în anul 1993.

Separat, autoritățile ministeriale au hotărât efectuarea unor lucrări de investiții la vechiul sediu din str. Gheorghe Doja nr. 16. Astfel :

- Anul 1957. Atelierele mecanice (P + 1) – vezi Fig. 24.
- Anul 1966. Completarea etajului I la clădirea principală ce-și are fațada pe str. Gh. Doja – vezi Fig. 25.
- Anul 1967. Depozit materiale feroase.
- Anul 1973. Atelierele de tâmplărie (P + 2) – vezi Fig. 26.
- Anii 1977-83. Atelierele de turnătorie cu sala de festivități la etaj (P+1) – vezi Fig. 27. Centrala termică. Depozit materiale lemnoase.

Natural, și numărul cadrelor didactice a crescut semnificativ. Pe primul loc erau profesorii psihopedagogi speciali (care completau numărul profesorilor medico-pedagogi calificați în perioada interbelică – aflați în pragul pensionării – și pe cel al profesorilor fono-pedagogi calificați imediat după război la cursuri de scurtă durată). Aceștia continuau munca începută în școlile generale de cunoaștere a limbii române și pe cea de corectare a vorbirii elevilor surzi. Ei erau completați de profesorii diverselor materii de cultură generală. Referitor la învățământul tehnic, fiecare meserie necesita existența unui maistru instructor la fiecare atelier de producție și a profesorilor-ingineri, specializați pe fiecare meserie, care să predea materiile teoretice specifice.

Colectivul de scriere și editare a manualelor școlare.

Inițiativa a fost a forurilor conducătoare (Ministerul Învățământului și cel al Sănătății), începând de la sfârșitul anilor 1950, și a continuat pe

parcursul anilor 1960. Din cadrul școlii timișorene au rezultat următoarele manuale :

- **Gheorghe Atanasiu : *„Îndrumător pentru folosirea labiolecturii în școlile de surdomuți”.*** Litografia Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale București, 1960. (Fig. 17).
- **Ioan Tudosiu, Emil Dobrotă : *„ARITMETICA – manual pentru anul II, elevi de categoria a II-a din școlile profesionale speciale”.*** Editura Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale București, 1962. (Fig. 28).
- **Fâra Ileana, Ardeleanu Margareta, Husarciuc Ileana : *„ARITMETICA – manual pentru elevii din anul IV, categoria I-a a școlilor profesionale speciale”.*** Editura Didactică și Pedagogică București, 1966. (Fig. 28).
- **Boris Prohorov, Almuth Ziegler, Gertrude Wottreng : *„STUDIUL MATERIALELOR – manual pentru școlile profesionale speciale de surdomuți și oligofreni”.*** Editura Didactică și pedagogică București, 1968. (Fig. 28).

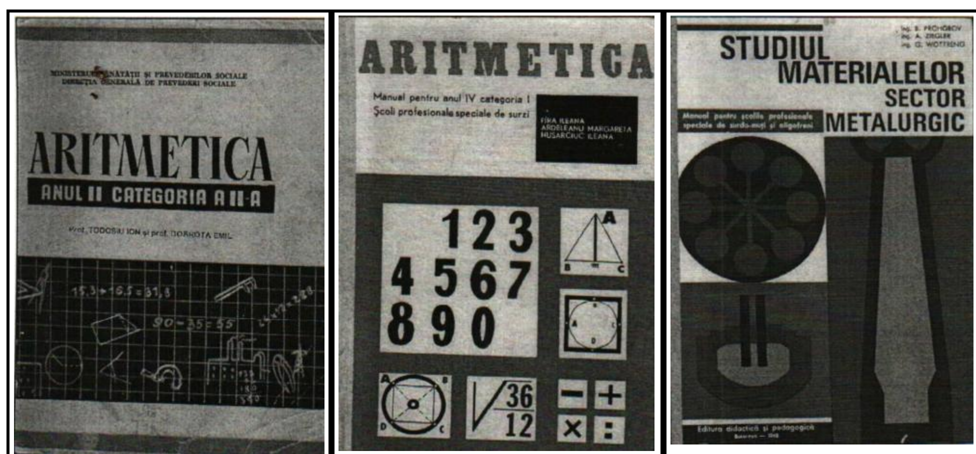

Fig. 28. Manualele școlare ale profesorilor din Școala Profesională Specială Nr. 2 Timișoara (1962-1968).

Din păcate, începând din anul 1970, autoritățile centrale au hotărât să facă economii și au oprit editarea altor manuale destinate învățământului special. Două manuscrise ale profesorilor timișoreni au rămas nepublicate. Ele erau manuale de învățare a meseriilor de ACOPERIRI GALVANICE (autori Muțiu Margareta, Mezei Otto, Neumann Tiberiu) și MODELĂRIE (autori Boris Prohorov, Maywurm Marlene, Gerl Nicolae).

După ce am parcurs cei 93 de ani, cât au condus acești patru directori, cred că nu am greși prea mult dacă am denumi această perioadă ca ***„secolul de aur al Institutului de Surdomuți din Timișoara”.*** Pe parcursul acestor ani a existat progres, a existat determinare, a existat cercetare științifică și, nu în ultimul rând, a existat stabilitate. Ca o comparație statistică, vom preciza că în următorii 18 ani, 1978-1996, la conducerea școlii s-au perindat cinci directori. Orice amspune, în acea perioadă nu a existat stabilitate.

Anul 1978 nu a adus doar Legea rotației cadrelor de conducere. În aceași perioadă, la nivel național începuse scandalul „Meditației transcedentare” care, pe lângă alte sectoare, avea să lovească și învățământul special. Nu vom analiza acest aspect care este, încă, învăluit înmister. Ne vom referi doar la faptul că, folosindu-se de respectivul scandal, Nicolae Ceaușescu a interzis studierea psihologiei la toate facultățile și cum specialiștii din învățământul special erau „psihopedagogi speciali”, facultățile din București și Cluj-Napoca care îi pregăteau au fost desființate. Pe tot parcursul deceniului 1980 nimeni nu s-a mai putut perfecționa înacest domeniu. A trebuit să trecem prin evenimentele tragice din decembrie 1989 pentru ca România să-și reînființeze învățământul superior de studiere a sufletului uman. Să sperăm că, de această dată, el va rămâne definitiv în învățământul românesc.

„ ATLAS GEOGRAFIC”

DESENAT MANUAL DE ELEVII SURZI DIN TIMIȘOARA ÎN ANII 1895-96.

Atlasul, aflat în arhivele Episcopiei Romano-Catolice din Timișoara, cuprinde un număr de 39 de hărți, împărțite în patru capitole, ce corespund programei școlare după care, în acea vreme, se studia geografia la clasele a V-a, a VI-a, a VII-a și a VIII-a.

A. Prezentarea atlasului.

Dimensiunile planșelor : A2 (560 x 420 mm).

Numărul total al filelor : 46.

Coperți cartonate obținute printr-o legătorie artistică.

B. Componența atlasului.

La toate hărțile trebuie să ținem cont că reprezentau situațiageopolitică de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Putem astfel remarca dezvoltarea orașului Timișoara, din acel moment, dar și forma diferită a județului Timiș, așa cum era ea în perioada dualismului Austro-Ungar.

Clasa a V-a. Hărți desenate de elevul surd **Kemper András.**

Harta 1 – „Steaua punctelor cardinale” sau „Roza vânturilor”.

Harta 2 – Planul clasei a V-a.

Harta 3 – Planul Școlii de Surdomuți.

Harta 4 – Harta cartierului Josefin.

Harta 5 – Harta orașului Timișoara.

Harta 6 – Împrejurimile orașului Timișoara.

Hărțile 7 ... 10 – Județul Timiș.

Clasa a VI-a. Hărți desenate de elevul surd, **Kemper András.**

În clasa a VI-a se studia țara, pe atunci Ungaria. Hărțile 11 ... 26 ilustrează diverse regiuni din ceea ce desemna Ungaria în cadrul Imperiului Austro-Ungar (Marea Pustă, Mica Pustă, Teritoriul de Nord-Est, Teritoriul

de Nord -Vest, Teritoriul de Sud, Croația, Slavonia și toată Ungaria).

Fiecare zonă este reprezentată, inițial, printr-o hartă fizică și apoi o hartă reprezentând căile ferate.

Clasa a VII-a. Hărți desenate de elevul surd, **Reichert Miklós.**

Hărțile 27 ... 28 – Austria.

Hărțile 29 ... 30 – Europa.

Harta 31 – Asia.

Harta 32 – Africa.

Harta 33 – America de Nord.

Harta 34 – America de Sud.

Harta 35 – Australia.

Clasa a VIII-a. Hărți desenate de elevul surd **Reichert Miklós.**

Harta 36 – Polul Nord și Oceanul Înghețat.

Harta 37 – Polul Sud, Antartica și sudul oceanelor Atlantic, Pacific și Indian.

Harta 38 – Formarea eclipselor de Soare și a celor de Lună; Meridianele și paralelele; Mărimea planetelor în comparație cu mărimea Soarelui.

Harta 39 – Mișcarea de revoluție a Pământului în jurul Soarelui; Mișcarea Lunii în jurul Pământului și fazele Lunii; Sistemul Solar (fără planeta Pluto care nu se descoperise în acel moment).

C. Cine erau cei doi desenatori?

Elevul **Kemper András** s-a născut la 5 septembrie 1884 în localitatea Nákófalva (azi Nakovo – Voivodina – Serbia) din jud. Torontal. Părinții erau agricultori. A fost înscris în Registrul Matricol al Institutului de Surdomuți din Timișoara la nr. 51 și în perioada 1891-1896 a absolvit șase clase, avându-i profesori pe Klis Lajos și Stanczel Janos.

Elevul **Reichert Miklós** s-a născut la 12 iulie 1879 în localitatea Istvánföld din jud. Torontal (azi Krajisnik – Voivodina – Serbia). A fost înscris în Registrul Matricol al Institutului de Surdomuți din Timișoara la nr. 41 și între anii 1889-1896 a absolvit cele opt clase, avându-i ca profesori pe Klis Lajos, Ottrubay Ádám și Karl Schäffer.

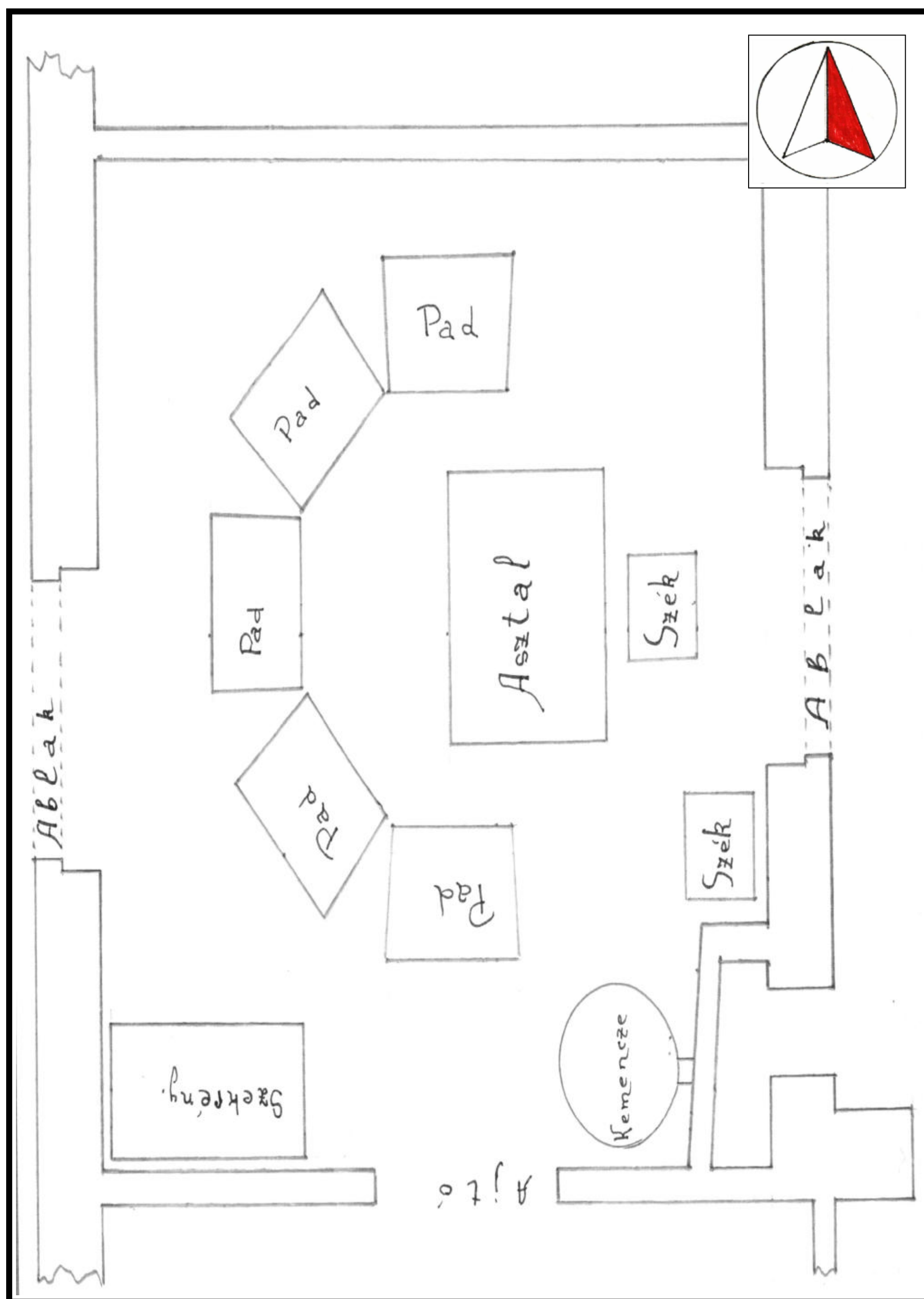

Fig. 29. „<u>Harta 2</u>" : „Planul clasei a V-a"

Fig. 30. **„<u>Harta 3</u>”**

„Planul Școlii de Surdomuți”

Fig. 31. „Harta 4" : „Cartierul Josefin"

Fig. 32. „Harta 5” : „Orașul Timișoara”

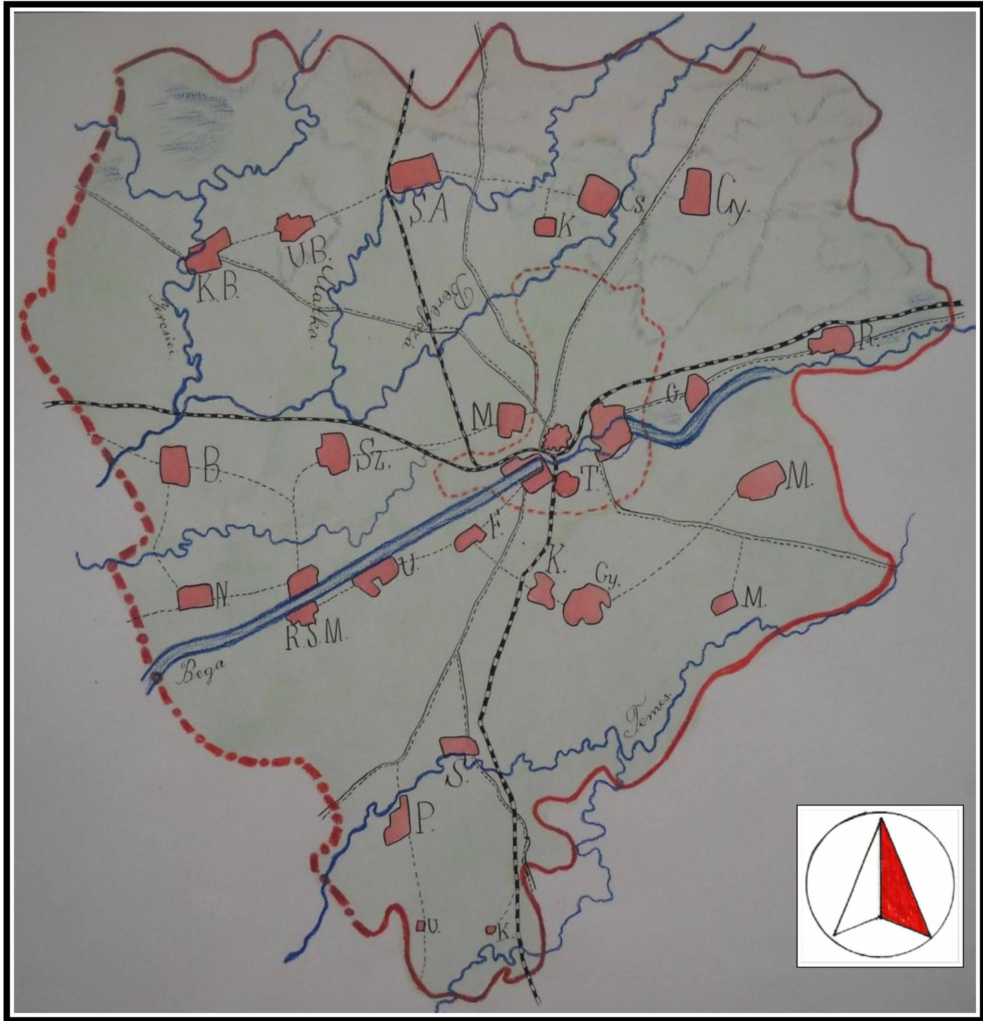

Fig. 33. „**<u>Harta 6</u>**”

„Împrejurimile orașului Timișoara”

(o formațiune administrativă subordonată județului/comitatului)

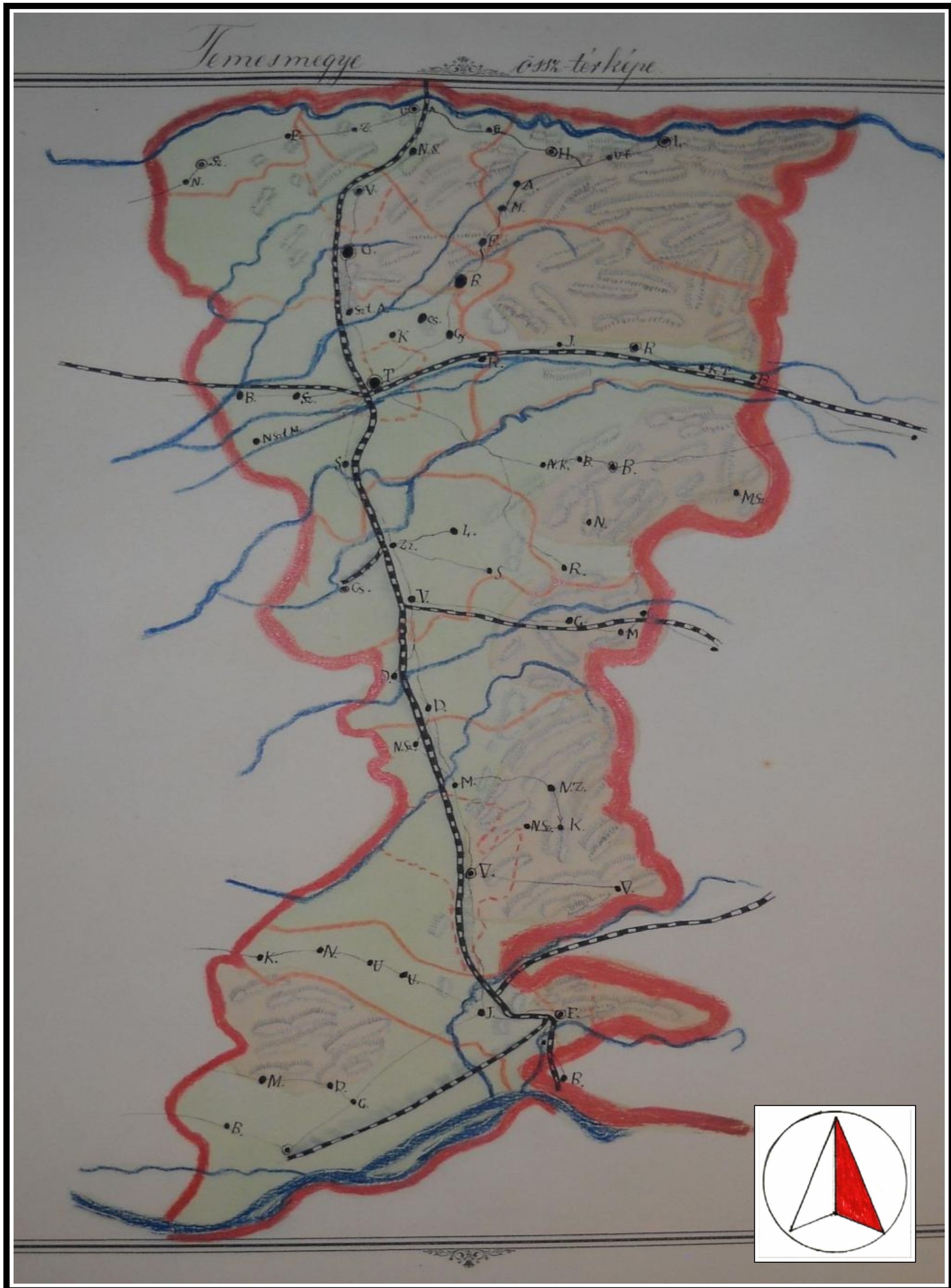

Fig. 34. **„<u>Harta 10</u>" : „Județul Timiș"**

(a se compara cu harta Banatului din Fig. 46)

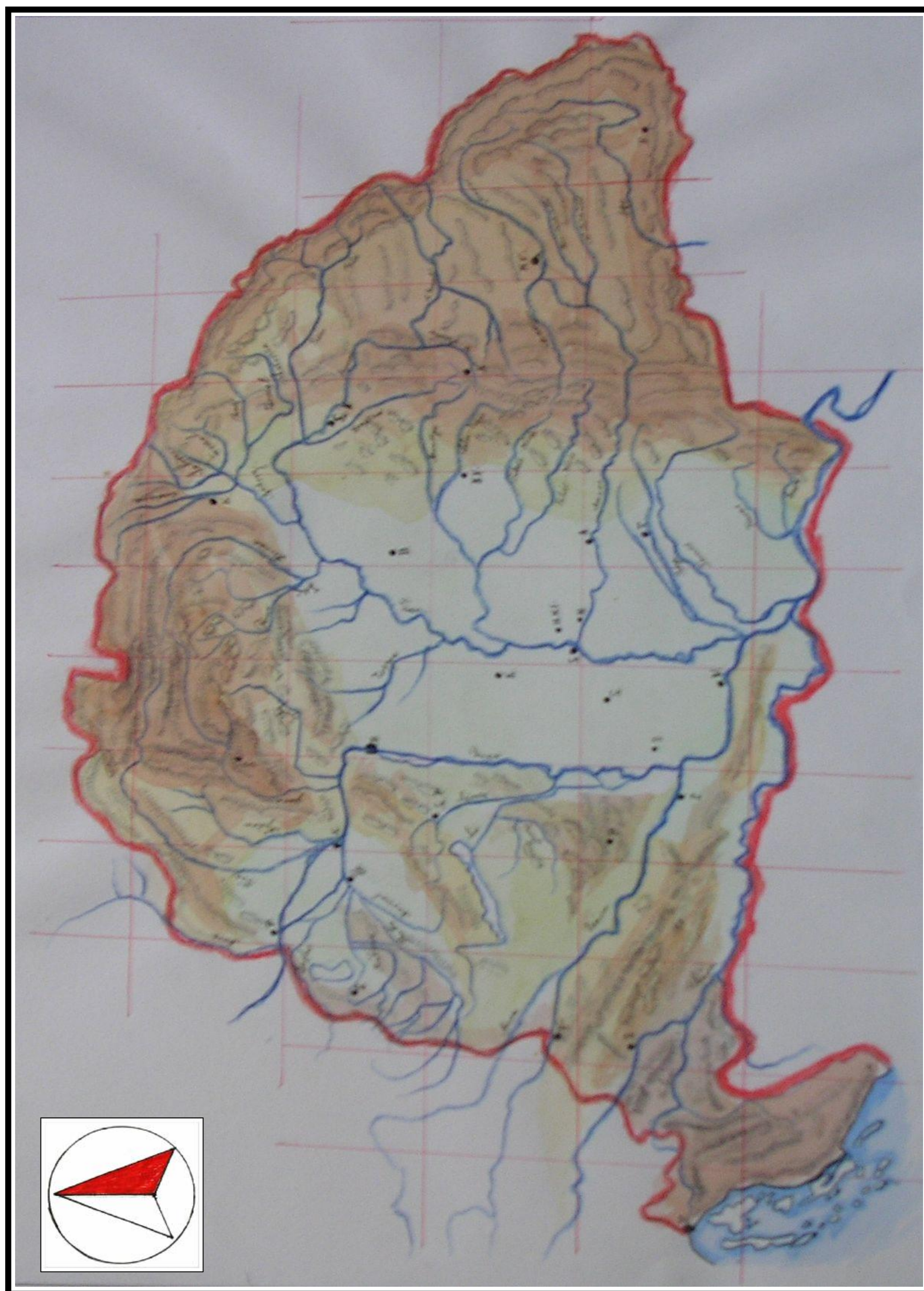

Fig. 35. „**Harta 25**” : „**Ungaria**”

Fig. 36. „**<u>Harta 27</u>**" : „**Austria**"

Fig. 37. **„<u>Harta 29</u>” : „Europa”**

Fig. 38. Detaliu din mijlocul coperții, reprezentând titlul atlasului.

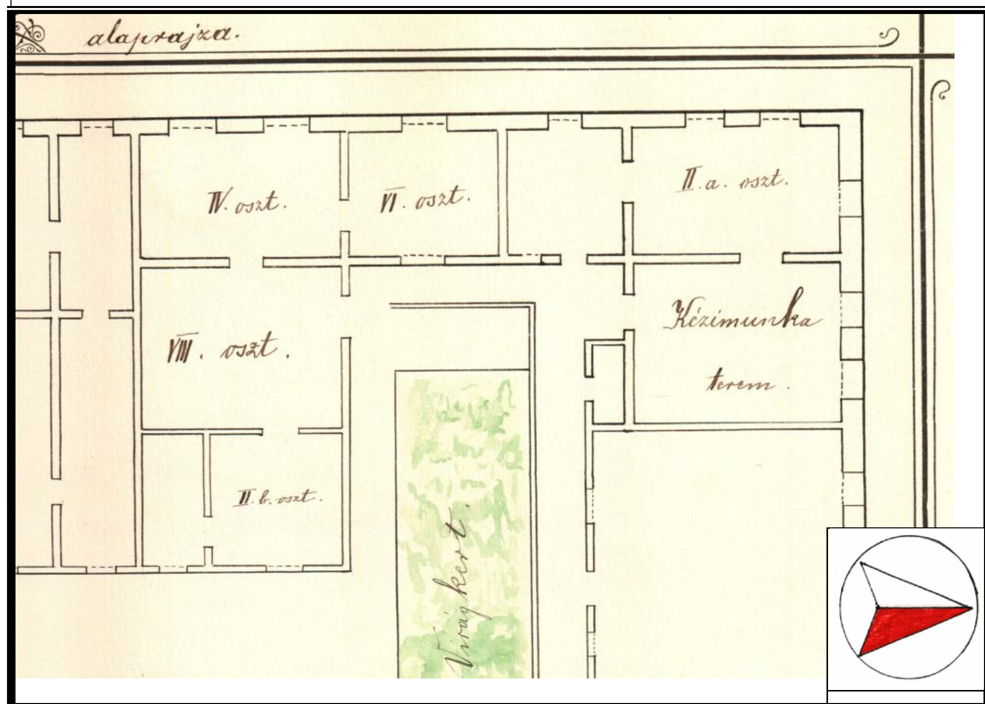

Fig. 39. Detaliu din „Harta 3” - Clasele.

D. <u>În ce an a fost desenat atlasul</u> ?

În cadrul atlasului nu găsim o precizare a anului în care a fost făcut. Vom face unele analize care să ne conducă la aflarea acestui amănunt.

1. Pe coperta atlasului (vezi Fig. 38) numele școlii este ***„Siketnémák temesvár-városi intézete”*** (Institutul de Surdomuți al Orașului Timișoara). Denumirile oficiale a școlii înaintea Primului Război Mondial au fost :

- 1885/86 - ***„Siketnémák Temesvár magániskola”*** (Școala Particulară de Surdomuți din Timișoara).
- 1886/93 - ***„Siketnémák temesvár-városi iskolája”*** (Școala de Surdomuți a Orașului Timișoara).
- <u>1893/98 - ***„Siketnémák temesvár-városi intézete”*** (Institutul de Surdomuți al Orașului Timișoara).</u>
- 1898/1919 - ***„Siketnémák államilag segélyezett temesvár-városi intézet”*** (Institutul de Surdomuți Subvenționat/ Ajutat/Susținut de Stat din Timișoara).

Deci, denumirea corespunzătoare este între anii 1893-98.

2. În „Harta 3” (vezi detaliul din fig. 39) observăm că, în momentul executării atlasului existau doar clasele a II-a (două clase), a IV-a, a VI-a și a VIII-a, fără clasele a I-a, a III-a, a V-a și a VII-a. Între anii 1893-98, din lipsă de spațiu, s-au format următoarele clase (vezi tabelul de mai jos).

Formarea claselor între anii 1893 – 98.

Anul școlar	**Clasa I**	**Clasa II**	**Clasa III**	**Clasa IV**	**Clasa V**	**Clasa VI**	**Clasa VII**	**Clasa VIII**
1893/4	-	DA	-	DA	-	DA	-	DA
1894/5	DA	-	DA	-	DA	-	DA	-
<u>1895/6</u>	-	<u>DA-DA</u>	-	<u>DA</u>	-	<u>DA</u>	-	<u>DA</u>
1896/7	DA	-	DA	-	DA	-	DA	-
1897/8	DA	DA	-	DA	-	DA	-	-

După cum se vede, unicul an școlar care corespunde este: **<u>1895/6</u>**.

Dacă privim cu atenție detaliul „Hărții 3” (fig. 39) vom observa că, în anul executării atlasului au existat <u>două clase a II-a paralele (a II-a A și a II-a B)</u>. Aceasta s-a petrecut doar în anul școlar **<u>1895/96</u>**.

De asemenea, se vede aceeași localizare a „Clasei a V-a” din „Harta

2” (fig.29) cu „Clasa VI-a” din „Harta 3” (fig.30 și 39). O clasă a V-a nu a existat în anul 1895/96, ci cu un an înainte. Cu alte cuvinte, dirigintele acestei clase a coordonat executarea atlasului și l-a început când anul școlar 1894-95 nu era încheiat. S-au executat primele două hărți și în anul școlar următor (**1895-96**), când elevii săi au ajuns în clasa a VI-a, a continuat să coordoneze executarea celorlalte hărți.

Concluzia finală este că, ***atlasul geografic a fost executat din primăvara anului 1895 și pe parcursul anului școlar 1895-96.***

E. Cine a fost profesorul care a coordonat executarea atlasului ?

În urma raționamentelor făcute, profesorul căutat nu poate fi altul decât dirigintele clasei a V-a, din anul școlar 1894-95 și a clasei a VI-a din anul școlar 1895-96. În conformitate cu aceleași documente școlare (Registru Matricol și Anuarele Institutului), această persoană a fost profesorul ***Stanczel János.*** El a fost singurul îndreptățit să coordoneze executarea unui atlas geografic deoarece era cel care preda geografia.

F. Cine a fost profesorul STANCZEL JÁNOS ?

Originar din Srediștea Mare, jud. Timiș (magh.: Nagy Srediste ; sârb.: Veliko Središte), azi în Banatul Sârbesc, între anii 1890-92 a urmat cursurile speciale de formare în pedagogia surzilor de la Vác – Ungaria și după absolvirea lor, în anul școlar 1892-93, tot la Institutul de Surzi din Vác, a predat ca profesor calificat.

Fig. 40. Semnătura profesorului Stanczel János

La 30 august 1893 a reușit la concursul de ocupare a unui post de profesor la Institutul de Surdomuți din Timișoara, unde a rămas până în anul 1929, când s-a pensionat. Pe toată perioada în care a predat s-a caracterizat ca un profesor competent pe care oricine se putea baza. Între anii 1893-1904a fost *„secretarul consiliului profesoral”* și apoi *„bibliotecarul institutului”*. Între anii 1897-1916, a ocupat două funcții în cadrul Comisiei de Supraveghere a Institutului : *„reprezentant al cadrelor didactice”* și *„secretar”*. În ultimii ani ai activității directorului Karl Schäffer, l-a înlocuit ori de câte ori acesta era internat în spital. În 1907, sub directoratul lui Zádor Endre, a devenit *„conducătorul internatului”* și *„secretar al Comisiei de Protecție a Surdomuților”*, iar în 1909 a fost numit *„director adjunct”*, funcție pe care a deținut-o până în 1916 când a fost înrolat în armată și a plecat la război.

La 1 februarie 1904, împreună cu colegul său Fucsek Sándor, audevenit primii logopezi ai Timișoarei și au tratat elevii cu deficiențe de vorbire la cursurile finanțate de Primăria orașului. De asemenea, în anul școlar 1907-8, Asociația „Crucea Albă” pentru Ocrotirea Copiilor din Banat l-a angajat să conducă o clasă cu 6 elevi debili mintali, pentru care închiriaseo casă în cartierul Elisabetin. În acest fel, Stanczel János a devenit și primul profesor timișorean care s-a ocupat cu educarea debililor mintali.

G. Care a fost destinația Atlasului Geografic ?

Primul impuls ne-ar îndeamna să credem că profesorul Stanczel János dorea să-și îmbogățească materialul didactic, pe care să-l folosească la orele de geografie. Ar fi o concluzie pripită. Ministerul Învățământului de la Budapesta comanda hărți la tipografii de prestigiu și toate școlile puteau dispune de ele. Nu era nevoie ca elevii să le deseneze manual.

Toate hărțile desenate de cei doi elevi surzi au fost legate într-un frumos album, cu coperți artistice. Care era scopul atlasului, dacă el nu era destinat uzului didactic ? Nu putem da decât un singur răspuns : ***Atlasul geografic desenat de cei doi elevi surdomuți timișoreni și coordonat de*** **profesorul Stanczel János a fost destinat uneia din multele expoziții deschise în anul 1896 în toată țara.**

Concluzia este susținută și de faptul că, tot la Institutul de Surdomuți din Timișoara și tot atunci, a fost realizat un alt frumos album cu lucrările de caligrafie a elevilor surzi. Și acesta a fost legat, cu aceeași grijă, având coperți la fel de artistice. Se pare că, dintre exponatele realizate de surdomuți cu ocazia acestui eveniment, aceste două albume sunt singurele relicve care au reușit să străbată anii și să ne impresioneze și azi.

H. Unde s-a aflat Institutul de Surdomuți din Timișoara, între anii 1893-1897 ?

Suntem obligați să analizăm această problemă deoarece, în acest Atlas Geografic s-a strecurat o eroare care riscă să denatureze adevărul, privind amplasarea Institutului de Surdomuți. Pentru clarificare, suntem nevoiți să explicăm „odiseia" localizării acestei instituții de învățământ special, până în momentul în care s-a stabilit definitiv în propriul său sediu. În această perioadă, distingem trei etape :

1. Școala de Surdomuți din Timișoara s-a înfințat la 1 octombrie 1885 și până în anul 1893 a folosit localul Școlii Elementare din cartierul Josefin, seara, după ce sălile de clasă erau eliberate de către elevii fără deficiențe. Mai exact, a folosit clădirea notată cu „1" în fotografia de mai jos (fig. 41). Până în anul 1901, aceasta a fost principala clădire a școlii elementare și era situată pe str. Bem (azi Iancu Văcărescu).

2. În 1893 Școala de Surdomuți a fost ridicată la rangul de institut și era obligată să aibă propriul său local. Nu se mai admitea ținerea orelor „seral". Provizoriu, institutului de surdomuți i s-a amenajat un sediu pe care la folosit până în 1897. Rămâne să vedem care a fost acest sediu.

3. Din toamna anului 1897 Institutul de Surdomuți a folosit propriul sediu din str. Gh. Doja nr. 16.

Pentru prima și a treia etapă lucrurile sunt clare. Pentru anii 1893-97 în centrul Hărții 4 (vezi fig. 42) observăm, la colțul dintre două străzi, o clădire în forma literei „L" și alături de care este scris ***„Iskola"*** (școala).

Clădirea poate fi localizată ușor. Ea se află la intersecția actualelor străzi Iancu Văcărescu (pe atunci Bem-út.) cu Splaiul Tudor Vladimirescu. Stabilirea poziției acestei clădiri este ușurată și de poziția altor două, vizibile pe hartă și care există și azi :

- peste Bega, lateral stânga observăm o clădire notată cu ***„D.Gy"*** (**D**ohány **Gy**ári – Fabrica de Tutun).

- tot peste Bega, dar lateral dreapta, este o altă clădire notată cu ***„E.M"*** (**E**rzsibeth **M**alom – Moara Elisabeta).

Aceste trei clădiri au existat atunci și există și azi. Ele pot fi găsite ușor și ne conduc la concluzia (greșită) că Institutul de Surdomuți ar fi funcționat în clădirea prezentată în fig. 43. Așa cum vom demonstra în continuare, este o concluzie greșită provenită dintr-o eroare efectuată de desenatorul acestei hărți.

Fig. 41.

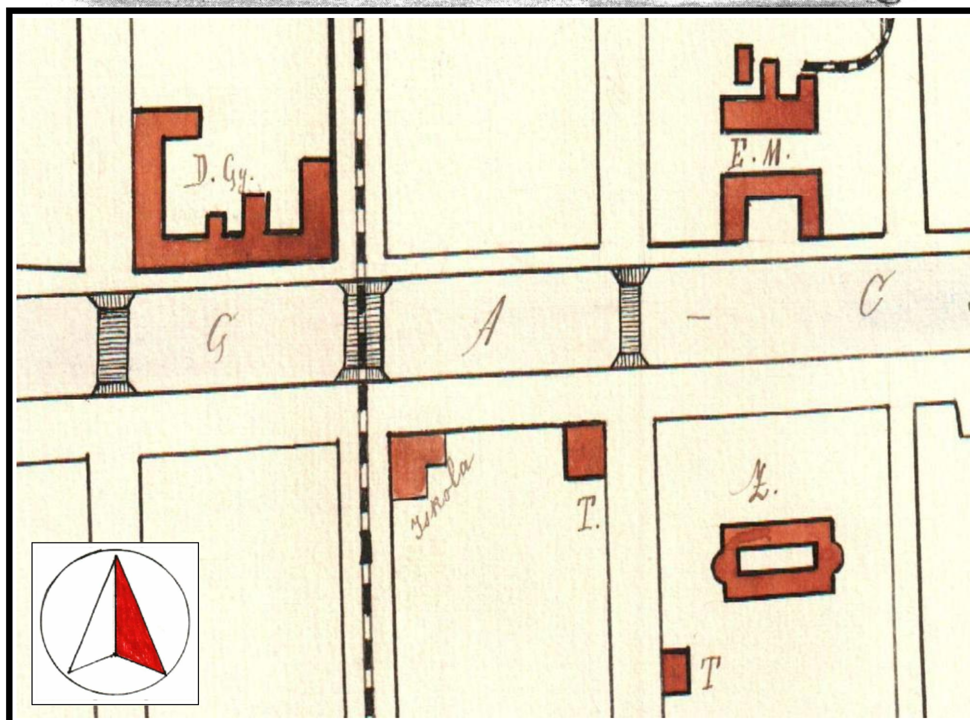

Fig. 42. Detaliu al „Hărții 4” (Cartierul Josefin).

Fig. 43. Clădirea care corespunde cu amplasarea greșită a școlii în Harta 4 (Cartierul Josefin).

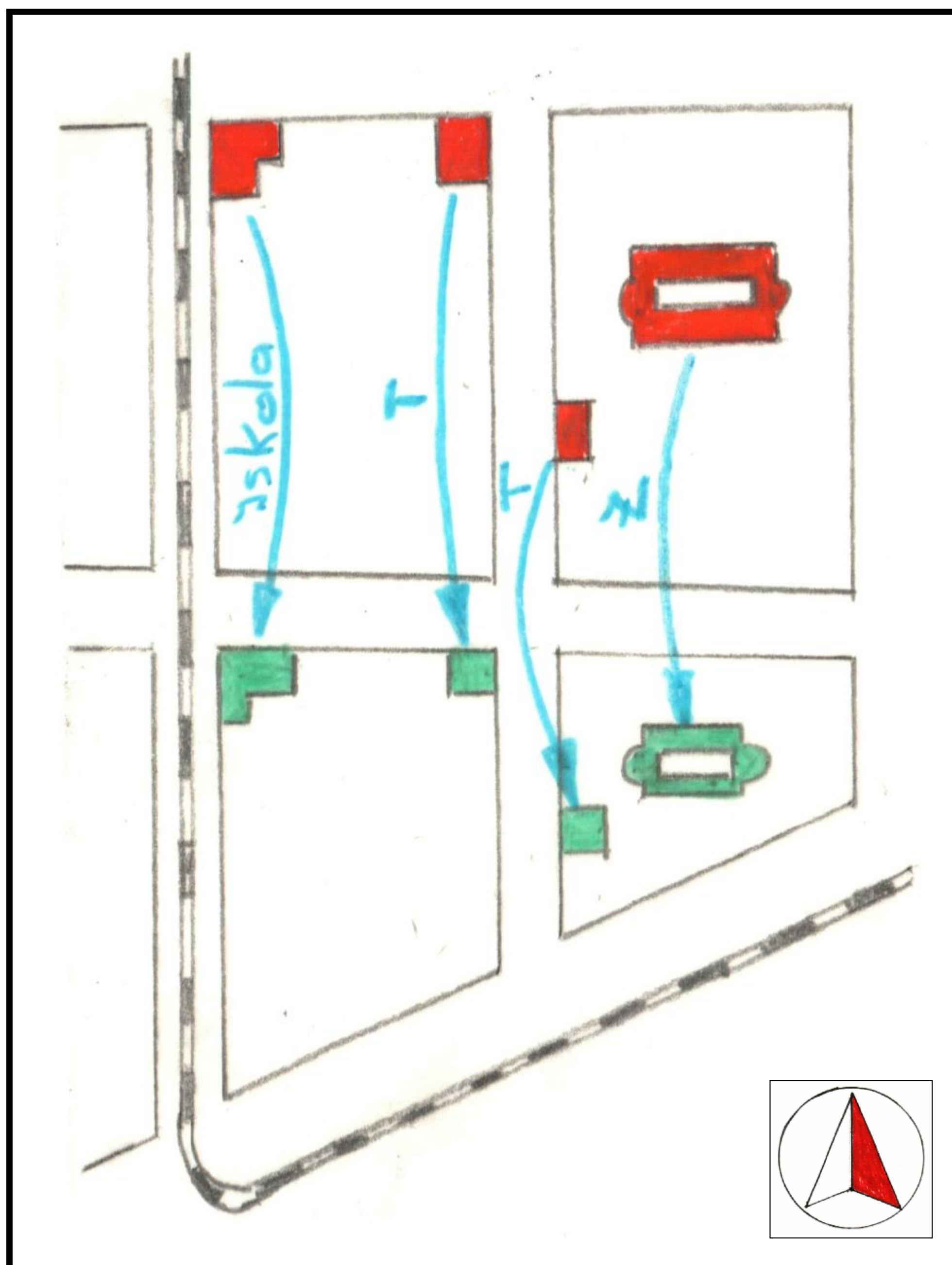

Fig. 44. Pozițiile corecte (cu verde) și cele greșite (cu roșu) a clădirilor în discuție prezentate în Harta 4 (Cartierul Josefin).

Fig. 45. Cele două biserici și Mânăstirea Notre Dame (Zárda).

Fig. 46. Cele trei județe bănățene în perioada dualismului Austro-Ungar.

(Hartă preluată de pe Internet, cu scopul de a compara forma și granițele jud. Timiș cu cele desenate în Harta 10 – Fig. 34)

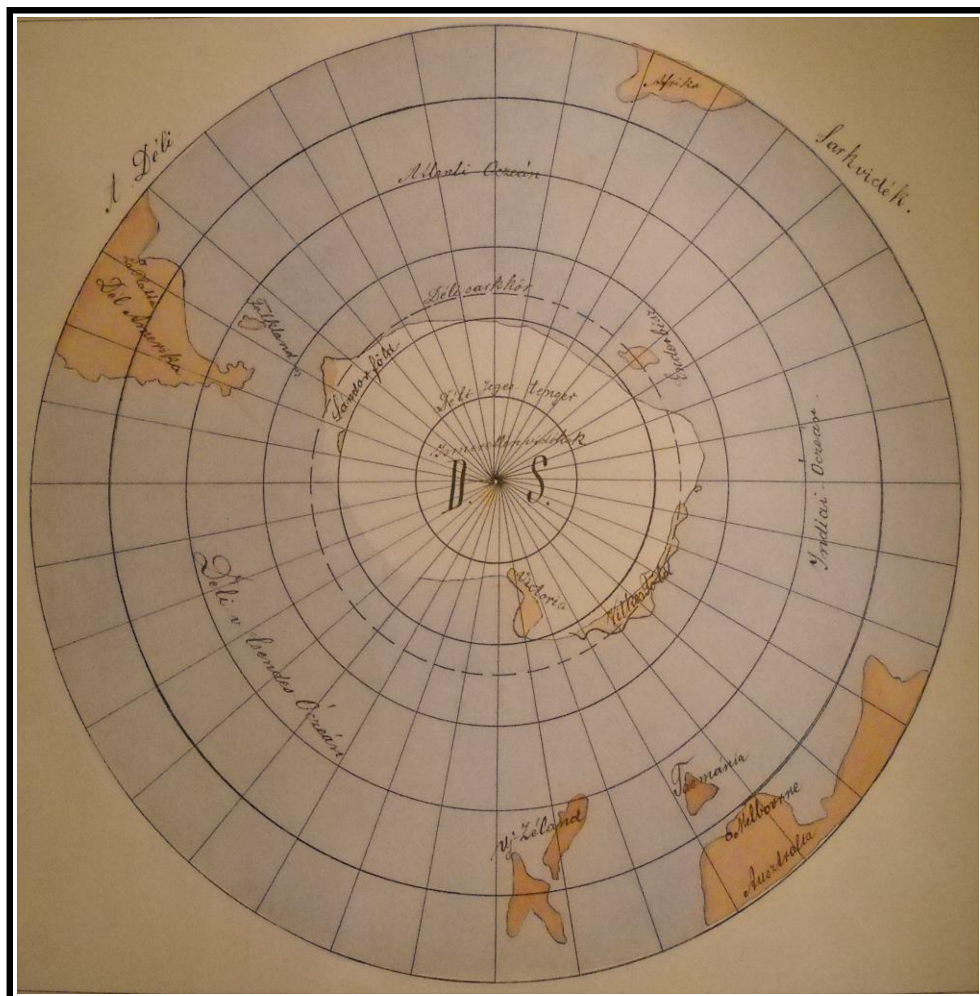

Fig. 47. **„Harta 38”**

Polul Sud și Antarctica.

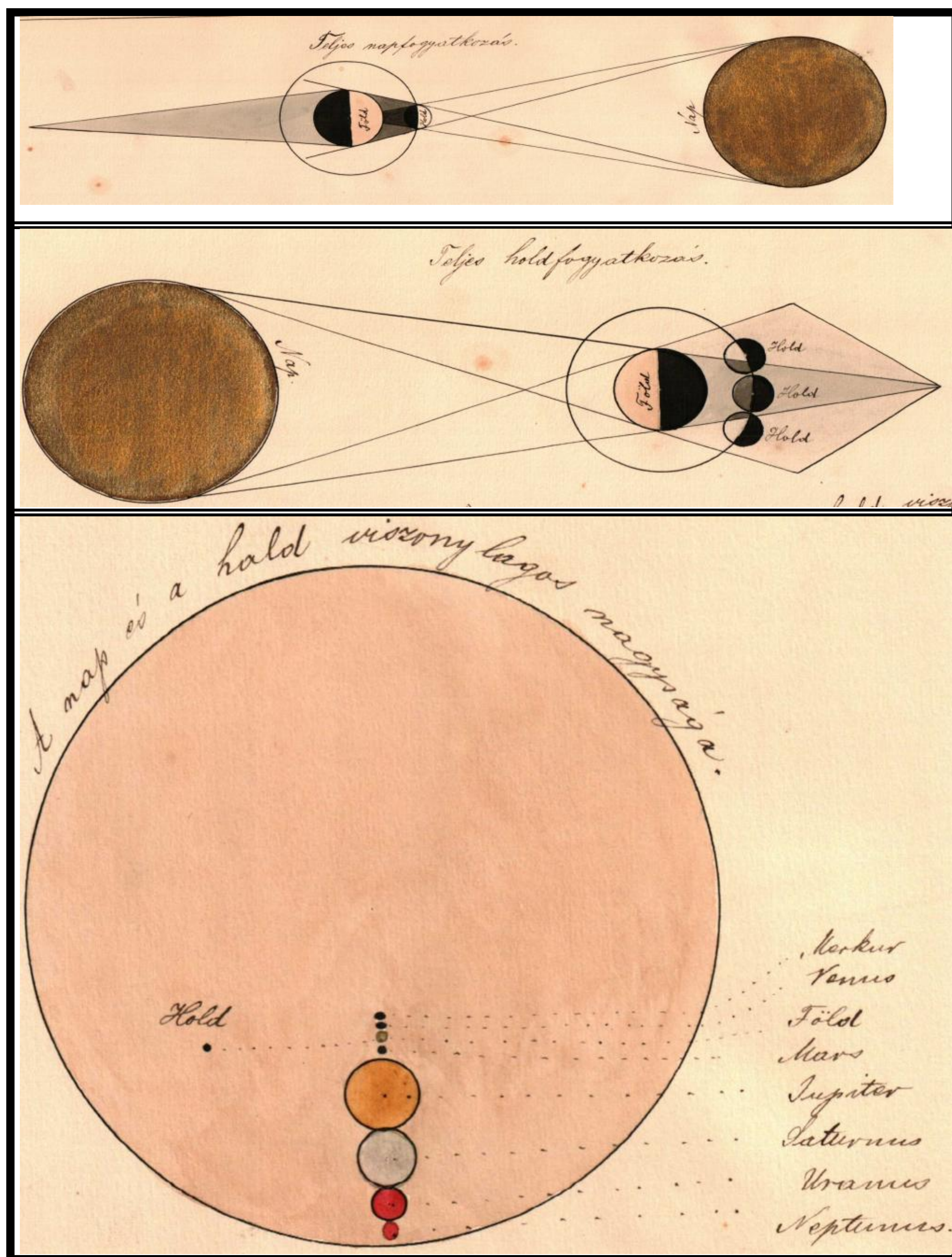

Fig. 48. Detalii din „Harta 38” reprezentând formarea eclipselor și mărimea planetelor în raport cu Soarele.

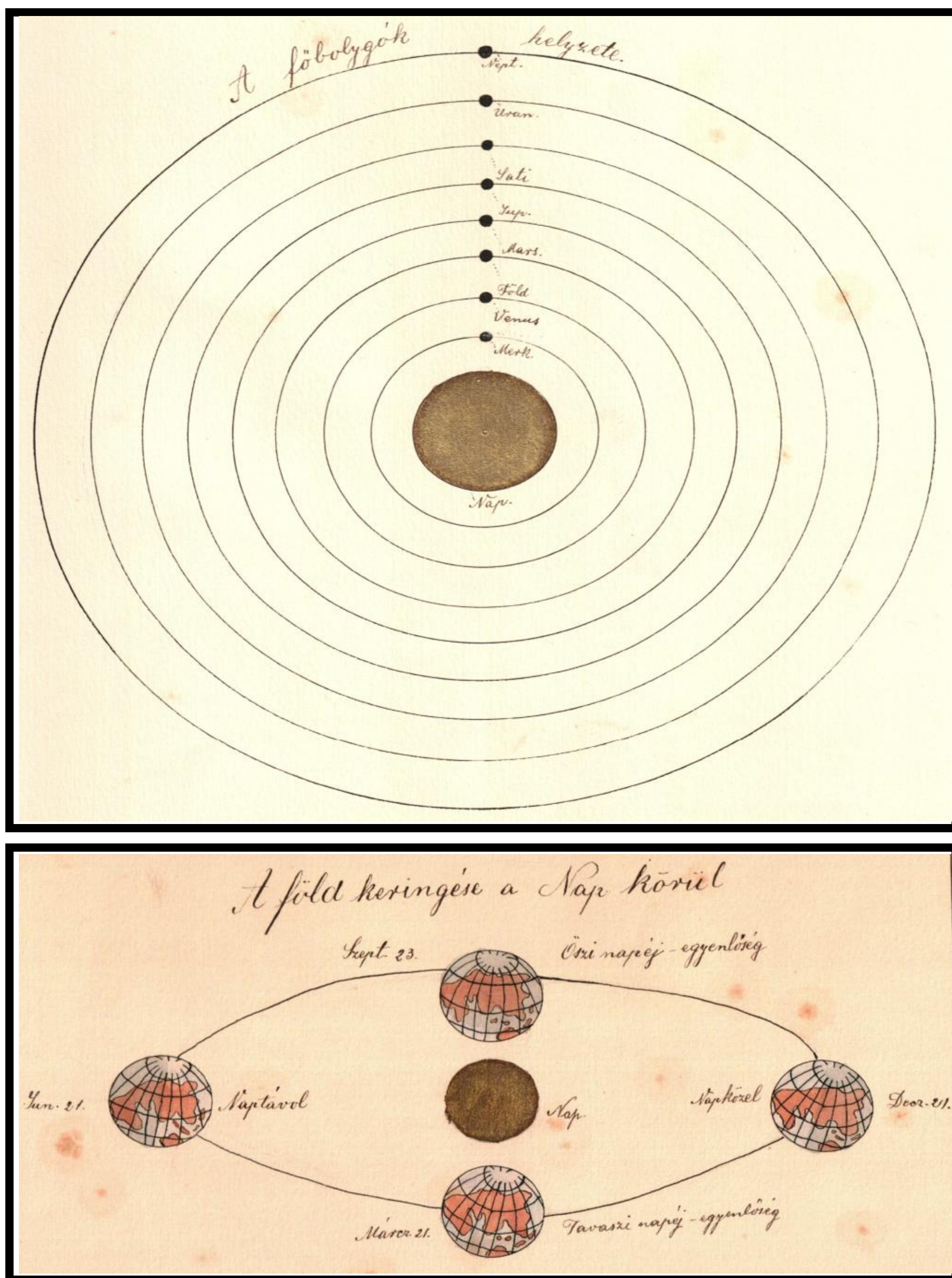

Fig. 49. Detalii din „Harta 39” reprezentând Sistemul Solar și mișcarea de revoluție a Pământului.

Am ajuns la această concluzie în baza următorului raționament :

1. Istoricii orașului susțin că ***în acea clădire nu a funcționat niciodată o școală.***

2. Dimensiunile acestei clădiri, care între timp nu s-au modificat, ***sunt prea mici și nu corespund cu cele care ar trebui să cuprindă planul reprezentat în Fig. 30 - Harta 3, iar pe latura nordică îi lipsește o poartă centrală de intrare (așa cum pretinde Harta 3).***

3. În Harta 4 (Fig. 31), în dreapta școlii apar trei clădiri. Două sunt notate cu ***„T”*** (**T**emplom – Biserică) și a treia cu ***„Z”*** (**Z**árda – Mânăstire). Acest grup de clădiri există și au existat chiar în anii executării atlasului.

Problema este că ele nu sunt acolo unde precizează Harta 4, ci cu un cvartal mai la sud. La fel, în paralel cu bisericile și mănăstirea, tot cu un cvartal mai la sud este și Școala Elementară din cartierul Josefin. Concluzia logică este că într-un moment de nesupraveghere, ***elevul Kemper András a plasat greșit școala, cele două biserici și mânăstirea.*** În fig. 44 se vede plasarea greșită (cu roșu, conform Hărții 4 a atlasului), cât și cea corectă (cu verde, așa cum există ele în realitate). Aceste clădiri le putem vedea în fotografiile de epocă, prezentate mai sus (fig. 45). În prima fotografie vedem o aripă a mânăstirii (azi Colegiul Bănățean și Liceul Sârbesc), alăturide una din biserici. În a doua fotografie se văd cele două biserici, una pe dreapta și cealaltă pe stânga, iar în continuarea bisericii din dreapta observăm fațada mânăstirii. Este posibil ca, la un moment dat, executarea atlasului să fi intrat în criză de timp și profesorul Stanczel János, care precis a observat greșala, nu mai putea dispune executarea unei planșe noi.

CONCLUZIA pe care trebuie să o tragem este că : ***între anii 1893- 97, Institutul de Surdomuți din Timișoara a folosit o clădire anexă din incinta Çcolii Elementare din Josefin. Această clădire (fără etaj) a fost demolată în toamna anului 1897 (după mutarea surdomuților în sediul din str. Gh. Doja) și în locul ei s-a construit clădirea notată cu „2” în fotografia care reprezintă Çcoala Elementară din Josefin (fig. 41).***

Era și cea mai comodă variantă. Directorul Școlii Elementare din Josefin, Karl Schäffer, era și directorul Institutului de Surdomuți. Având ambele școli în aceiași incintă, ele erau mult mai ușor de administrat.

De asemenea, în Harta 3 (Fig. 30), observăm, la sud de amplasarea claselor de surdomuți, o porțiune din planul clădirii „1” din fotografia Școlii Elementare (fig. 41). Ea nu s-a demolat și o deplasare la sediul școlii ne va convinge că planul clădirii este valabil și azi.

I. Importanța documentară a atlasului.

Aceste hărți din anii 1895 și 1896, ne oferă informații despre situația existentă în acea perioadă. Vom lua pe rând unele hărți și le vom analiza :

Harta 3. - Planul Școlii de Surdomuți.

Școala (Institutul) de Surdomuți a funcționa atunci în aceiași incintăcu Școala Elementară din Josefin. Harta 3 ne prezintă toată această incintă, formată din două clădiri. Clădirea notată cu „1”, în fig. 41, există și azi. Clădirea notată cu „2”, în fig. 41, este o clădire nouă executată de arhitectul Leopold Löffler, între anii 1897-1901 pe locul unde înainte s-a aflat oclădire fără etaj și în care a funcționat Institutul de Surdomuți între anii 1893-97. În Harta 3 se află planul acestei vechi clădiri și îndrăznesc să spun că este unica ei imagine care s-a păstrat.

Harta 4. - Harta Cartierului Josefin.

La acea dată cartierul Josefin era terminat. Străzile reprezentate pe hartă sunt aceleași cu cele existente și azi. De asemenea, clădirile importanteale cartierului (biserici, fabrici, gara, etc.) erau construite. In plus, harta ne oferă prima linie de tramvai, dată în funcție la 1869, care atunci era încă în funcțiune și avea traseul pe străzile care azi se numesc „16 Decembrie 1989”, fosta Fabrică Kandia, „Iancu Văcărescu”, podul peste Bega, curtea fostei Fabrici ELBA, Gara de Nord. Acest traseu a fost abandonat de mult.

Harta 5. - Harta orașului Tomișoara.

Harta ne prezintă o Timișoara diferită de cea de azi. Orașul era format din cele patru cartiere : Cetate (Belváros), Josefin (Józsefváros), Fabricul (Gyárváros) și Maiere (Majorok) – viitorul cartier Elisabetin. Între cartiere se găseau întinse zone agricole. Cartierele Josefin și Maiere formau o unitate. Freidorful, Mehala și Fratelia, care azi sunt cartiere ale orașului, formau atunci localități separate și nu apar pe hartă.

Canalizarea Begăi era executată doar în Cartierul Josefin. În dreptul cartierului Cetate, Bega își păstra cursul natural, necanalizat, iar în cartierul Fabric forma o serie de brațe necanalizate, care transformau acest cartier într-o Veneție Bănățeană. Cetatea Timișoarei era intactă, nedemolată.

Calea ferată avea și ea un alt traseu. De-a lungul cartierului Josefin și până în apropierea actualului Spital de Copii, avea acelaşi amplasament cu cel de azi. Din acest punct, linia spre Lugoj avea traseul între Cetate și Bega, prin actualele parcuri iar linia spre Reșița făcea o curbă spre sud, traversa Bega pe un pod, azi dispărut, și trecea prin mijlocul Maierelor ieșind din oraș. Aceste vechi trasee, care azi nu mai există, le putem urmări pe hartă.

Harta 6 – Împrejurimile orașului Timișoara.

De fapt este vorba despre reprezentarea acelei subdiviziuni administrative, subordonată județului și care avea ca centru orașul Timișoara plus încă 23 de localități a căror denumire este notată doar prin inițiale. Lipsește localitătea Újszentes (azi Dumbrăvița), înfințată în anul 1891. În 1895-6 exista. Posibil că autorii au folosit, ca model, o hartă mai veche, unde localitatea lipsea.

Canalizarea Begăi este reprezentată mai explicit. Prin cartierul Josefin, Bega era canalizată. În continuare, în dreptul cartierului Cetate și prin cartierul Fabric, Bega era necanalizată. Dela ieșirea din oraș și până aproape de localitatea Remetea exista iarăși o porțiune canalizată.

Hărțile 7, 8, 9 și 10 – Județul Timiș.

Forma județului Timiș este cea din perioada dualismului Austro-Ungar, când Banatul (Fig. 46) era delimitat de râurile Mureș, Tisa și Dunăre.

Banatul era împărțit în trei județe de forma unor dreptunghiuri neregulate. Toate începeau din nord, dela Mureș și se terminau în sud, la Dunăre. Este explicabil că în hărțile referitoare la județul Timiș , din atlasul dela 1896, să fie reprezentate granițele județului care exista în acea vreme. Găsim localitățile, împărțirea în subdiviziuni administrative, căile de comunicație, apele curgătoare și formele de relief.

Hărțile 11 ... 26 care se referă la Ungaria acelei perioade și Hărțile 27 – 28 referitoare la Austria, ne arată toate provinciile asupra cărora stăpâneau Viena și Budapesta înaintea Primului Război Mondial.

Din punct de vedere documentar, Hărțile 29 ... 36, (continentele), sunt interesante doar prin granițele de atunci ale diferitelor țări sau imperii. Nici Harta 37 (Polul Nord) nu aduce elemente diferite de cele de azi. Însă, interesantă este Harta 38 (Polul Sud și Antartica), care ne prezintă situația când nu se cunoșteau decât anumite regiuni de coastă ale continentului.

Ultimele două hărți, nr. 38 și 39 se ocupă de Sistemul Solar și observăm lipsa planetei Pluto, care s-a descoperit mult mai târziu.

CONCLUZIA FINALĂ : Atlasul geografic executat de doi elevi surdomuți din Timișoara (Kemper András și Reichert Miklós), în anii 1895-96, a fost coordonat de profesorul Stanczel János, dela Institutul de Surdomuți din Timișoara, și a fost destinat aniversărilor organizate în anul 1896. Pe lângă valoarea sa artizanală acest atlas geografic esteimportant prin faptul că precizează unele situații, existente la acea vreme și care azi nu mai există.

„SCRIERE DECORATIVĂ”

ALBUM EXECUTAT DE ELEVII SURDOMUȚI DIN TIMIȘOARA ÎN ANII 1894 – 1895.

Albumul, aflat în arhivele Episcopiei Romano-Catolice din Timișoara, a fost realizat în urma unei lăudabile inițiative voluntare întreprinsă de profesorul **Rusz Vilmos**, coordonatorul întregii lucrări, a cărui semnătură o întâlnim pe fiecare planșă, alături de numele elevului care a executat-o. Rusz Vilmos nu a fost profesor al Institutului de Surdomuți, ci la Școala Comercială din Timișoara. Așa cum reiese din cartea scrisă în anul 1896 de directorul institutului, Karl Schäffer, „Istoria Institutului de Surdomuți al Orașului Timișoara” (În original : *„A siketnémák Temesvár-városi intézetének története”)*, în anul școlar 1894-95 profesorul Rusz Vilmos s-a oferit să facă gratuit, lecții de caligrafie și scriere decorativă cu un grup de elevi surdomuți.

Pe coperta albumului (fig. 60) este inscripționată denumirea instituției în care a fost executat albumul : ***„Siketnémák temesvár-városi intézete”*** , adică Institutul de Surdomuți al Orașului Timișoara, iar titlul lucrării este ***„DISZIRÁSOK”*** ce traduce prin „scriere decorativă”.

Albumul cuprinde 10 planșe executate de elevii surzi. Ele au dimensiunea de 56 x 42 cm.

Planșele au fost executate de cinci elevi. Mai exact, elevul KirchIstván a executat planșele 1, 2, 3, 4 și 10; Kemper András planșa 5; Weiszgärber János planșa 6; Jakob Anna planșa 7; Reichert Miklós planșa 8 și Huber Róza planșa 9. Cine erau acești elevi ?

1. KIRCH ISTVÁN s-a născut în localitatea Orczyfalva (azi Orțișoara), din jud. Timiș, în anul 1876. Tatăl său, István, era proprietar de pământ. Între anii 1888 și 1894 a urmat Școala (Institutul) de Surdomuți din Timișoara, absolvind cele opt clase ale „învățământului public” (Nr. Matricol 35). În continuare a urmat școala profesională de surdomuți, calificându-se inițial în meseria de zețar tipografic (în anul de execuție al albumului) și apoi în cea de croitor..

Fig. 50. Detaliu cu titlul albumului, aflat în mijlocul coperții.

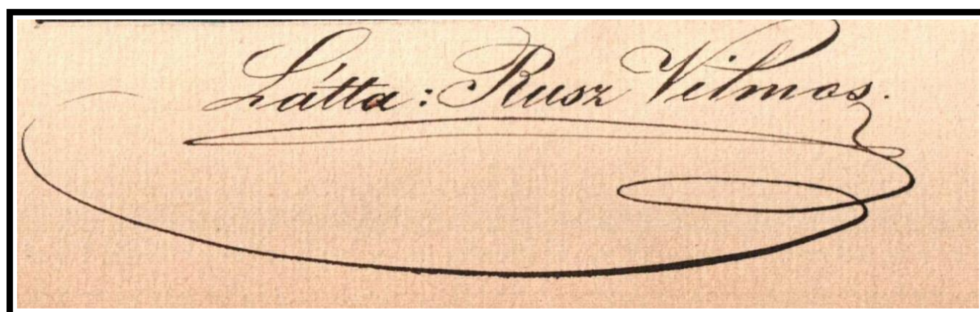
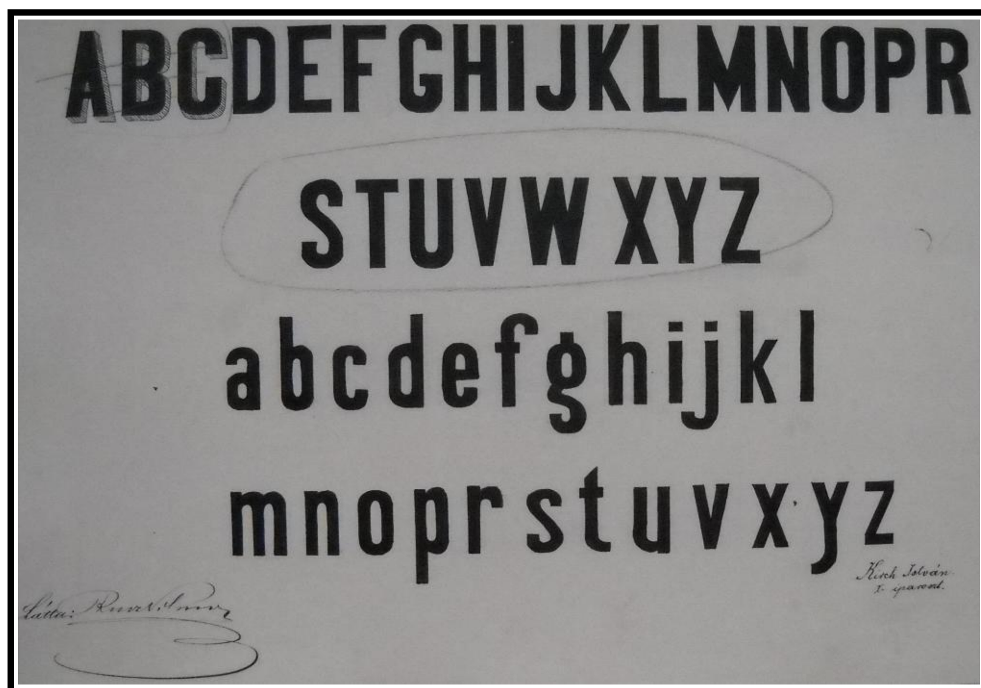

Fig. 51. Semnătura profesorului coordonator RUSZ VILMOS.

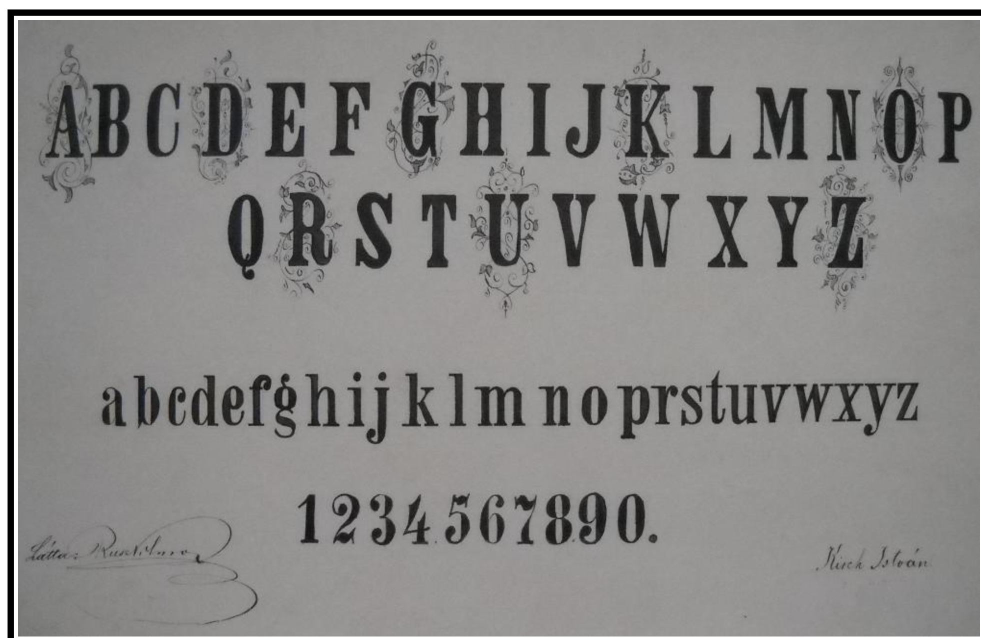

Fig. 52. Planșele nr. 1 și 2.

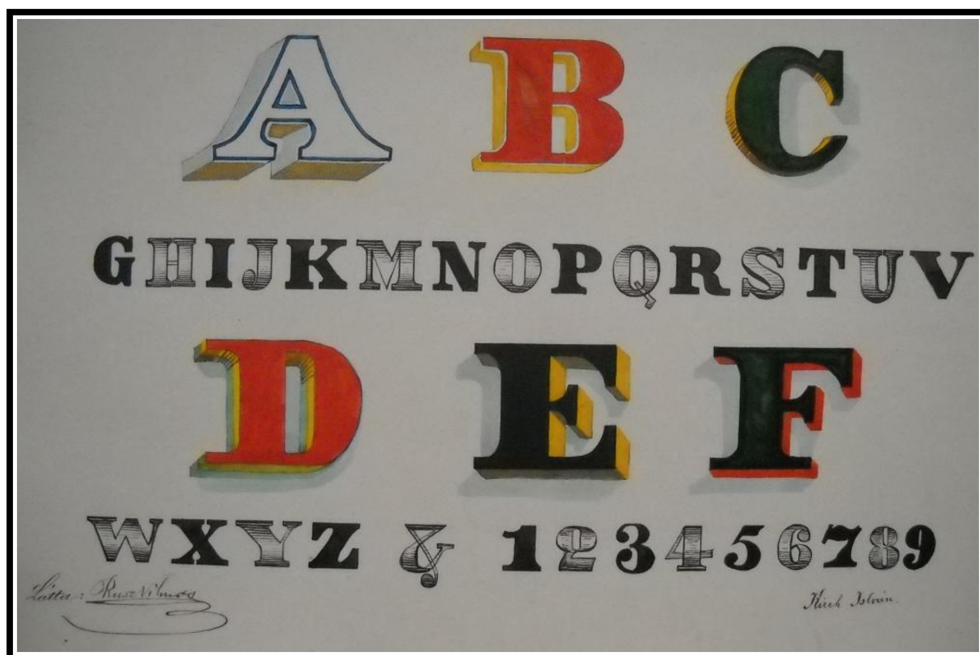

Fig. 53. Planșele nr. 3 și 4.

Fig. 54. Planșele nr. 5 și 6.

Nem elődeink nagy neve
nem vérünk nemessége,
hanem tettek emelhetik
A MAGYART
ezen nagy népek sorába
melyeknek neve a földet
dicsőséggel
tölté el.

Nem
elődeink nagy neve,
nem vérünk nemessége,
hanem tettek emelhetik
A MAGYART
ezen nagy népek sorába,
melyeknek neve a földet
DICSŐSÉGGEL
tölté el.

Magyarország, e dicső királyság, ezen valódi Kánánföld, e kis világ, mindennel kedveskedik, mit a kegyes természet adományozhat.

Nagy czélok elérésére nem csak lelkesedés, hanem kitűnő állhatatosság is kell.

Fig. 55. Planșele nr. 7 și 8.

Nem
elődeink nagy neve,
nem vérünk nemessége,
hanem tettek emelhetik
AMAGYART
azon nagy népek sorába,
melyeknek neve a földet
dicsőséggel
tölté el

Nagy
czélok elérésére
nem csak lelkesedés, hanem kitürés állhata-
tosság is kell.

Huber Róza

Fig. 56. Planșele nr. 9 și 10.

2. KEMPER ANDRÁS s-a născut la 5.09.1884 în localitatea Nákófalva (azi Nakovo – Voivodina – Serbia) din jud. Torontal, din părinți agricultori. A fost înscris în Registrul Matricol al Școlii (Institutului) de Surdomuți din Timișoara la nr. 51 și între anii 1891-1896 a urmat clasele I...VI. S-a reîntors la părinții săi unde s-a ocupat cu agricultura.

3. WEISZGÄRBER JÁNOS s-a născut la 29.12.1879 în localitatea Nemeth Szent Mihály (azi Sânmihaiul German) din jud. Timiș. Părinții erau țărani. A fost înscris în Registrul Matricol al Școlii (Institutului) de Surdomuți din Timișoara la nr. 54 și între anii 1891-1898 a urmat clasele I ... VIII. Ulterior s-a calificat în meseria de zețar la tipografie.

4. JAKOB ANNA s-a născut la 29.03.1879 în localitatea Jánosfalva (azi Ioaniș) din județul Bihor. Între timp, familia ei s-a mutat în Mehala (atunci localitate separată de Timișoara) și tatăl ei s-a angajat muncitor la Fabrica de Țigle. A fost înscrisă în Registrul Matricol al Școlii (Institutului) de Surdomuți din Timișoara la nr. 17 și între anii 1886-1896 a urmat clasele I ... VIII, repetând clasele a II-a și a III-a.

5. REICHERT MIKLÓS s-a născut la 12.07.1879 în localitatea Istvánföld din jud. Torontal (azi Krajisnik – Voivodina – Serbia). A fost înscris în Registrul Matricol al Școlii (Institutului) de Surdomuți din Timișoara la nr. 41. La data înscierii, era orfan de tată, iar mama, Anna era muncitoare cu ziua. Între anii 1889-1896 a urmat clasele I ... VIII, după care s-a calificat în meseria de croitor.

6. HUBER RÓZA s-a născut la 31.12.1879 în localitatea Ferencfalva (azi Văliug) din județul Caraș-Severin. În anul 1888, când s-a înscris la Școala (Institutul) de Surdomuți din Timișoara (nr. 34 din Registrul Matricol), era orfană de tată, iar mama sa Anna era muncitoare cu ziua. Întreanii 1888-1896 a urmat clasele I ... VIII. Ulterior s-a calificat în meseria de croitoreasă.

Așa cum se vede în imaginile prezentate mai sus, primele patru planșe se ocupă cu scrierea caligrafică/artistică a literelor alfabetului. Ultimele șase planșe au adoptat anumite texte patriotice, care au fost scrise în limbile maghiară și germană.

Executate în anul școlar 1894-95, planșele au fost trimise la Editura de Cărți Uhrmánn Henrik din Timișoara (Temesvári Nyomattot Uhrmánn Henrik Könyvnyomdájában), au fost legate într-un album dotat cu coperți artistice și expus la una din expozițiile deschise cu ocazia serbărilor ce s-au organizat în toată țara în anul 1896.

ALARMĂ LA INSTITUTUL DE ORBI

La începutul lunii septembrie 1907 populația Timișoarei era informată despre o situație de criză apărută la Institutul de Orbi. Administratorul institutului, **Fodor József,** dispăruse. Nu a mai fost văzut din data de 15 iulie. Era un tânăr de aproximativ 24-28 de ani, necăsătorit. Informată de către Consiliul Municipal din Timișoara, Asociația Națională a Orbilor din Budapesta a trimis în data de 24 iulie un înlocuitor specializat, pe **Danzer Lipót,** dar acum se punea problema descoperirii motivelor care l-au determinat pe Fodor József să dispară. [Tm.Hir.nr.203/6.09.1907,p.2].

Fig. 57. Clădirea din str. Odobescu (Holló út) nr. 6, sediu Institutului de Orbi între anii 1905-1908. [Moldovan-2007,pag.41].

Pentru a înțelege criza declanșată în acel moment este bine să examinăm situația în care se găsea atunci Insitutul de Orbi din Timișoara, ce vechime avea, unde își avea sediul, care era efectivul de persoane fără vedere și de ce fonduri bănești dispunea.

Fig. 58. SAILER ANTON

- Filantropul Institutului de Orbi -

Statuie în fața Spitalului de Copii din Timișoara. [Moldovan-2007,pag.41].

Institutul, înființat la 1 feb. 1905 într-o clădire închiriată de pe strada Holló (azi Alex. Odobescu), nr. 6 (Fig.57), pentru care plăteau o chirie de 920 koroane/an.

Neoficial, institutul a funcționat încă din octombrie 1904 în cadrul Institutului de Surdomuți, unde directorul Karl Schäffer organizase un atelier de împletituri din nuiele pentru 10 bărbați orbi. Pe aceștia, i-a predat la 1 februarie 1905 noului Institut de Orbi. [Moldovan-2007, pag. 40-42].

Era dirijat de Asociația Națională de Protecția Orbilor *(**V**akok **Gy**ámolitó **O**rszágos **E**gyelet* – presc. „**V.Gy.O.E.**”*)* din Ungaria dar Primăria orașului preluase unele responsabilități financiare.

Institutul beneficia de o donație de 80.000 de koroane din partea lui Sailer Anton (Fig. 58) de la care folosea dobânzile anuale. Restul cheltuielilor cădeau în sarcina Asociației Orbilor și a Primăriei. Populația a fost solicitată, și ea, să ajute institutul prin donații financiare.

În acel an, 1907, din cauza spațiului redus, în institut existau doar 14 bărbați orbi, care lucrau în atelierele de împletituri din nuiele, și de confecționarea rogojinelor. Erau cazați în clădirea institutului, unde serveau masa, făceau baie și li se spăla rufăria. Produsele obținute erau vândute, însă, cheltuielile depășeau veniturile obținute. Astfel, în perioada 1905-7 veniturile anuale obținute din vânzarea produselor au fost de aproximativ 3.300 koroane, în timp ce cheltuielile variau între 4.000 și 4.500 koroane. Pentru a face față cheltuielilor, în anul 1906 Primăria a arendat o grădină de 1,5 jugăre (arenda pe 10 ani a fost plătită de timișoreanul Wilhelm Mühle) pentru a-și produce singură legumele necesare la bucătărie. Toate aceste venituri și cheltuieli, dar și angajarea personalului la bucătărie, spălătorie și grădină, trebuiau administrate de o persoană pricepută. Primul administrator a fost doamna Czintos Kelemenné dar, la scurt timp a fost înlocuită de

Fodor József, care acum era dispărut. [Moldovan-2007,p. 42].

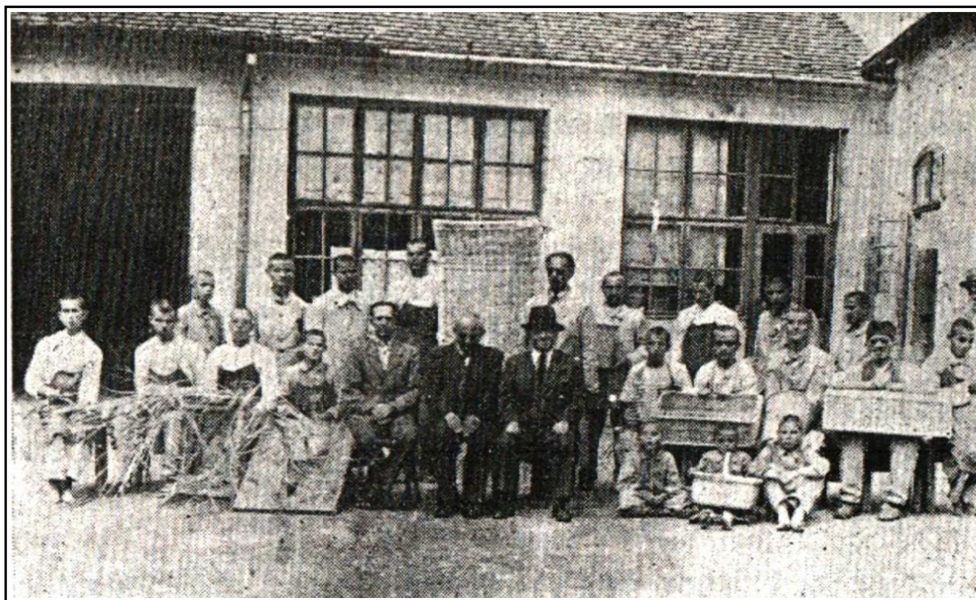

Fig. 59. Bărbați orbi însoțiți de conducătorii institutului timișorean. [Ilieșiu-1943,pag.225].

Consilierul Lindner Armin și directorul Institutului de Surdomuți, Karl Schäffer erau însărcinați să controleze activitatea din institut. S-a bănuit că pensionarea lui Schäffer, survenită cu un an în urmă, ar fi putut duce la o supraveghere mai lejeră, fapt ce ar fi dat posibilitatea relaizării unor fraude din partea administratorului dispărut. Pentru a clarifica aceste temeri, Consiliul Municipal și Organizația Orbilor au hotărât, în comun, efectuarea unei anchete. [Tm.Hir.nr.203/6.09.1907,p.2].

Ancheta efectuată nu a găsit nicio neregulă financiară și, în final, incidentul s-a stins. Pe de altă parte, Monitorul Orașului (Városi Közlöny), care ar fi publicat eventualele nereguli descoperite, s-a ocupat în anul 1907 doar de necesitatea găsirii, pentru Institutul de Orbi, a unui sediu propriu care să aibă suficient spațiu în vederea măririi efectivului și a oferirii de noi servicii și activități pentru orbii care vor fi primiți. [Vár.Köz.nr.2-3/1907, pag.129 și nr.1/1908, pag.116].

S-a concluzionat că dispariția administratorului Fodor József nu a fost cauzată de activități ilicite în cadrul funcției sale ci, posibil, a fost rezultatul unor probleme juvenile cărora nu le putea face față.

<u>SPIRITUL FILANTROPIC ÎN SLUJBA FINANȚĂRII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI</u>

Primăria orașului Timișoara s-a preocupat de asigurarea bazeimateriale. Datorită ei, cele două instituții (pentru surzi și pentru orbi) nu au dus lipsă de hrană, li s-a asigurat hrana, curățenia, întreținerea clădirilor și plata personalului administrativ. Sumele pe care trebuiau să le pună ladispoziție nu erau deloc neglijabile și s-a apelat la sprijinul populației.

Legislația existentă în Imperiul Habsburgic prevedea că sumele de bani donate se cumulau într-o fundație. Banii erau depuși la bancă și anualse foloseau doar dobânzile acelui depozit (4%). Nimeni nu putea extrage o sumă mai mare decât valoarea anuală a dobânzii. În acest fel, persoanele donatoare erau sigure că banii sunt folosiți doar pentru scopul dorit, acela al întreținerii instituției căreia i-a donat. Se puteau înființa și fundații personale, care aveau numele persoanei care le-a finanțat. Și acestea aveau același statut legal, putându-se utiliza doar dobânda anuală a banilor depuși.

<u>Donații în beneficiul Institutului de Surdomuți</u>

<u>Cea mai veche grupare filantropică</u> a fost constituită în anul 1886 din inițiativa doamnei Baader Ludovika – soția directorului Societății Tramvaielor cu Cai, a doamnei Eisenstädter Ilona și a comerciantului Csasznek József. Aceștia au colectat cadouri pentru elevii surzi săraci.

Prima donație financiară a avut loc în anul 1889 de la Episcopul Romano-Catolic Alexander Bannaz care a lăsat școlii, prin testament, suma de 20.000 florini (40.000 koroane). Primăria, conform legii, a întocmitactele de înființare a **<u>Fundației Alexander Bonnaz</u>** (Fig. 61) și, anual, această fundație ușura cheltuielile administrative cu 1.600 koroane (4%). [Moldovan-2010] și [Schäffer-1896].

Din inițiativa Primăriei, în anul 1891 s-a înființat **<u>Fondul de ajutor al Școlii/Institutului de Surdomuți</u>** *(A siketnémák imtézetének segélyalapja)*. Pentru completarea lui, anual se trimiteau, în tot Banatul, liste de subscripție (Fig. 60) și fiecare, după posibilități și după dorințe, făceau astfel de donații. Deci, anual acest fond își mărea volumul depozitului și, natural, creștea și valoarea dobânzii anuale care putea fi folosită. [Városi Közlöny].

(Pentru a înțelege mai bine valoarea sumelor, trebuie să precizăm că salariul anual al unui învățător începător era de 1.100 koroane.)

Fig. 60.

Liste de donații pentru Institutul de Surdomuți.

(anul 1894)

[Arhivele Naționale Jud.Timiș].

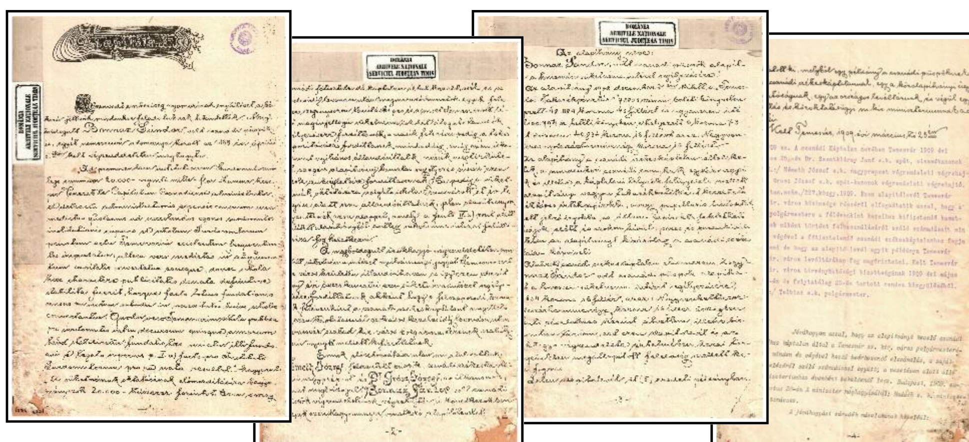
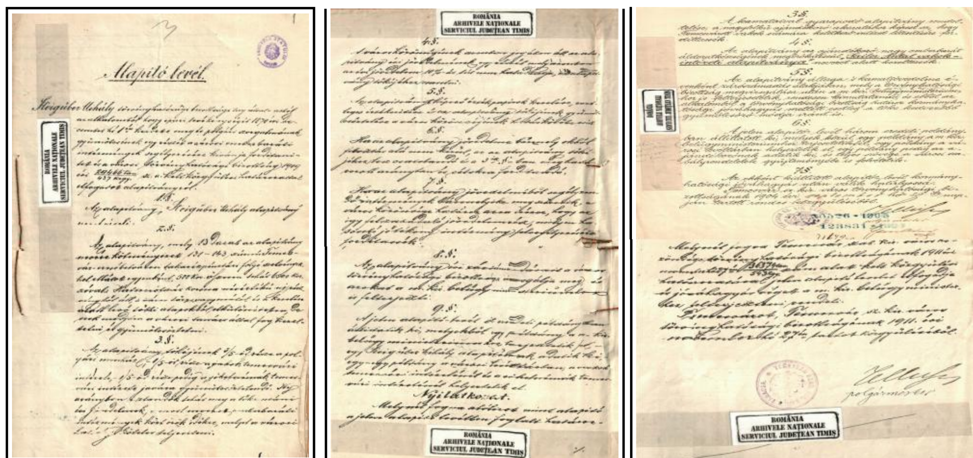

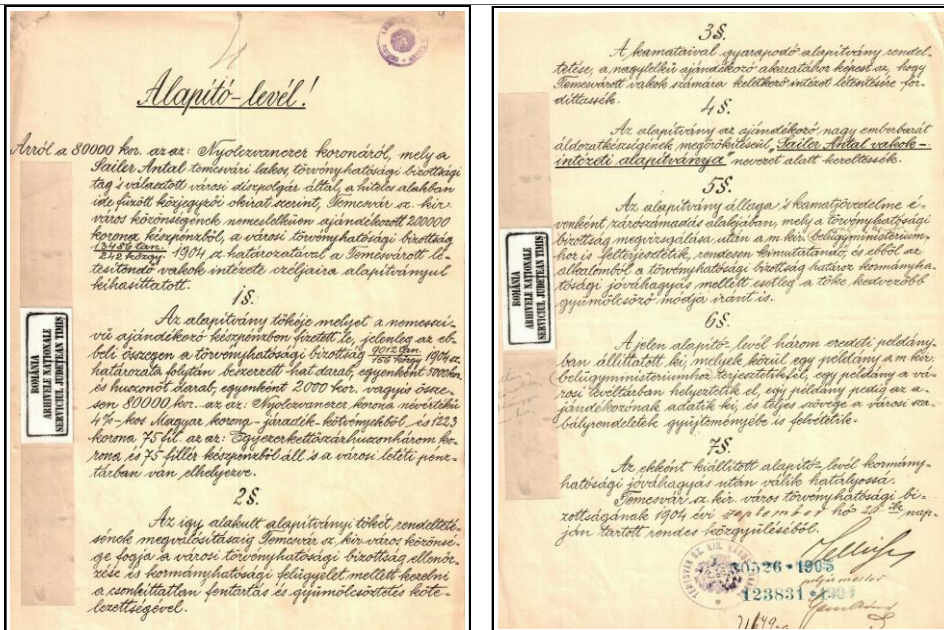
Fig. 61. Actele de constituire a <u>Fundației Alexander Bonnaz</u>, în beneficiul Institutului de Surdomuți din Timișoara.
[Arhivele Naționale. Jud. Timiș].

Alapító levél.

Fig. 62. Actele de constituire a <u>Fundației Steigüber Mihály</u>, în beneficiul comun al Institutului de Surdomuți din Timișoara și al Institutului de Orbi din Timișoara.

[Arhivele Naționale. Jud. Timiș].

Alapító-levél!

Arról a 80000 kor. az az: Nyolczvanezer koronáról, mely a Sailer Antal temesvári lakos, törvényhatósági bizottsági tag 's választott városi díszpolgár által, a hiteles alakban ide fűzött közjegyzői okirat szerint, Temesvár sz. kir. város közönségének nemeslelkűen ajándékozott 200000 korona készpénzből, a városi törvényhatósági bizottság 13486 tan. / 242 közgy. 1904 sz. határozatával a Temesvárott létesítendő vakok intézete czéljaira alapítványul kihasíttatott.

1§.

Az alapítvány tőkéje melyet a nemesszívű ajándékozó készpénzben fizetett le, jelenleg az ebbeli összegen a törvényhatósági bizottság 9012 tan. / 156 közgy. 1904 sz. határozata folytán beszerzett hat darab, egyenként 5000 kor. és huszonöt darab, egyenként 2000 kor. vagyis összesen 80000 kor. az az: Nyolczvanezer korona névértékű 4%-kos Magyar korona-járadék-kötvényekből és 1223 korona 75 fil. az az: Egyezerkettőszázhuszonhárom korona és 75 fillér készpénzből áll 's a városi letéti pénztárban van elhelyezve.

2§.

Az így alakult alapítványi tőkét rendeltetésének megvalósításáig Temesvár sz. kir. város közönsége fogja a városi törvényhatósági bizottság ellenőrzése és kormányhatósági felügyelet mellett kezelni a csonkíttatlan fentartás és gyümölcsöztetés kötelezettségével.

3§.

A kamataival gyarapodó alapítvány rendeltetése, a nagylelkű ajándékozó akaratához képest az, hogy Temesvárott vakok számára keletkező intézet létesítésére fordittassék.

4§.

Az alapítvány az ajándékozó nagy emberbarát áldozatkészségének megörökitéseül „Sailer Antal vakok-intézeti alapítványa" nevezet alatt kezeltessék.

5§.

Az alapítvány állaga 's kamatjövedelme évenként zárószámadás alakjában, mely a törvényhatósági bizottság megvizsgálása után a m. kir. belügyministerium-hoz is felterjesztetik, rendesen kimutatandó, és ebből az alkalomból a törvényhatósági bizottság határoz kormányhatósági jóváhagyás mellett esetleg a tőke kedvezőbb gyümölcsözö módja iránt is.

6§.

A jelen alapító-levél három eredeti példányban állíttatott ki, melyek közül egy példány a m. kir. belügyministeriumhoz terjesztetik fel, egy példány a városi levéltárban helyeztetik el, egy példány pedig az ajándékozónak adatik ki, és teljes szövege a városi szabályrendeletek gyűjteményébe is felvétetik.

7§.

Az ekként kiállított alapító-levél kormányhatósági jóváhagyás után válik hatályossá.

Temesvár sz. kir. város törvényhatósági bizottságának 1904 évi szeptember hó 20-ik napján tartott rendes közgyűléséből.

polgármester

Fig. 63. Actele de constituire a <u>Fundației Sailer Antal</u>, în beneficiul Institutului de Orbi din Timișoara.

[Arhivele Naționale. Jud. Timiș].

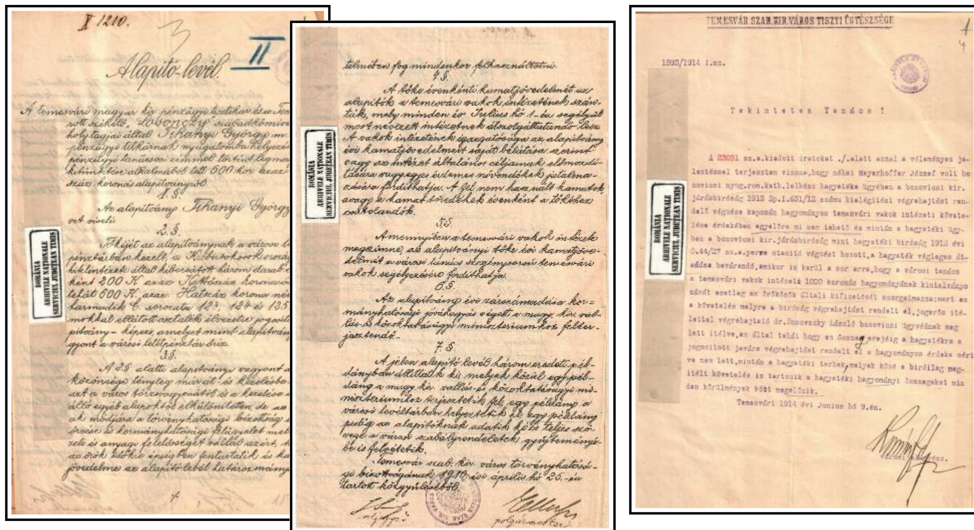

Fig. 64. Actele de constituire a Fundației Tihanyi György (stânga) și Mayerhoffer József (dreapta), în beneficiul Institutului de Orbi din Timișoara.

[Arhivele Naționale. Jud. Timiș].

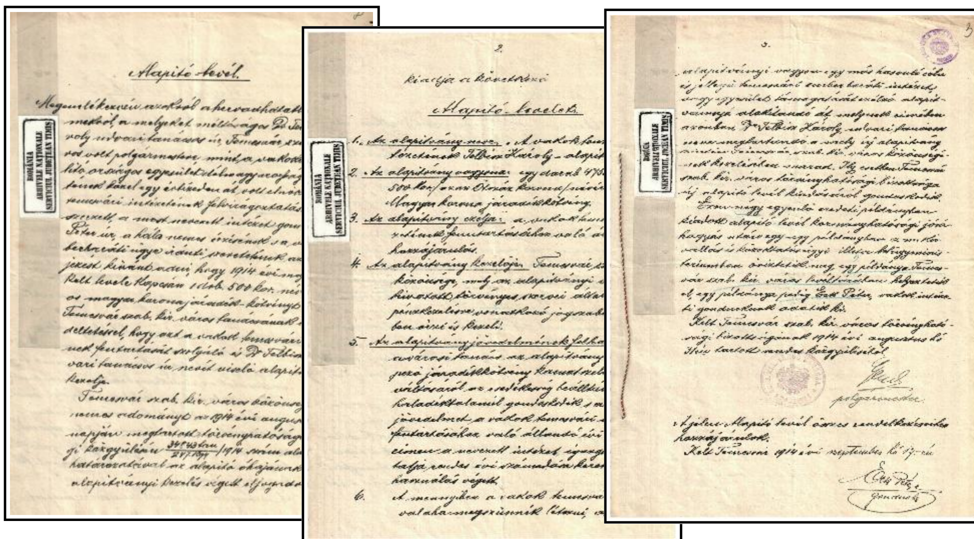
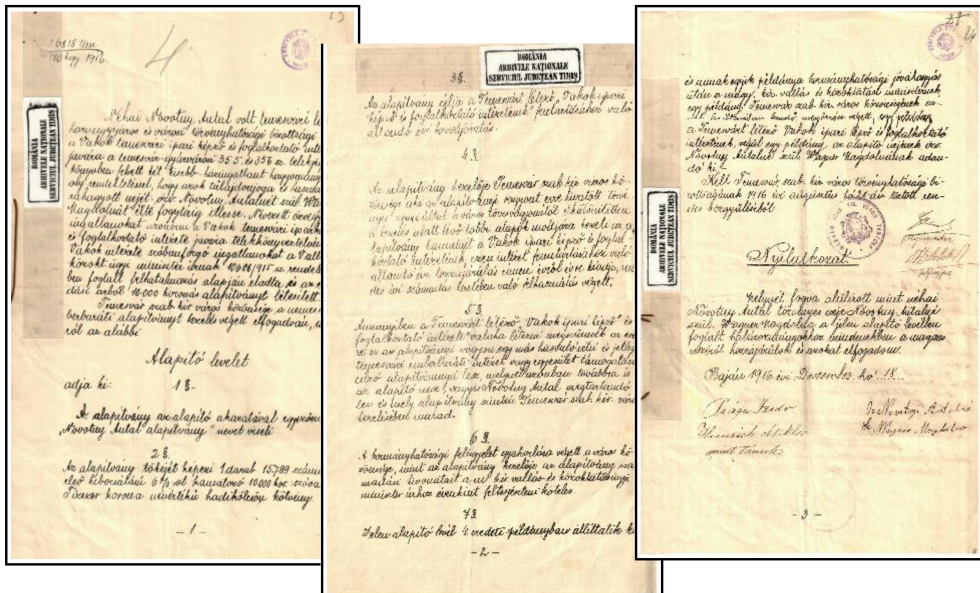

Fig. 65. Actele de constituire a Fundației Telbisz Károly, în beneficiul Institutului de Orbi din Timișoara.

[Arhivele Naționale. Jud. Timiș].

Alapitó levelet

adja ki:

1 §.

2 §.

4 §.

5 §.

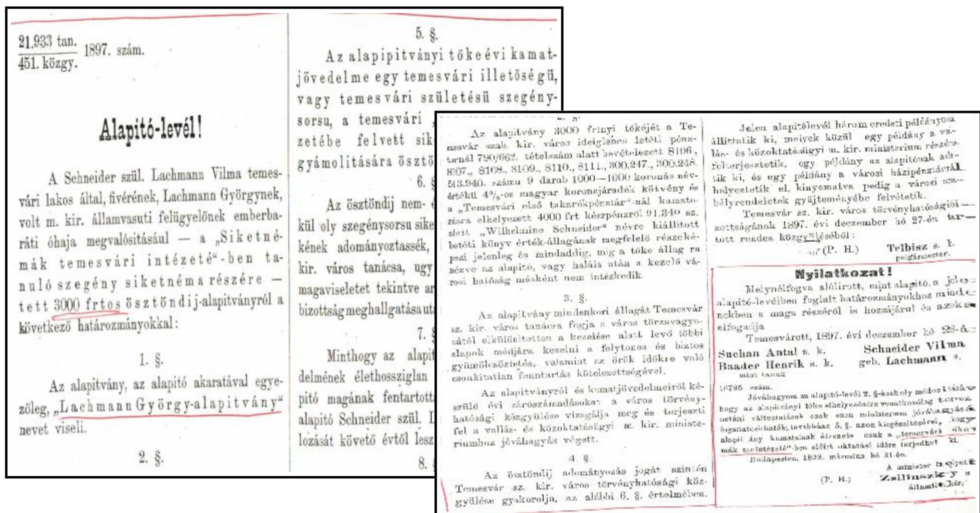
6 §.

7 §.

Nyilatkozat

Fig. 66. Actele de constituire a <u>Fundației Novotny Antal</u>, în beneficiul Institutului de Orbi din Timișoara.

[Arhivele Naționale. Jud. Timiș].

21.933 tan. / 451. közgy. 1897. szám.

Alapitó-levél!

A Schneider szül. Lachmann Vilma temesvári lakos által, fivérének, Lachmann Györgynek, volt m. kir. államvasuti felügyelőnek emberbaráti óhaja megvalósitásául — a „Siketnémák temesvári intézeté"-ben tanuló szegény siketnéma részére — tett 3000 frtos ösztöndij-alapitványról a következő határozmányokkal:

1. §.

Az alapitvány, az alapitó akaratával egyezőleg, „Lachmann György-alapitvány" nevet viseli.

2. §.

Az alapitvány 3000 frtnyi tőkéjét a Temesvár szab. kir. város ideiglenes letéti pénztárnál 790/662. tételszám alatt bevételezett 8106., 8107., 8108., 8109., 8110., 8111., 300.247., 300.248. 513.940. számu 9 darab 1000—1000 koronás névértékü 4%-os magyar koronajáradék kötvény és a „Temesvári első takarékpénztár"-nál kamatozásra elhelyezett 4000 frt készpénzről 91.349 sz. alatt „Wilhelmine Schneider" névre kiállitott betéti könyv érték-állagának megfelelő részeképezi jelenleg és mindaddig, mig a tőke állag rendezve az alapitó, vagy halála után a kezelő városi hatóság másként nem intézkedik.

3. §.

Az alapitvány mindenkori állagát Temesvár sz. kir. város tanácsa fogja a város törzsvagyonától elkülönitetten a kezelése alatt levő többi alapok módjára kezelni a folytonos és biztos gyümölcsöztetés, valamint az örök időkre való csonkitatlan fenntartás kötelezettségével.

Az alapitványról és kamatjövedelmeiről készülő évi zárószámadásokat a város törvényhatósági közgyülése vizsgálja meg és terjeszti fel a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministeriumhoz jóváhagyás végett.

4. §.

Az ösztöndij adományozás jogát szintén Temesvár sz. kir. város törvényhatósági közgyülése gyakorolja, az alábbi 6. §. értelmében.

5. §.

Az alapipitványi tőkeévi kamatjövedelme egy temesvári illetőségü, vagy temesvári születésü szegénysorsu, a temesvári ... zetébe felvett sik... gyámolitására ösztö...

6. §.

Az ösztöndij nem- ... kül oly szegénysorsu sike... kének adományoztassék, ... kir. város tanácsa, ugy ... magaviseletet tekintve a... bizottság meghallgatása ut...

7. §.

Minthogy az alapit... delmének élethossziglan ... pitó magának fentartott... alapitó Schneider szül. L... lozását követő évtől lesz...

8. §.

Jelen alapitólevél három eredeti példányban állittatik ki, melyek közül egy példány a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium részére felterjesztetik, egy példány az alapitónak adatik ki, és egy példány a városi házipénztárnál helyeztetik el, kinyomatva pedig a városi szabályrendeletek gyüjteményébe felvétetik.

Temesvár sz. kir. város törvényhatósági bizottságának 1897. évi deczember hó 27-én tartott rendes közgyüléséből:

(P. H.) Telbisz s. k. polgármester.

Nyilatkozat!

Melynélfogva alólirott, mint alapitó, a jelen alapitó-levélben foglalt határozmányokhoz mindenekben a maga részéről is hozzájárul és azokat elfogadja.

Temesvárott, 1897. évi deczember hó 28-án.

Suchan Antal s. k. / Baader Henrik s. k. mint tanuk

Schneider Vilma geb. Lachmann s. k.

16785 szám.

Jóváhagyom az alapitó-levél 2. §-át akképen módositással, hogy az alapitványi tőke elhelyezésére vonatkozólag tervezett netáni változtatások csak ezen ministerium jóváhagyásával foganatosithatók; továbbá az 5. §. azon kiegészitésével, hogy az alapitvány kamatainak élvezete csak a „temesvári siketnémák tanintézeté"-ben előirt oktatási időre terjedhet ki.

Budapesten, 1898. márczius hó 31-én.

(P. H.) A minister helyett: Zsilinszky s. k. államtitkár.

Fig. 67. Constituirea <u>Fundației Lachmann György</u>, în beneficiul Institutului de Surdomuți din Timișoara.

[Városi Közlöny].

Anul	**Suma colectată**	**Anul**	**Suma colectată**	**Anul**	**Suma Colectată**
1891	1936,36 kor.	**1897**	1177,44 kor.	**1903**	1064,08 kor.
1892	762,06 kor.	**1898**	1111,44 kor.	**1904**	1918,45 kor.
1893	1376,48 kor.	**1899**	4275,64 kor.	**1905**	1780,13 kor.
1894	997,78 kor.	**1900**	1679,27 kor.	**1906**	1791,41 kor.
1895	1252,34 kor.	**1901**	1433,57 kor.	**1907**	2095,63 kor.
1896	504,10 kor.	**1902**	1408,61 kor.		

[Városi Közlöny]

Dacă totalizăm sumele colectate până în anul 1907, conform tabelului anterior, Fondul de ajutor al Institutului de Surdomuți a ajuns la o valoare de 26.565,59 koroane și aducea o contribuție la administrarea institutului în valoare de 1.062,64 koroane (4%), față de 77,44 koroane, în anul 1891. În aceeași perioadă, cheltuielile legat de administrarea institutului au crescut de la 2.453 koroane (1891) la 18.250 koroane (1907).

Începând cu anul 1908, depozitul financiar al acestui fond a crescut semnificativ datorită unor donații substanțiale care s-au adăugat obișnuitelor colecte de la populație. Astfel de filantropi au fost deputatul Brázay Kálman (200 kor.), Czekonics Endre (100 kor.), Schlichting Ferenczné (200 kor.), Ministerul Comerțului (200 kor./an), Ministerul Agriculturii (1.000 kor./an – deoarece mulți elevi proveneau din familii de țărani) și Jud. Torontal (100 kor./an). La aceștia s-au adăugat sumele donate anual de localitățile care aveau copii surzi înscriși în institut și care contribuiau cu sume cuprinse între 100 și 200 de koroane/an pentru fiecare copil.

Totuși, cea mai mare contribuție la completarea acestui fond de ajutor a avut loc prin ***Înalt Decret Imperial Nr. 38.133/18.908 din 15 iulie 1908***, semnat de Împăratul ***Franz Josef I*** și care a dirijat 1/20 din veniturile nete ale Loteriei Naționale, Institutului de Surdomuți din Timișoara. Valoarea acestei donații a fost de 22.816,30 koroane.

Aceasta este explicația care justifică faptul că în anul 1914 valoarea fundației a ajuns la **62.432,05 koroane.** Dobânda de 4% aplicată acestui depozit bancar aducea o contribuție de **2.497,28 koroane.**

Fundația Lachmann György a fost înființată da doamna Lachmann Vilma, soția defunctului Lachmann György, la 28 decembrie 1897 (Fig. 67), în amintirea soțului său. Valoarea fundației a fost de 6.000 koroane și era

destinată asigurării totale a cheltuielilor de școlarizare (240 kor./an) pentru o fată surdă săracă, cuminte și silitoare. Depuși la bancă, cele 6.000 koroane ofereau anual o dobândă egală cu valoarea taxelor. Cât timp a trăit, doamna Lachmann a numit anual, la propunerea institutului, fata căreia îi revenea acest ajutor. După decesul ei s-a format o comisie de trei persoane, membrii al Consiliului Municipal, care făcea respectiva numire.

Fundația Steigüber Mihály (Fig. 62) s-a înființat în anul 1909. Valoarea fundației a fost de 6.500 koroane și era destinată, în proporții egale, institutelor de surdomuți și orbi.

Fundația Institutului de Surdomuți pentru Pomul de Crăciun *(Siketnéma intézet karácsonyfaalapja)* a fost înființată de Primărie în anul 1913 și își completa fondurile tot din donații publice. Până la izbucnirea Primului Război Mondial s-au strâns 5.563,80 koroane (1913) și 1.422,02 koroane (1914).

Donații în beneficiul Institutului de Orbi.

Prima fundație destinată Institutului de Orbi s-a înființat la începutul anului 1904, când institutul încă nu exista. Este vorba despre **Fundația Sailer Antal**, un comerciant timișorean care a donat orașului 200.000 koroane, cu specificația ca 120.000 koroane să fie pentru construcția Spitalului de Copii, iar 80.000 koroane pentru Institutul de Orbi (Fig. 63).

Institutul de Orbi nu era o școală. El includea persoanele adulte, deficiente de vedere, pe care le caza, le oferea un loc de muncă (împletituri de nuiele, confecționarea rogojinelor, confecționarea periilor) și se ocupa cu hrănirea și întreținerea igienei lor. Produsele executate în ateliere se vindeau populației, însă, datorită deficienței de vedere, productivitatea era mică și prețul de cost rezultat era mai mare decât cel de vânzare. Din acest motiv, diferența trebuia completată. La aceasta se adăugau cheltuielile cu hrana, cu încălzirea, iluminatul, curățenia, spălarea rufelor, etc. Asociația Națională a Orbilor *(Vakok Gyámolitó Országos Egylet)* și Primăria Orașului Timișoara și-au asumat răspunderea de a achita aceste cheltuieli, însă, orice ajutor era binevenit. Dobânzile provenite din Fundația Sailer Antal asigurau anual un venit de 3.200 koroane. Până în anul 1908, din această sumă trebuia plătită chiria locuinței din str. Holló (920 koroane).

O modalitate simplă de ajutorare era înscrierea, ca membru susținător, în Asociația de Protecție a Orbilor. Fiecare persoană, sau instituție, putea să stabilească suma anuală pe care dorea să o acorde pentru susținerea instituției și realitatea a arătat că cei care au apelat la această formă au alessă doneze între 50 și 300 koroane/an. [Moldovan-2007], [Városi Közlöny].

În anul 1908, Primăria a înființat **Fondul de Ajutor al Institutului de Orbi** și, la fel ca în cazul Institutului de Surdomuți, au răspândit anual liste de subscripție. Sumele colectate astfel sunt următoarele :

Anul	**Suma colectată**	**Anul**	**Suma colectată**	**Anul**	**Suma colectată**
1905	2.860 kor.	**1909**	1.776 kor.	**1913**	1.117 kor.
1906	766 kor.	**1910**	1.323 kor.	**1914**	635 kor.
1907	270 kor.	**1911**	2.348 kor.	**1915**	420 kor.
1908	595 kor.	**1912**	1.081 kor.		

[Városi Közlöny]

Fondul de Ajutor a mai fost completat de Loteria Națională cu suma de 12.000 koroane (1909), Societatea de Tramvaie cu 400 koroane (1909) și doamna Manzin Lujza cu 1.000 koroane (1912).

Așa cum am arătat, în 1909 s-a înfiinat **Fundația Steigüber Mihály** (Fig. 62) în valoare de 6.500 koroane, și destinată, în proporții egale, institutelor de surdomuți și orbi.

S-au mai înființat :

- **Fundația Tihanyi György** (Fig. 64) în valoare de 600 koroane (25 aprilie 1910);

- **Fundația Telbisz Károly** (Fig. 65) în valoare de 500 koroane (14 august 1914);

- **Fundația Mayerhoffer József** (Fig. 64) în valoare de 1.000 koroane (9 iunie 1914);

- **Fundația Novotny Antal** (Fig. 66) în valoare de 10.000 kor. (28 august 1916). [Moldovan-2007], [Városi Közlöny], [Arh.Naț.Timiș].

O altă modalitate de ajutor a existat în 1906 când, Institutul de Orbi a arendat o grădină de zarzavat în suprafață de 1 1/2 jugăre. Timișoreanul Wilhelm Mühle a achitat valoarea arenzii pe termen de zece ani.

În 1917, domnul Eduard Prochaska, proprietarul unei mori din Josefin, a donat institutului o grădină de aproape 5 jugăre, plantată cu viță de vie. [Moldovan-2007], [Városi Közlöny].

În acest fel, un număr de 50 de bărbați orbi au putut să fie întreținuți, au putut să lucreze și să aibă o viață socială mulțumitoare.

Un proverb chinezesc spune că *„Dacă deschizi fereastra, aerul curat va intra în cameră, însă, odată cu el pot intra și țânțarii”*. O situațiesimilară s-a petrecut și în cazul colectării fondurilor de la populație. Pelângă efectul benefic al ajutorării materiale, acțiunea nu a fost scutită de unele surprize. Iată două exemple :

1. La începutul anului 1907 doi cetățeni, Rosenberg Vilmos și Weisberg József, care se pretindeau profesori la Institutul de Surdomuți din Timișoara au fost arestați în orașul Kassá (azi Kosice în Slovacia), în timp ce colectau donații de la diferiți cetățeni. Ghinionul lor a fost că l-au abordatși pe domnul Sipós Gyula, președintele Consiliului Municipal din localitate. Acesta a fost suspicios și, pentru a-i atrage, a semnat în lista de subscripție pentru suma de 10 koroane dar, le-a spus că nu are banii la el și i-a rugat să vină la o anumită oră în biroul său de la Primărie. Cei doi, obișnuiți cu donații de maxim 1 koroană, nu au rezistat tentației de a merge după bani. Acolo, pe lângă domnul Sipós Gyula, i-a mai așteptat încă doi polițiști care i-au percheziționat și au descoperit bani, liste de subscripție false și o ștampilă falsă a institutului timișorean. De asemenea, au descoperit că numele adevărat al lui Weisberg József era, de fapt, Krausz József. Cei doi au fost excortați spre sediul poliției, însă, pe drum, Rosenberg Vilmos a reușit să fugă și nu a mai fost prins. Krausz József a fost judecat și a făcut trei săptămâni de închisoare. [Hiv.Köz. nr.114/19.05.1907, p.6].

2. În anul 1929, domnul Aranyosi Dávid, secretarul Asociației Surdomuților din Timișoara, l-a reclamat la Poliție pe surdomutul Dumitrescu Constantin, pantofar, domiciliat în str. Bem (azi Iancu Văcărescu), că a falsificat ștampila asociației și a întocmit unele documente false cu ajutorul cărora a strâns 2.000 lei de la diferite persoane, pretinzând că sunt în folosul asociației. Poliția l-a arestat și l-a trimis în judecată. [Hiv.Köz. nr.244/25.10.1929, p.6].

Iată, deci, și câteva întâmplări cu iz picant.

LOGOPEDIA TIMIȘOREANĂ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Despre cursurile pentru corectarea defectelor de vorbire ce s-au ținut la Timișoara la începutul secolului XX, cititorii pot afla amănunte în două din cărțile mele apărute anterior. Acestea sunt :

- ***„Începuturile învățământului special în Timișoara”.*** Editura Politehnica, Timișoara, 2007. Capitolul 4.2. : „Cursurile pentru vindecarea defectelor de vorbire din Timișoara”, pag. 33-39.
- ***„Prima carte de logopedie tipărită în România–Timișoara–1900-”.*** Editura Politehnica, Timișoara, 2012. Capitolul 7 : „Activitățile logopedice din Timișoara”, pag. 94-102.

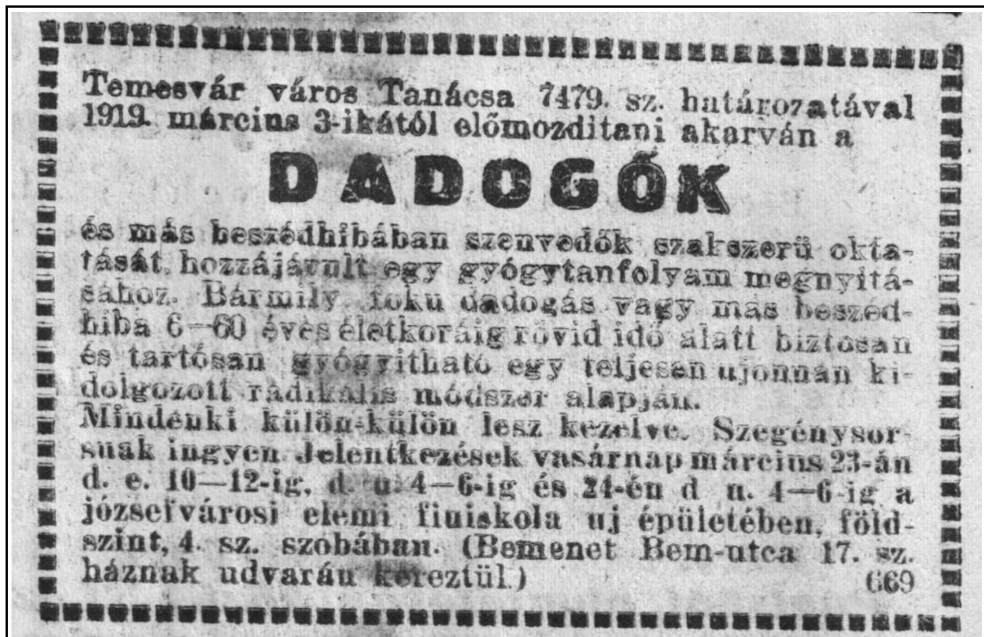
Am explicat în respectivele capitole că, în baza sprijinului financiar oferit de Primărie, între 1 februarie 1904 și 15 octombrie 1908, la Timișoara au funcționat cursuri pentru tratarea bâlbâiților și a celor cu alte defecte de vorbire. Cursurile s-au desfășurat în două locuri, la Institutul de Surdomuți și la Școala Elementară din Fabric. La ele erau înscriși elevi din școlile timișorene și, pe parcursul celor patru ani și jumătate, au fost tratați 177 de elevi din diferite școli ale orașului. Tot în acea lucrare, am făcut o analiză a cauzelor care au dus la desființarea respectivelor cursuri și încheiam cu o serie de presupuneri, considerate de mine, logice. Pe ansamblu, la momentul editării acelor lucrări eram convins că, începând cu 15 octombrie 1908 și până după cel de Al Doilea Război Mondial, în Timișoara sau în restul țării, astfel de activități nu au mai existat. Iată însă că, cercetând cotidianul de limbă maghiară ***„Temesvári hirlap” (Gazeta Timișoarei)*** am aflat unele informații din anii 1919 și 1920 care contrazic această presupunere inițială.

TEMESVÁRI HIRLAP

Fig. 68. Facsimil reprezentând frontispiciul ziarului.

Primul anunț (Fig. 69), apărut în mai multe numere din luna martie 1919, ale cotidianului „Temesvári hirlap”, informa populația despre :

„Hotărârea Consiliului local al orașului Timișoara, nr. 7479/3 martie 1919, dorește să contribuie la educarea profesională a BÂLBÂIȚILOR și a celor cu alte defecte de vorbire, contribuind la deschiderea unui curs de tratare a acestor defecțiuni. Orice bâlbâit sau cu alt defect de vorbire, între 6 și 60 de ani, în foarte scurt timp, poate fi tratat pe baza unor metode noi. Fiecare persoană va fi tratată separat. Pentru cei săraci cursul este gratuit. Solicitanții se pot înscie pentru tratament, duminică 23 martie, înainte de masă între orele 10-12 și după masă, între orele 4-6, respectiv luni 24 martie, după masă între orele 4-6, la Çcoala Elementară de Băieți din cartierul Josefin, clădirea nouă, la parter, camera 4. (Intrarea din str. Bem nr. 17, prin curte)”. [original în limba maghiară].

Temesvár város Tanácsa 7479. sz. határozatával
1919. március 3-ikától előmozditani akarván a

DADOGÓK

és más beszédhibában szenvedők szakszerű oktatását, hozzájárult egy gyógytanfolyam megnyitásához. Bármily fokú dadogás vagy más beszédhiba 6—60 éves életkoráig rövid idő alatt biztosan és tartósan gyógyitható egy teljesen ujonnan kidolgozott radikális módszer alapján.
Mindenki külön-külön lesz kezelve. Szegénysorsuak ingyen. Jelentkezések vasárnap március 23-án d. e. 10—12-ig, d. u. 4—6-ig és 24-én d. u. 4—6-ig a józsefvárosi elemi fiuiskola uj épületében, földszint, 4. sz. szobában. (Bemenet Bem-utca 17. sz. háznak udvarán keresztül.)
669

Fig. 69. Facsimil cu anunțul din luna martie 1919.

Cel de al doilea anunț (Fig. 70) apărut în același cotidian, în toamna anului 1919, informa populația orașului că :

„Pentru tratarea Bâlbâiților și a celor cu alte defecte de vorbire, pe data de 1 octombrie 1919, se așteaptă prezentarea unor solicitanți, cărora cu ajutorul unor metode noi, cei cu defecte de

vorbire se vor vindeca considerabil. Alte informații se pot obține în cursul săptămânii, după masa între orele 2-4, la Çcoala Elementară de Băieți din cartierul Josefin, clădirea nouă, la parter, camera 4.” [original în limba maghiară].

— **Dadogók és más hibásbeszédüek** gyógytanfolyamára október elsejére néhány ujabb jelentkező felvétetik, hol az elismert ujonnan kidolgozott módszer a beszédhibákban szenvedőknek a legrövidebb idő alatt gyökeres gyógyulást biztosit. Bővebb felvilágositás nyerhető hétköznap kettőtől négyig a józsefvárosi elemi fiuskolában, földszint 4-ik számu szobában.

Fig. 70. Facsimil cu anunțul din toamna anului 1919.

Și ultimul anunț, din luna ianuarie 1920 (Fig. 71), tot în cotidianul „Temesvári hirlap”, menționa că :

— **Dadogók és más beszédhibások** gyógytanfolyamára — hol az ismert radikális módszer szerint mindenki könnyü és folyékony beszélőképességet nyerhet — február hóra egynéhány uj páciens felvétetik. Jelentkezések e héten pénteken és szombaton, 30. és 31-én, délután 3—5 óra között a józsefvárosi fiu elemi iskola uj épületében, első emelet, tiz számu ajtó. (Bejárat: Bem-utca 17., a házon keresztül is.)

Fig. 71. Facsimil cu anunțul din luna ianuarie 1920.

„La cursul pentru tratarea <u>Bâlbâiților și ai celor cu alte</u> <u>defecte de vorbire</u>, unde cu ajutorul unor metode radicale cunoscute, fiecare solicitant se poate bucura de obținerea unei vorbiri ușoare și fluente, se așteaptă prezentarea pacienților pentru luna februarie [1920]***. Solicitări se pot face săptămâna aceasta,vineri și sâmbătă, 30 și 31,*** [ianuarie 1920]***, după masa între orele 3- 5, la Çcoala Elementară de Băieți din cartierul Josefin, în clădirea nouă, etajul I, camera 10 (Intrarea prin curte din str. Bem nr. 17, sau prin clădirea din față)".*** [original în limba maghiară].

Deși avem de a face cu anunțuri publicitare totuși din conținutul lor putem obține unele informații. În primul rând, ***sunt cursuri aprobate și finanțate de Primăria orașului Timișoara.*** Aceasta reiese din primul anunț, care precizează numărul și data hotărârii consiliului local. Din același anunț aflăm că ***„pentru cei săraci cursul este gratuit",*** deci, în locul taxelor ce trebuie plătite, pentru „cei săraci" Primăria era aceea care achita costul cursului. Având în vedere modul în care s-au organizat cursurile între anii 1904-1908, suntem convinși că și în anii 1919-1920 profesorii ce se ocupau cu corectarea defectelor de vorbire erau plătiți tot de Primărie. O ultimă remarcă este aceea că ***nu avem de a face cu un curs izolat, ci cu trei cursuri terapeutice succesive.*** Primul curs a fost organizat la sfârșitul lunii **<u>martie 1919</u>**, al doilea în **<u>octombrie 1919</u>** și ultimul în **<u>ianuarie 1920</u>**. Deci, organizarea lor a fost imediat după terminarea războiului când existau probleme economice serioase dar, înainte de vara anului 1919 era și o nesiguranță politică. Acțiunea aceasta a Primăriei nu poate fi explicată decât printr-o cerere serioasă din partea populației, cerere ce nu putea fi ignorată.

<u>De ce noile cursuri s-au desfășurat la școala din Josefin</u> ? Este o întrebare logică bazată pe faptul că la precedentele cursuri s-au folositlocațiile Institutului de Surdomuți (ai cărei profesori Stanczel János, HertillaSzilárd și Hrivnák Sándor se calificareră separat în domeniul logopedic) și a Școlii Elementare din cartierul Fabric (unde învățătorul Fucsek Sándor era absolvent al Cursurilor de Formare logopedică). Pentru a încerca să înțelegem motivele ce au dus la părăsirea vechilor locații, va trebui sărepetăm unele din analizele făcute în cele două cărți amintite mai sus.

La Institutul de Surdomuți din Timișoara, vechiul curs fusese încurajat de fostul director, Karl Schäffer, și de marele specialist al vremii, Roboz József. Aceștia părăsiseră institutul în anul 1906. Primul s-a pensionat din cauza vârstei, iar al doilea s-a pensionat medical. Noul director Zádor Endre era interesat doar de educarea surdomuților (domeniu în care a excelat) și nu se preocupa de celelalte forme de deficiență. Acesta a fost și unul din

motivele probabile care au dus la desfințarea vechilor cursuri în anul 1908. Diferiții profesori din institut, specializați în corectarea defectelor de vorbire nu puteau lua poziție împotriva directorului. Mai mult, Hertilla Szilárd (Constantin) se transferase între timp la Institutul de Surdomuți din Arad unde, în anii 1919 și 1920, a devenit director.

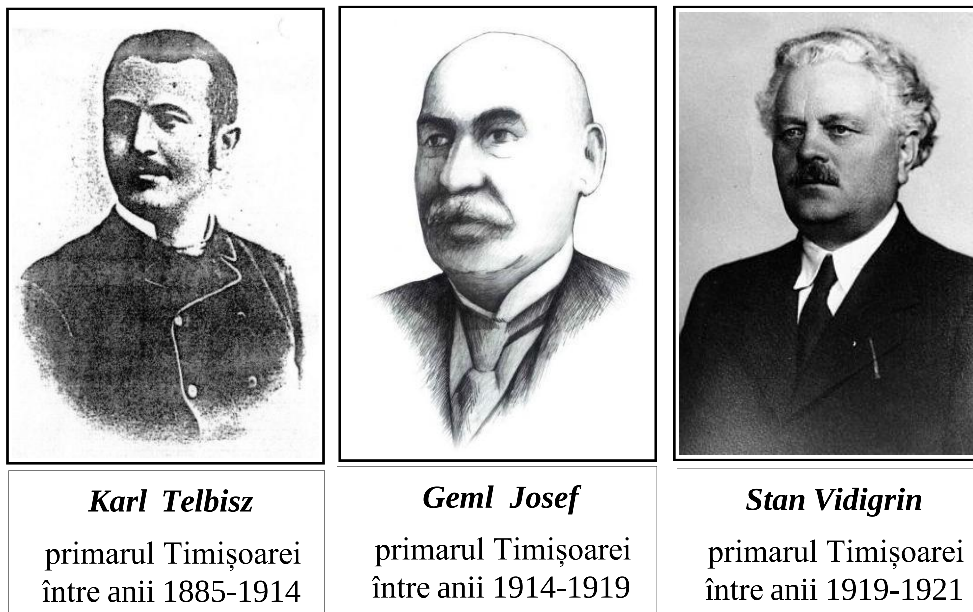
La Școala Elementartă din cartierul Fabric a existat o situație asemănătoare. Vechiul director, Troszt István, care susținuse cu entuziasm aceste cursuri, s-a pensionat în anul 1907, iar noul director a fost nepăsător față de ele. În plus, între el și unicul specialist din școală, în problema corectării defectelor de vorbire, învățătorul Fucsek Sándor, au apărut fricțiuni care l-au determinat pe acesta din urmă să se transfere în 1908 la Școala Elementară din Elisabetin.

În anul 1919, atât la Institutul de Surdomuți, cât și la Școala Elementară din Fabric conduceau aceiași directori ca și în anul 1908. Decinu se punea problema reînființării respectivelor cursuri în incinta acestor școli. De ce s-a ales Școala Elementară din Josefin ? La această întrebare nu putem răspunde. Este posibil ca directorul acestei școli să fi fost mai înțelegător, sau poate profesorul logoped, a cărui nume nu îl cunoaștem, săfi făcut parte din această școală.

Se cuvine totuși să analizăm câteva indicații date de aceste anunțuri, referitor la locul prin care solicitanții trebuie să intre în școală. În imaginea Școlii Elementare din Josefin, prezentată în Fig. 41 observăm două clădiri marcate cu indicațiile „1” și „2”. Cu cifra „1” ni se indică vechea clădire ce se afla pe Bem-ucza 17 (azi str. Iancu Văcărescu). Solicitanții erau îndemnați să intre prin poarta acestei clădiri, să traverseze curtea și apoi să pătrundă în clădirea nouă (marcată cu cifra „2”) ce avea fațada pe Kossuth- ucza (apoi B-dul Tinereții și azi B-dul. Regele Carol I). Acolo, la parter, la camera 4 (în 1919), sau la etaj, la camera 10 (în 1920), erau așteptațisolicitanții ce aveau defecte de vorbire. Azi intrarea din str. Iancu Văcărescuse folosește mai rar, dar se pare că prin anii 1919-1920 era mai des utilizată.

<u>Ce profesori, specializați în logopedie, au condus aceste noi cursuri</u> ? Este o întrebare la care nu cred că vom găsi un răspuns satisfăcător. Cele trei anunțuri prezentate mai sus nu specifică numele profesorului/profesorilor și este puțin probabil ca să-l aflăm din alte surse. Vechii profesori specializați în corectarea defectelor de vorbire, care au activat în perioada 1904-1908 erau formați la cursurile organizate de Roboz József între anii 1894-1899, la Budapesta și Vác. Nu avem certitudinea că în anii 1919-1920, aceiași profesori și-au reluat activitățile logopedice. Începând cu anul 1900, Ministerul Învățământului de la Budapesta l-a numit

pe dr. Sarbó Artur, profesor universitar, în funcția de Conducător Național al Activităților pentru Corectarea Defectelor de Vorbire. Această funcție, pe care a deținut-o până în anul 1918, îl obliga să coordoneze aceste activități, dar și să înființeze cursuri pentru formarea de noi specialiști în domeniu. În cei 11 ani care s-au scurs dela închiderea primelor cursuri logopedice din Timișoara, exista posibilitatea ca alți profesori să se fi specializat.

Karl Telbisz primarul Timișoarei între anii 1885-1914

Geml Josef primarul Timișoarei între anii 1914-1919

Stan Vidigrin primarul Timișoarei între anii 1919-1921

Fig. 72. Primarii Timișoarei între 1885-1921.

Câteva cuvinte despre ***atitudinea Primăriei față de cursurile de corectarea defectelor de vorbire.*** Cursurile din anii 1904-8 au fost aprobate de primarul Karl Telbisz. Primarul Geml Josef a aprobat primul curs din anul 1919, iar Stan Vidigrin ultimele două, din 1919 și 1920. (Fig. 72).

Cei trei primari erau oameni cu idei progresiste și dornici de realizarea unei dezvoltări multilaterale a Timișoarei. Pe de altă parte, Geml Josef a fost adjunctul lui Karl Telbisz între anii 1896-1914, iar Stan Vidigrin fusese inginer șef în cadrul serviciului tehnic al primăriei. Așa cum reiese din anunțurile prezentate, odată cu terminarea războiului, în momentul în care cineva a venit cu propunerea de a se relua cursurile pentru tratarea defectelor de vorbire, Geml Josef a fost imediat de acord, amintindu-și de vechiile cursuri de pe vremea când era primar adjunct.

Nu știm cât au durat cursurile finanțate de Primărie în anii 1919-20. În anii următori, ziarele locale nu au mai făcut niciun anunț cu privire la ele.

*

*   *

Dar iată că, în luna iunie a anului 1928, în același ziar timișorean apărea un alt anunț (Fig. 73) ce făcea cunoscut :

Dadogók!

junius 19-én, kedden délután 1—7-ig és 20-án, szerdán 12-től este 6-ig Temesvárott a Grand Hotel Ferdinandban, junius 21-én, csütörtökön délután 1—7-ig Aradon a Fehér Kereszt-szállodában egyénenkénti előadást tartok törvényesen védett módszeremről a dadogás megszüntetésére. Orvosilag ajánlva. (Nem kurzus, intézeti látogatás vagy szuggesztió.) Módszerem alapján a dadogók önmaguk szabadulhatnak meg ettől a hibától (eredmény 4—6—8 hét alatt). Köszönetnyilvánítások és hitelesitett bizonyitványok gyógyult dadogóktól szivesen állanak rendelkezésre. Érdeklődők ezuton hivatnak meg. Egyetlen dadogó vagy dadogó gyermek szülei se mulasszák el ezen előadások látogatását, annál is inkább, mivel az előadások dijtalanok. A legmesszebbmenő biztositékot vállaljuk az eredményért. Goerecki dr. fil. tanár és társa beszélőtanintézete, Hagenburg (Sch.-Lippe).
2641*

Fig. 73. Facsimil cu anunțul din luna iunie 1928.

„BÂLBÂIȚILOR ! ***(În atenția celor bâlbâ-iți !). În ziua de marți, 19 iunie, după masa în- tre orele 1-7 și miercuri, 20 iunie, între orele 12 și 6 seara, la Grand Hotel Ferdinand din Timișoa-ra, și apoi joi, 21 iunie, după masa între orele 1-7, la Hotelul Crucea Albă din Arad, se vor ține conferințe referitoa- re la metodele individua- le menite să vindece bâl-bâiala, conform metodo-logiei proprii, apărată de lege. Recomandată me-dical. (Nu este curs, vizi-tă instituționalizată ori sugerare). Conform me-todei mele, bâlbâiții se vindecă singuri de acest defect (rezultatele*** [se vor vedea] ***în 4-6-8 săptă-mâni). Vă stau la dispo-ziție scrisori de mulțu-mire, certificate autentificate de la bâlbâiți vindecați. Cei interesați sunt invitați. Niciun bâlbâit sau părintele unui copil bâlbâit să nu rateze ocazia participării la aceste prelegeri, mai cu seamă că sunt gratuite. Ne asumăm responsabilitatea maximă în privința succesului. Institutul de vorbire al filo-profesorului Goerecki și asociații.”*** [originalul în limba maghiară].

Anunțuri asemănătoare au mai apărut. Într-un număr al ziarului, din luna august 1928 (Fig. 74) găsim următoarea precizare:

„Bâlbâiala va trece numai cu ajutorul aparatului folosit de dr. Goerecki. Bővebbet Terna, în Cetate, Városház-utca (str. Casa Primăriei), nr. 16.”. [originalul în limba maghiară].

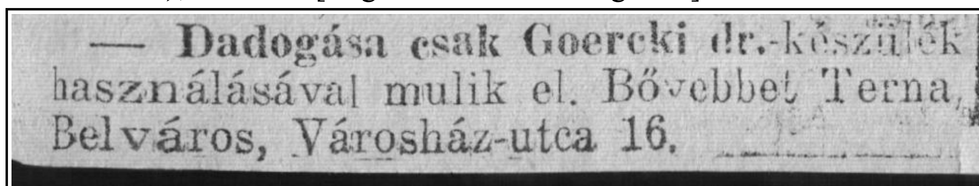

— Dadogása csak Goercki dr.-készülék használásával mulik el. Bővebbet Terna, Belváros, Városház-utca 16.

Fig. 74. Facsimil cu anunțul din luna august 1928.

Doi ani mai târziu, în luna martie a anului 1930 (Fig. 75), se publica un anunț deosebit de amplu, referitor la aceiași problemă :

Egyetlen egyéni tanfolyam Temesváron

Beszédhibában szenvedők!

Temesvár I., Str. Alba Iulia (Rezső-utca) 7, III.,
a „DEMOSTHENES" különleges egyéni oktatásra
naponként délelőtt még csak március 20-áig eszközlünk felvételeket.
Személyes megjelenés szükséges. Nem készülék, nem tankönyv, nem hipnózis.
Aki az életben előre akar haladni, annak megfelelően és folyékonyan kell beszélni tudni és tökéletes kifejezőképességgel kell rendelkeznie.

Dadogás

beszédfélelem és más beszédhibák gyakran sok csalódást hoznak az életben.

Aki szereti gyermekét, gondoskodik arról, hogy szakszerű vezetés mellett a legtökéletesebb kifejezőképességet érjen el, mert a beszédhibák megrontják a gyermek ifjukori éveit, a felnőtteket pedig megakasztják pályáján. Forduljon bizalommal ennek a megbizható egyéni oktatókurzus vezetőjéhez tanácsért és segélyért, még mielőtt késő lesz, nehogy később szemrehányásokkal kelljen illetnie magát.

Csakis egyéni oktatás nappal és este a foglalkozás zavarása nélkül. A legegyszerűbb ut, biztos, állandó eredmény minden korban. Elsőrendü referenciák és sok hiteles igazolvány orvosok, tanitók, stb. részéről a kiváló eredményről. Többek között a következő igazolvány is birtokunkban van:

A Demosthenes-oktatás unokaöcsémnél is nagyszerű eredménnyel járt, amennyiben sulyos beszédhibája 3 hét után teljesen megszünt. Az oktatás alatt többizben jelen voltam és személyesen is meggyőződtem arról, hogy a módszer tökéletes és célszerü. Kötelességemnek tartom, hogy Önnek köszönetet mondjak és a fényes eredményhez gratuláljak.

Havlik, a legfelsőbb törvényszék tanácselnöke

Fig. 75. Facsimil cu anunțul din luna martie 1930.

„Unicul curs individual din Timișoara. **<u>CELOR CE SUFERĂ CU DEFICIENȚE DE VORBIRE !</u>** ***Timișoara I. Str. Alba Iulia (Reznő-utca), nr. 7, III. La „DEMOSTHENES”*** [se face] ***instruire specifică individualizată și efectuăm înscrieri zilnice, înainte de masă, numai până la data de 20 martie. Prezența personală este obligatorie. Nu se folosește niciun aparat, manual sau hipnoză. Cine dorește să avanseze în viață, acela trebuie să vorbească corespunzător, fluent, să dispună de un mod de exprimare adecvat.***

BÂLBÂIALA , frica de a vorbi și alte deficiențe de vorbire provoacă multe dezamăgiri în viață. Cine-și iubește copilul se îngrijește ca acesta să dobândească o capacitate de exprimare perfectă cu ajutor specializat, deoarece deficiențele de vorbire dăunează tânărului, iar în carieră constituie o barieră.

Adresați-vă cu încredere la conducătorul acestui curs individualizat, pentru sfat și ajutor, înainte de a fi prea târziu și să nu aveți parte de reproșuri ulterioare.

Cursurile individuale se țin numai ziua și seara, fără a perturba activitatea cotidiană. Este calea cea mai sigură, cu un rezultat sigur și permanent la orice vârstă.

[Avem] ***referințe excelente, confirmări și certificate dela medici, învățători, etc., despre rezultatele excelente*** [pe care le-am obținut]**. *Printre altele sunt în posesia următorului certificat : „Educația Demosthenes a avut rezultate excelente și la nepotulmeu. Deficiența gravă de vorbire a dispărut în 3 săptămâni. Am participat și eu de câteva ori la instruire și m-am convins personal despre metodă, care-i perfectă și eficace. Mă simt obligat să vă mulțumesc și să vă felicit pentru rezultate. Havlik, președintele Tribunalului Suprem.”*** [originalul în limba maghiară].

Din ultimele trei anunțuri se desprinde concluzia că, de data asta, ele nu mai erau subvenționate de Primărie, ci erau activități private.

Nu dispunem de informații referitoare la ce efecte practice au dus aceste anunțuri, câți bâlbâiți s-au înscris și câți au fost vindecați. De asemenea, nu cunoaștem unde s-au perfecționat respectivii logopezi. Cert este că, în Timișoara, și probabil în Arad, aceste activități terapeutice au existat și în perioada interbelică.

NOUA ATITUDINE A PRIMĂRIEI

Învățământul surzilor din Timișoara nu ar fi beneficiat de o bază materială adecvată fără implicarea entuziastă a Primăriei. Ea a fost cea care a cumpărat terenul necesar, ea a finanțat construcția clădirilor, a asigurat administrarea institutului prin achitatea cheltuielilor privind hrana elevilor, echipamentul, lenjeria, rechizitele, reparațiile, achiziționarea cu cărți,salariile personalului administrativ, etc. Chiar dacă salariile profesorilor erausuportate din bugetul de stat, Primăria nu a ezitat să-și asume cheltuielile legate de orele teoretice predate elevilor ucenici. De asemenea, în 1911, Primăria s-a angajat să doteze noua sală de sport cu aparatură de gimnastică suedeză, transformând-o astfel în cea mai modernă sală de sport care exista, la acea dată, în oraș. Ori de câte ori a apărut o situație care necesita o finanțare pentru bunul mers al institutului, Primăria și-a asumat-o imediat.

Fig. 76.

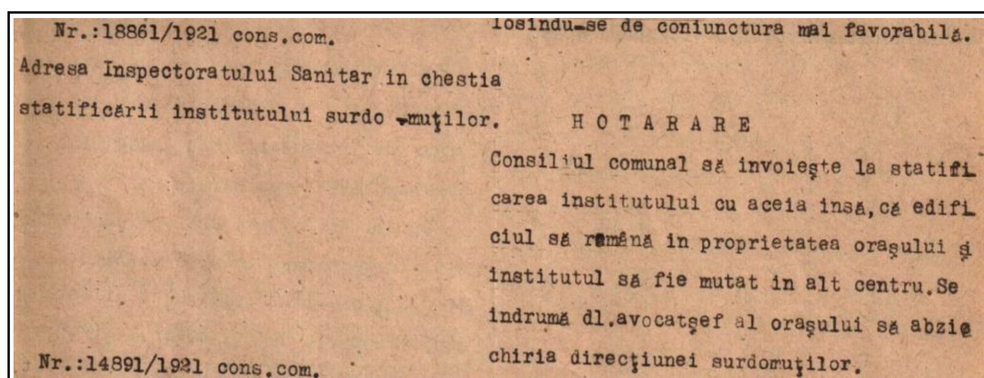
CORNEL GROFȘOREANU

Primarul Timișoarei în 1921

[Imagine de pe Internet]

Tocmai din această cauză hotărârile Consiliului Comunal al Orașului Timișoara din 8 iulie și 10 august 1921 au căzut ca un trăznet asupraconducerii școlii. La acele ședințe, primarul Cornel Grofșoreanu a cerut cu hotărâre, iar cei prezenți au apro- bat, ***„dislocarea școlii de surdo-muți”*** și ***„mutarea școlii în alt edificiu, sau în altă localitate”.*** [Arh.N.Tm.-pr.v. nr.26/9.07.1921 și 34/10.08.1921].

Cum se explică o astfel de schimbare de atitudine? Ce se ascundea în spatele acestor pretenții? Cine dorea să pună mâna pe clădirile institutului? Primăria orașului susținea că ***„statul poate să-și însușească profesorii și elevii școlii, dar să-i ducă unde dorește deoarece clădirile sunt proprietatea orașului și poate să le folosească în ce scop dorește”***.

Nr.:18861/1921 cons.com.
Adresa Inspectoratului Sanitar in chestia statificării institutului surdo -muţilor.

Nr.:14891/1921 cons.com.

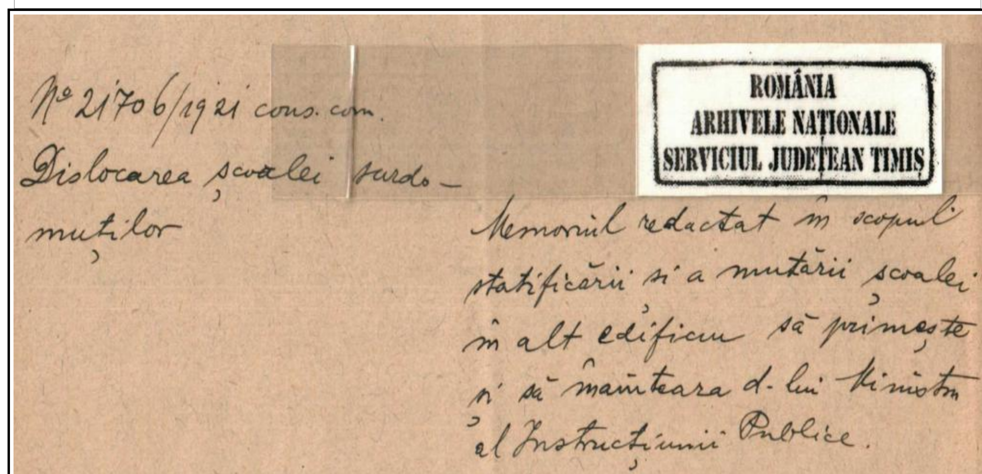
losindu-se de coniunctura mai favorabilă.

H O T A R A R E

Consiliul comunal să invoieşte la statificarea institutului cu aceia insă, că edificiul să rămână in proprietatea oraşului şi institutul să fie mutat in alt centru. Se indrumă dl. avocatşef al oraşului să abzie chiria direcţiunei surdomuţilor.

ROMÂNIA. Arhivele Naționale. Serviciul Județean Timiș

Fig. 77. Facsimil din Procesul verbal nr. 26/9 iulie 1921

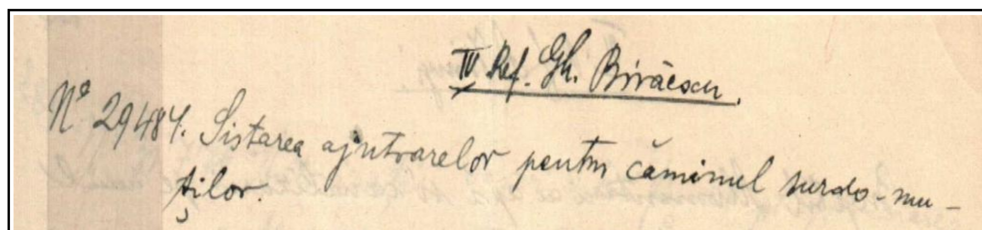

Nº 21706/1921 cons. com.
Dislocarea şcoalei surdo-muţilor

ROMÂNIA
ARHIVELE NAȚIONALE
SERVICIUL JUDEȚEAN TIMIȘ

Memoriul redactat în scopul statificării şi a mutării şcoalei în alt edificiu să primeşte şi să înaintează d-lui Ministru al Instrucţiunii Publice.

Fig. 78. Facsimil din Procesul verbal nr. 34/10 august 1921

IV Ref. Gh. Brăescu

Nº 29484. Sistarea ajutoarelor pentru căminul surdo-muţilor.

ROMÂNIA. Arhivele Naționale. Serviciul Județean Timiș

Fig. 79. Facsimil din Procesul verbal nr. 65/23 noiembrie 1921

Așa cum se vede era vorba despre două hotărâri ale Consiliului Comunal, Nr. 18.861 (în Provesul Verbal nr. 26 – Fig. 77) și Nr. 21.706 (în Procesul Verbal nr. 34 – Fig. 78). S-au propus chiar două localități de mutare a institutului, Turnu Severin și Focșani. [Insp.M-Ped,Înv.nr.16/1921, p.8-9].

La această pretenție, Ministerul Instrucțiunii Publice de la București a răspuns în felul următor : ***„Avem onoarea a Vă comunica, cum că prin modificarea legii sanitare, publicată în Monitorul Oficial Nr. 63 din 24 iulie a.c.*** [1921] ***toate unitățile de asistență sanitară sunt trecute la Direcția generală sanitară din Ministerul de Interne; credem deci zadarnică orice încercare a municipiului Timișoara de a vrea să considere localul Căminului de surdomuți drept proprietatea sa".*** [Insp.M-Ped,Înv.nr.16/1921, p.8-9].

Înțelegând că nu pot beneficia de imobilele institutului, Promăria a recurs la o altă armă de atac. A hotărât să ***„să sisteze ajutoarele către căminul surdo-muților"*** (Hotărârea nr. 29.484 – Procesul Verbal nr. 65 – Fig. 79). Pe moment, până la reglementarea definitivă a situației, directorul Institutului de Surdomuți, Zador Andrei, a obținut fonduri ministeriale, dar curând s-au stabilit obligațiile legale ale Primăriei lucrurile s-au calmat.

Până la urmă Primăria orașului a trebuit să cedeze și la sfârșitul anului 1921 a început preluarea, de către Statul Român, a tuturor școlilor și grădinițelor din Timișoara. Conform proceselor verbale de predare-primire, Primăriei îi rămâneau anumite obligații materiale : *„comuna întreține, mai departe, în bună stare, edificiile școlare ... ca edificiile să nu se deterioreze, se vor repara și se vor întreține de către oraș, întotdeauna în stare bună acoperișurile, scocurile, tencuielile din afară și dinlăuntru, se vor repara ușile, ferestrele, feroneria de la geamuri și podelele, după trebuință și se vor spoi suprafețele interne cu var alb anual, o dată".* [Arh.N.Tm.-pr.v.nr.67/ 1921 și nr.5/1922].

*** * ***

Pilula amară pe care a trebuit să o înghită Primăria orașului nu a rămas fără urmări. S-a înțeles că destinația clădirilor nu poate fi schimbată. Atunci au găsit o altă modalitate de a se răzbuna. Au luat jumătate din spațiul destinat sălilor de clasă și l-au dat Gimnaziului Maghiar de Fete. Situația creată era greu de suportat. Din cele șapte clase ale Institutului de Surdomuțicel puțin două trebuiau să-și țină orele în subsol. Pe de altă parte, sălile erau concepute pentru clase de 12-14 elevi, iar Gimnaziul Maghiar avea clase cu un număr mai mare de eleve, fapt ce a dus la înghesuială. Cu toate acestea, oficialitățile se prefăceau că nu văd absurdul situației și lucrurile au rămas,

ani de zile, neschimbate.

Începând din anul 1933, presa locală a început să se sesizeze. Prima publicație care a luat atitudine a fost cotidianul „Vestul”, prin articolul semnate de Dorian Grozdan [nr.893/10.06.1933], care se adresa primarului Liviu Gabor. A urmat „Ştirea” în [nr.457/13.10.1933], [nr.554/28.01.1934], [nr.737/21.09.1934], [nr.1399/30.01.1937], „Țara” în [nr.61/15.10.1933], „Temesvári Hirlap” în [nr.22/28.01.1937], adresate primarului Augustin Coman. Între timp Institutul de Surdomuți își serbase, în anul 1935, jubileul de 50 de ani. Prezent la festivități, domnul C. Stănescu, director general în Ministerul Sănătății, a profitat de ocazie și a avut discuții cu primaruloraşului pe tema retrocedării spațiului. Cu toate acestea, lucrurile au rămas neschimbate până la 26 ian. 1937 când, primarul Augustin Coman a făcut o vizită în incinta de pe str. Gheorghe Doja. A avut discuții cu cadrele didactice din ambele instituții și a promis că, începând din toamna aceluiași an, Gimnaziul Maghiar de Fete se va muta într-o altă locație.

Astfel s-a încheiat prima încercare de desființare a institutului.

* * *

În a doua jumătate a anilor 1960, instituția (devenită acum Școala Profesională Speciană nr. 2 Timișoara) a fost supusă unui nou atac. Peste noapte s-a dispus mutarea școlii la Becicherecul Mic, într-o fostă unitate militară, utilizată până în 1957 de Armata Roșie. Era un spațiu mare, cu multe clădiri de tip „barăci” și o clădire centrală ce putea fi amenajata pentru sălile de clasă. Luată pe nepregătite, conducerea școlii a anunțat forul tutelar, Ministerul Sănătății, care era și proprietarul clădirilor din Timișoara. Tratativele cu oficialitățile locale au durat și fiecare parte se baza pe o anumită sprijinire din partea unor susținători din conducerea superioară de partid și de stat. La un moment dat, se părea că mutarea la Becicherecul Mic era inevitabilă și unele ateliere au început să-și transfere utilajele și mobilierul. Totuși, până la urmă reprezentanții Ministerului Sănătății au reușit să-i convingă pe cei ce doreau imobilele din Timișoara.

Și astfel s-a mai lichidat încă un diferend dintre școală și autoritățile locale.

REGRETATA ODISEE A UNUI „OM VALOROS”

Episodul 1 (11 august 1922)

Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale emite Ordinul nr. 3.524/11.08.1922 prin care ***„D-l. Antipa Scripcă, subchirurg în comuna Bisericani, jud. Neamț, se transferă pe ziua de 1 august 1922, pe postul de administrator la institutul de surdo-muți din Arad, în locul d-lui. Iosif Nemeș, lăsat în disponibilitate”.*** [Mon.Of.nr.129/11.09.1923-p.6376].

Faptul că ordinul ministerial a fost emis la 11 zile după transferarea „de facto” a lui Antipa Scripcă pe postul din Arad o vom considera o întârziere birocratică pe care nu o vom comenta, însă, textul de mai sus conține alte elemente discutabile, pe care nu le putem omite.

- În primul rând ne întrebăm „ce este acela un subchirurg?”. Primul impuls ne-ar îndemna să îl comparăm cu personajul Nae Girimea, din comedia „D-ale carnavalului” scrisă de Ion Luca Caragiale pe care, autorul piesei ni-l prezintă ca *„bărbier și sub-chirurg”* deoarece, pe lângă banalul tuns sau bărbierit, se mai întâmpla să aibă câte un client cu o falcă umflată din cauza unei măsele rebele și care să-i strige din ușă : „Știi s-o scoți? Scoate-o!”. Dar să nu fim răi și să ne mulțumim să-l considerăm un sanitar care, este posibil, că s-a format la Spitalul de Pneumoftiziologie din localitatea sa. Un astfel de sanitar putea să-și fi practicat meseria în timpul războiului mondial, ce se terminase de curând. El putea să dea primul ajutor militarilor răniți, să le schimbe pansamentele, ba chiar să asiste la unele operații chirurgicale, însă, dupăPrimul Război Mondial, termenul de „subchirurg”, folosit în Vechiul Regat la finalul secolului XIX, era anacronic și bombastic.

- În al doilea rând, în august 1922 la Arad nu mai exista un Institut de Surdomuți. Din toamna anului 1921, acesta se mutase la Timișoara și în locul său, în clădirea din Arad, se deschisese un atelier pentru femeile oarbe. Deci, în mod corect, domnul Scripcă devenea administratorul acestui mic atelier.

- Nu putem trece peste modul în care s-a eliberat postul. Fostul administrator, Iosif Nemeș, a fost „lăsat în disponibilitate”, adică a fost concediat. Pe ce motiv? După atâta timp este greu de aflat și, oricum, azi contează mai puțin.

Toate bune și frumoase, însă, pentru a ajunge la Arad domnul Scripcă a trebuit să traverseze întreaga țară. În anul 1922 Căile Ferate Române încă nu reușiseră să înființeze întreaga rețea de trenuri care să deservească rapid

dorințele de deplasare a călătorilor spre diferite direcții din țară și de la Bisericani, din jud. Neamț, și până la Arad nu cred că se ajungea ușor. Presupunem că trebuia făcut un mare ocol și schimbate o serie de trenuri, dar, în dorința de civilizare a provinciilor vestice, de curând anexate, și dotarea instituțiilor de acolo cu oameni capabili și bine pregătiți, chiar dacă era vorba despre un micuț atelier, orice efort era justificat.

Episodul 2 (20 sept. 1922)

La, doar, o lună și câteva zile de la evenimentul expus anterior, același Minister al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale emitea Ordinul nr. 3.907/ 20.09.1922 prin care ***„Antipa Scripcă se transferă dela Arad pe aceiași funcție la Institutul de Surdomuți din Timișoara”.*** [Mon.Of.nr.134/ 16.09.1923-p.6635].

Ei ..., acum lucrurile încep să se clarifice. Deci, Antipa Scripcă trebuia să aștepte la Arad momentul în care urma să se elibereze postul de la Institutul de Surdomuți din Timișoara, post care bănuim că i se promisese de la început. Și este normal. Micul atelier al femeilor oarbe din Arad nu putea satisface aspirațiile înalte ale unui om capabil, cum era domnul subchirurg Antipa Scripcă. La Timișoara era o școală mare, cu mulți profesori, cu internat,cantină, spălătorie, ateliere. Era cu totul altceva. Aici geniul său organizatoric putea să se desfășoare în voie. Dar, oare, pentru a elibera postul din Timișoara fostul administrator a fost, și el, „disponibilizat” sau poate s-a așteptat obanală și pașnică pensionare? Ei ..., cine să mai știe?

Episodul 3 (5 dec. 1922)

Au mai trecut doar două luni și jumătate și, din nou, Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale era obligat să emită Ordinul nr. 5.402/5.12.1922 prin care ***„D-l. Vasile Silvestru se numește în postul de administrator la Institutul de Surdomuți din Timișoara, <u>în locul decedatului Antipa Scripcă</u>”.*** [Mon.Of. nr.142/27.09.1923-p.7091].

Asta înseamnă să ai ghinion. În sfârșit aveam și noi un om capabil, iar acesta „se înalță la ceruri”. Oare noul administrator, Vasile Silvestru, pentru a ajunge la Timișoara a trebuit să străbată, și el, un drum așa de lung, ca și Antipa Scripcă, sau era un amărât bănățean de prin partea locului, variantă ce mi se pare a fi improbabilă.

Totuși, revenind la fostul subchirurg, ne punem întrebarea : „ce s-a întâmplat cu el?”. Nu putem crede că inițial, în luna august, când s-a emis primul ordin de transfer, domnul Scripcă ar fi prezentat anumite semne de boală. Și atunci, care este explicația?

PROFESORI LA TRIBUNAL

1.

Anul 1907

„ ELIAS JAKAB vs. ROBOZ JÓZSEF”

- jigniri, injurii, orgolii, traume din copilărie -

La 6 august 1907, cotidianul „Temesvári hirlap” [Nr. 178, pag. 5-6] ne informa că Elias Jakab, directorul Institutului de Surdomuți din Arad, a deschis la Tribunalul din Arad o acțiune judecătorească contra lui Roboz József care, până de curând, funcționase la Institutul de Surdomuți din Timișoara. Motivul acțiunii a fost o scrisoare plină de injurii și jigniri, scrisă de Roboz József și adresată lui Elias Jakab. Pentru a înțelege situația creată va trebui să dăm câteva explicații, referitoare la cei doi protagoniști.

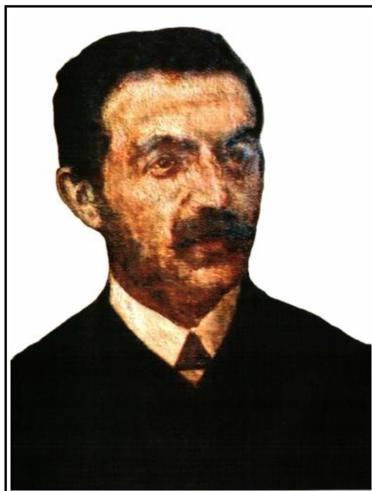

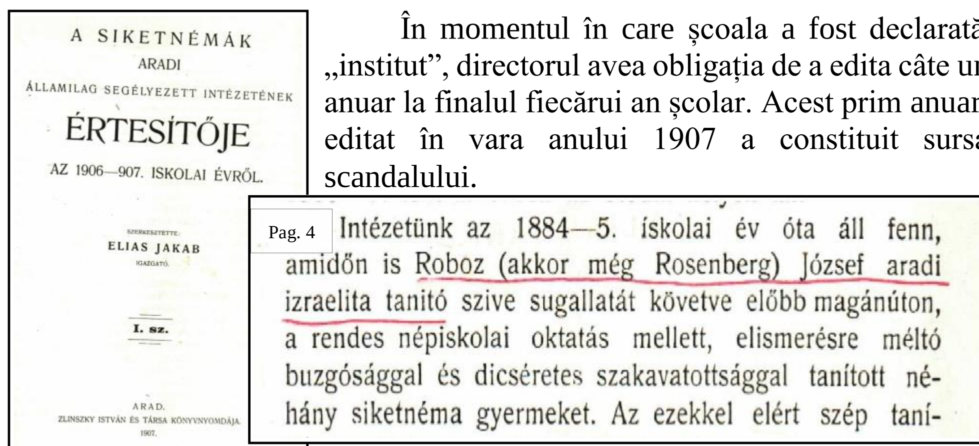
Fig. 80. Roboz József din [Moldovan-2012].

Roboz József (n. 22.05.1864, Dunapataj, Ungaria – d. 07.04.1908, Cluj). Tatăl său a fost un evreu numit Rosenberg Jakab, iar mama sa se numea Hoffmann Mária, posibil de etnie germană. Se pare că părinții săi naturali n-au fost căsătoriți. Cert este că a fost recunoscut de tatăl său deoarece, inițial, a purtat numele de familie, **Rosenberg**, șiacesta i-a asigurat instruirea până la vârsta de 20 de ani când a devenit învățător și s-a angajat la Școala Elementară Israelită din Arad (1884). Separat, în anul școlar 1884/5 a educat privat 8 copii surzi, iar în 1885 a înființat Școala de Surdomuți din Arad pe care a condus-o până în 1894, când a fost numit inspector ministerial. Între timp,aproximativ în anul 1887, a renunțat la numele de familie al tatălui, Rosenberg, și a optat pentru cel de Roboz. De ce nu a luat numele Hoffmann, al mamei, nu putem spune. Cu această ocazie a trecut la religia romano-catolică. Tot la Arad, în 1891, a înființat primul Institut Ortofonic (logopedic). În 1895, pe când era deja la Budapesta, funcția de inspector i-a fost dublată cu cea de director al

Institutului de Surdomuți din Vác. În 1899 s-a îmbolnăvit și s-a retras la Institutul de Surdomuți din Timișoara. În toată perioada sa de activitate a editat un număr de 14 cărți referitoare la educarea copiilor cu deficiențe de auz, văz, de vorbire sau mintale.

Elias Jakab, care a inițiat procesul contra lui Roboz, a fost învățător la Școala Elementară din Timișoara-Josefin. Din 1885 a fost atras de munca de educare a surzilor, care se desfășura în aceeași incintă, și s-a specializat la Cursurile de Formare Surdologică din Vác. În anul 1894, când Roboz a fost numit inspector ministerial, a preluat conducerea Școlii de Surdomuți din Arad. Nu a fost un savant, așa cum a fost Roboz, dar calitățile sale didactice au fost dublate de calități manageriale indiscutabile. Timp de nouă ani, Roboz fusese unicul învățător al Școlii de Surdomuți din Arad și, în momentul în care i-a predat școala lui Elias Jakab, aceasta avea ... 6 elevi.Pe parcursul anilor 1885-94 efectivul școlii fusese de maximum 16 elevi, grupați într-o singură grupă. Elias avea altă concepție și a dezvoltat continuușcoala. În 1906, când a fost declarată „Institut de Surdomuți", unitateaarădeană avea un efectiv de 76 de elevi (pe locul 5 din 16 institute de surzi existente în țară), împărțiți în șase clase, cu șase profesori specialiști.

În momentul în care școala a fost declarată „institut", directorul avea obligația de a edita câte un anuar la finalul fiecărui an școlar. Acest prim anuar, editat în vara anului 1907 a constituit sursa scandalului.

A SIKETNÉMÁK
ARADI
ÁLLAMILAG SEGÉLYEZETT INTÉZETÉNEK
ÉRTESÍTŐJE
AZ 1906—907. ISKOLAI ÉVRŐL.
SZERKESZTETTE:
ELIAS JAKAB
IGAZGATÓ.
I. sz.
ARAD.
ZLINSZKY ISTVÁN ÉS TÁRSA KÖNYVNYOMDÁJA.
1907.

Pag. 4

Intézetünk az 1884—5. iskolai év óta áll fenn, amidőn is Roboz (akkor még Rosenberg) József aradi izraelita tanitó szive sugallatát követve előbb magánúton, a rendes népiskolai oktatás mellett, elismerésre méltó buzgósággal és dicséretes szakavatottsággal tanított néhány siketnéma gyermeket. Az ezekkel elért szép taní-

Fig. 81. Coperta Anuarului din 1906-7 (stânga) și un facsimil din pagina 4, cu textul controversat (dreapta).

Fiind primul anuar era obligatoriu să facă un scurt istoric al instituției (pag. 4-11) și autorul, Elias Jakab, îl începe din anul școlar 1884-5 când nu exista o școală și Roboz educase privat 8 copii surzi. În Fig. 81 putem vedea fraza care l-a supărat pe Roboz. Ea are următoarea traducere :

„Institutul nostru funcționează din anul școlar 1884-5, când Roboz (atunci încă Rosenberg) învățător izraelit din Arad, ascultându-și inima,

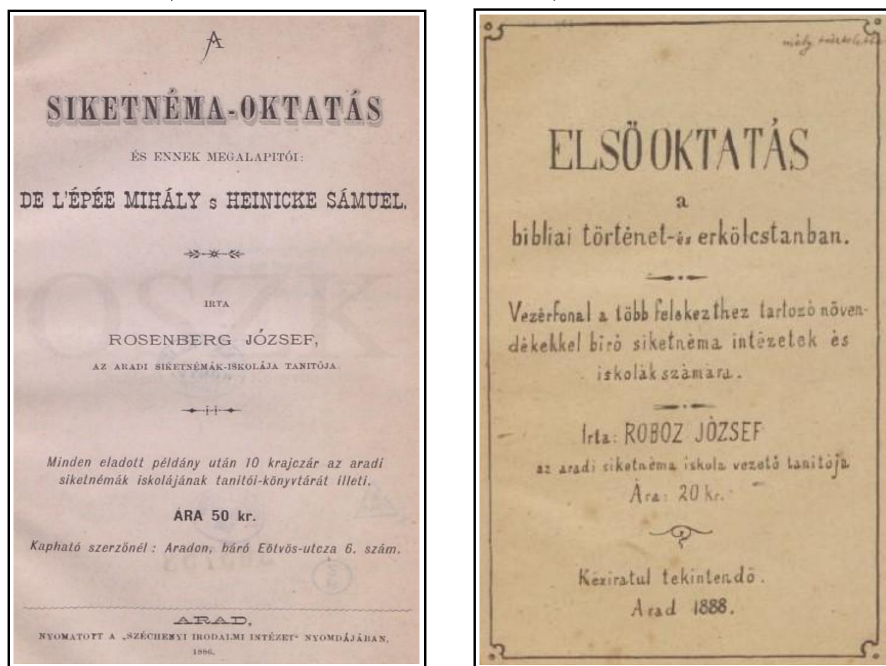
la început în mod privat, pe lângă munca de educare din învățământul public, cu râvnă și profesionalism lăudabil, a educat câțiva copii surdomuți.”

Textul, elogios și bine intenționat, nu a fost apreciat de Roboz care, nu se mai afla la intitutul timișorean ci, de aproape un an era internat la Spitalul de Boli Nervoase din Cluj. Într-o scrisoare plină de injurii el îi reproșează lui Elias Jakab trei lucruri pentru care se consideră jignit :

1. Faptul că i-a menționat numele inițial, Rosenberg.

2. A susținut că este izraelit.

3.Ar fi susținut că era un „simplu învățător”.

A

SIKETNÉMA-OKTATÁS

ÉS ENNEK MEGALAPITÓI:

DE L'ÉPÉE MIHÁLY s HEINICKE SÁMUEL.

IRTA

ROSENBERG JÓZSEF,

AZ ARADI SIKETNÉMÁK-ISKOLÁJA TANITÓJA.

Minden eladott példány után 10 krajczár az aradi siketnémák iskolájának tanitói-könyvtárát illeti.

ÁRA 50 kr.

Kapható szerzőnél : Aradon, báró Eötvös-utcza 6. szám.

ARAD.

NYOMATOTT A „SZÉCHENYI IRODALMI INTÉZET" NYOMDÁJÁBAN.

1886.

ELSÖ OKTATÁS

a

bibliai történet- és erkölcstanban.

Vezérfonal a több felekezthez tartozó növendékekkel biró siketnéma intézetek és iskolák számára.

Irta: ROBOZ JÒZSEF

az aradi siketnéma iskola vezető tanitója

Ára: 20 kr.

Kéziratul tekintendö.

Arad 1888.

Fig. 82. Cărțile editate de Roboz în anii 1886 și 1888.

În articolul apărut la 1907 în ziarul timișorean se insistă pe faptul că niciuna din acestea nu constituie o jignire dar, pentru colericul Roboz,fiecare din ele era percepută ca o lovitură de pumnal. Din scrisoarea trimisă de Roboz extragem :

„Tu m-ai colorat frumos în raport. Ai scris despre mine că învățătorul Rosenberg a fost primul care a probat la școală. Aceasta nu e valabil, pentru că eu am obținut o diplomă excelentă cu numele de Roboz

și sub acest nume mi-am început activitatea la 1 septembrie și atunci eram deja romano-catolic [urmează injurii]***.”***

Fragmentul din scrisoare conține mai multe inexactități. În primul rând, referitor la anul școlar 1884-5 când a educat privat 8 copii surzi, Rosenberg/Roboz era oficial un învățător al unei școli israelite și, așa cum vom demonstra în continuare, purta numele Rosenberg și nu Roboz.

Chiar și la 1 octombrie 1885, când Școala de Surzi din Arad a fost înființată oficial, numele de familie al învățătorului nu era Roboz, ci Rosenberg. De asemenea, încă mai avea religia izraelită. Momentul schimbării numelui și al trecerii la catolicism îl apreciem pe la 1887. Pentru aceasta ne bazăm pe două cărți publicate de el la Arad (Fig. 82) :

- **Rosenberg József** : ***„A siketnéma-oktatás és ennek megalapitói : De L'Épée Mihály és Heinike Sámuel”.*** (Învățământul surdomuților și întemeietorii acestuia : De L'Épée Mihail și Heinike Samuel). Editura Szécheny Arad, **1886.**

- **Roboz József** : ***„Elsö oktatás a bibliai történat- és erkölcstanban”.*** (Prima carte de învățare a istoriei și moralei biblice). Litografiată, Arad, **1888.**

Așa cum se vede, pe cartea din anul 1886 a folosit numele de familie Rosenberg și doar pentru cea din 1888 a folosit numele Roboz.

Se pare că, deși a fost recunoscut de tatăl său natural, nu a fostconsiderat niciodată ca un membru al familiei acestuia ci, doar, produsul unei greșeli de moment. În plus, conform legilor izraelite, evreu este acela care are o mamă evreică, nu doar un tată. Trauma produsă de faptul că nu a fost considerat nicioadată un adevărat fiu l-a făcut să se zbată în permanență pentru a demonstra că nu este un individ de duzină, ci o persoană cu care te poți mândri. Pentru aceasta, s-a angajat permanent în efectuarea a foarte multe proiecte și activități, pe care le făcea în paralel. Volumul uriaș de muncă intelectuală la care se angaja i-a solicitat foarte mult creierul și i-a cauzat o labilitate psihică care mai târziu, în 1899, a declanșat un dezastru.

Nu știm ce s-a întâmplat în anii 1885, 1886, 1887, dar bănuim că tensiunile dintre tată și fiu au degenerat și Roboz a hotărât să rupă complet relațiile. Imediat după schimbarea numelui a editat un manual școlar pentru copiii surzi având subiectul „morala religioasă”. Pe el și-a scris noul său nume, Roboz. Dar toate acestea s-au întâmplat la 2-3 ani după începerea educării surzilor și Elias Jakab nu poate fi învinovățit cu nimic. Totuși, dacă vom răsfoi acest manual școlar din 1888, vom observa că, în el, sunt tratate doar aspectele cuprinse în Vechiul Testament, adică acea parte a Bibliei

admisă și de Religia Mozaică. Evenimentele Noului Testament sunt total ocolite. Înseamnă că manualul a fost redactat în perioada anterioară schimbării numelui, adică în acea perioadă în care tânărul Rosenberg/Roboz se mai considera evreu. Ulterior nu a mai completat manualul.

O altă inexactitate susținută de Roboz se referă la *„o diplomă excelentă”* obținută anterior înființării școlii și care ar fi fost pe numele „Roboz”. Inexact! Diploma de învățător a fost din anul 1884 și a fost ca urmare a absolvirii, în acel an, a Institutului Național Izraelit din Budapesta *(Országos Rabbiképzö Intézet).* Era unicul loc din Ungaria unde elevii se puteau califica concomitent ca învățători obișnuiți și ca învățători pentru surzi. La acea dată numele său de familie era Rosenberg și nu Roboz.

Tot o inexactitate, dar de mai mică importanță, este data de începere a școlii, 1 septembrie. În realitate a fost 1 octombrie.

Referitor la expresia „un simplu învățător” ea nu apare în paragraful original din anuar. Ea a fost produsul unei minți pline de suspiciuni și măcinată de boală. Totuși, trebuie să precizăm că în anii 1884-5 Roboz/ Rosenberg era doar un simplu învățător. Ulterior el s-a transformat într-un savant.

Finalul acestei dispute a fost trist. Cei doi nu au mai avut șansa să se împace. La 7 aprilie 1908, Roboz József s-a stins din viață în același Spital de Boli Nervoase din Cluj, unde era internat din septembrie 1906. A fost înmormântat în Cimitirul Catolic din Oradea, unde era stabilită întreaga sa familie.

2.

Anul 1933

„Profesorii neromâni vs. Ministerul Sănătății”

Revista Asociației Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România (editată la Cernăuți), nr. 5-6/1933, pag. 40, reia o informație apărută la 12 iunie 1933 în ziarul Universul din București, din care aflăm că :

„Au fost trecuți în cadru disponibil următorii funcționari ai Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, ale căror posturi au fost suprimate din bugetul pe anul 1933-1934.

Dr. Lemeny Eleonora, inspector medico-pedagogic la Cluj, ***Ladislau Hrivneak, prof. med.-ped. la Așezământul de surdo-muți din Timișoara, Schmitz Matei, Zsutty Adalbert și Klampfer Francisc, profesori medico-pedagogi la Așezământul de surdo-muți din Timișoara.”***

[În continuare Revista Asociației comentează informația] : *Aici întâlnim nume ce formează* ***podoaba învățământului surdo-muților din Transilvania.*** *Atât la Institutul de surdo-muți din Cluj, cât și la Institutul de surdo-muți din Timișoara nu e vorba de vreo „asistență publică", ci pur și simplu de „educația și învățământul" copiilor surdo-muți aflați în vârsta școlară. Cei ce predau învățământul de surdo-muți nu sunt „funcționari" ai asistenței sau ocrotirii sociale, ci educatori, profesori a căror activitate se bazează pe aplicarea unei „metode speciale de instrucțiune", ce are sublimul scop de a transmite „copilului surdo-mut" vorbirea cu grai viu. Dacă retragem copilului surdo-mut tocmai factorul menit să-l demutizeze și să-l readucă în mijlocul societății omenești, atunci nu facem alta decât să reducem îngrijirea pentru această categorie de copii deficienți, care și ei au tot dreptul de a se bucura de binefacerile educației și învățământului. Lovind în profesorii de surdo- muți, lovim în copiii surdo-muți. Regretăm că au fost trecuți în cadrul disponibil al funcționarilor profesori, care „de jure" cad sub prevederile legilor școlare. Regretăm, în fine, că au fost scoși la disponibilitate tocmai profesori, care au dezvoltat în domeniul învățământului surdo- muților o activitate demnă de laudă și unanimă apreciere. Rugăm pe onor. Minister al Sănătății să revoce aceste dispozițiuni, venind astfel în ajutorul copiilor surdo-muți".*

Atât cotidianul bucureștean Universul, cât și Revista Asociației au oferit o informație incompletă. Conform monografiei [Vizi-1999,p.69], care se referă la institutul clujan pentru surdomuți, aflăm că *„în anul școlar 1933-34 ministerul a suspendat șase profesori medico-pedagogi și i-a disponibilizat. Dintre aceștia, trei au fost profesorii școlii noastre* [de surdomuți din Cluj – dintre ei am reușit să aflăm doar numele profesorului Stoklas Ion]. *Din acest motiv, în mijlocul anului școlar, treizeci de elevi au fost trimiși acasă.".* Cu alte cuvinte acțiunea ministerială de disponibilizare a unor „funcționari" era mult mai amplă.

Referitor la instituția timișoreană informația este confirmată și în Anuarul Așezământul de Asistență al surdo-muților din Timișoara pe anul școlar 1932-33 (apărut în vara anului 1933). Acesta ne precizează faptul că hotărârea ministerială a trebuit aplicată începând din data de 1 aprilie 1933, ceea ce a obligat conducerea institutului să reorganizeze elevii surzi în grupe mai mari, conduse de profesorii rămași. Așa cum apare în „Condica de lefuri" din acea perioadă, conducerea institutului timișorean i-a încadrat pe cei patru profesori ca ***„necalificați"***. Au fost trecuți pe un stat de plată separat, având salarii egale cu jumătate din cât primiseră anterior, alături de personalul administrativ a căror salariu era achitat de Primărie și nu afecta bugetul fixat de Ministerul Sănătății. Cu toate acestea cei patru profesori și-

au desfăşurat activitatea ca şi până acum. Au fost diriginţi şi au predat elevilor surzi, iar unii dintre ei au scris şi editat manuale şcolare pentru surdomuţi, în premieră pentru ţara noastră. [Anuar TM, an 1932-33].

Guvernul a fost interpelat, în Camera Deputaţilor, de către deputatul Dr. Kräuter Ferenc, reprezentant al etnicilor germani, care a cerut insistentsă se anuleze această decizie. [Tm.Hir.nr.78/6.04.33,p/7].

Cei patru profesori timişoreni au deschis o acţiune la judecătorie, dar acest demers a fost subminat de Ministerul Sănătăţii care a emis un nou ordin prin care definitiva disponibilizarea profesorilor. Au continuatacţiunea la Curtea de Apel din Timişoara şi au angajat ca apărători pe avocaţii Dr. Fehér Krístof şi Dr. Schmitz Ferenc.

Fig. 83. Corpul didactic timişorean, în 1935, la sărbătorirea semicentenarului Institutului de Surdomuţi.

În rândul de sus, în mijloc, sunt cei patru profesori disponibilizaţi

Contestaţia întocmită de cei doi avocaţi s-a bazat pe Statutul Funcţionarilor Publici (cu care erau asimilaţi profesorii medico-pedagogi) care preciza că aceştia, o dată definitivaţi, sunt nedestituibili şi nu pot fi

disponibilizați pe motivul reducerii cheltuielilor bugetare. Împotriva celui de al doilea ordin, contestația profesorilor se baza pe legea care stabilea schema de funcționare a institutelor de surdomuți și care precizează că un cadru didactic poate fi disponibilizat doar în două situații : **1.** pe motive disciplinare, ceea ce nu este cazul cu niciunul dintre acești profesori și **2.** dacă a devenit funcționar public după 1920, ceea ce, din nou, nu era cazul. Drept urmare, profesorii și avocații lor susțineau în fața instanței judecătorești că ***„Ministerul Sănătății a comis o eroare juridică”.*** În acelașitimp, Ministerul Sănătății a fost reprezentat de avocatul Dr. Petric Ștefan. Lucrările au fost conduse de consilierul Pavelescu. Prima ședință a Curții deApel a fost pe data de 23 iunie 1933 dar, Ministerul Sănătății nu a pus la dispoziția instanței datele cerute, referitoare la cei patru profesori. Ședința s-a amânat pe data de 6 octombrie 1933. [Temesvári Hirlap, nr.227/7.10. 1933-pag. 7].

Situația rușinoasă s-a menținut până în martie 1934 când, Curtea de Apel din Timișoara a admis contestația înaintată de profesori și prin sentința sa erau repuși în drepturi. Ca urmare li s-au achitat diferențele de salariu pe ultimele zece luni [Condica de lefuri].

Cine erau cei patru profesori?

Profesorii menționați mai sus aveau în institutul timișorean o vechime de aproximativ două-trei decenii. Hrivneak Ladislau se angajase în anul 1903, Zsutty Adalbert și Klampfer Francisc în 1910, iar Schmitz Matei în 1911. Toți patru absolviseră Academia de Pedagogie Terapeutică (Medico-Pedagogică), de doi ani, din Budapesta și aveau o experiență vastă în domeniu. Ei sunt cei care, după formarea României Mari, sub îndrumarea fostului director al institutului timișorean, Zador Andrei, au pus bazele sistemului românesc de demutizare a surzilor, adaptând metodele de emitere a sunetelor la specificul fonemelor românești. De asemenea, începând din anul 1925, acești profesori „veterani” s-au implicat în perfecționarea noilor absolvenți ai Academiei Medico-Pedagogice din Cluj, angajați la Timișoara. Doi dintre profesorii în discuție s-au remarcat prin editarea de manuale școlare pentru surdomuți. Astfel Adalbert Zsutty a editat primele manuale școlare de religie pentru surdomuți (vezi Fig. 19) : *Catehism pentru clasele IV-VI ale Institutelor de Surdomuți”* (în anul 1932) și *„Bibliaromano-catolică pentru clasele superioare ale Institutelor de Surdomuți”* (în anul 1933). Tot Adalbert Zsutty, împreună cu Francisc Klampfer, au editat în 1931, sub formă litografiată, primul manual de aritmetică pentru surdomuți destinat clasei a II-a, după care, până în anul 1936 au definitivat manualele de aritmetică destinate tuturor claselor de surdomuți.

Pe bună dreptate ne punem întrebarea : „Dacă grupul celor patru profesori veterani era atât de competent și apreciat, de ce au fost

concediați?”. Răspunsul nu poate fi decât acela că acțiunea este un efect al crizei economice mondiale declanșate odată cu crahul financiar de la New York din anul 1929. Urmare a acesteia, multe intreprindei au dat faliment și, pentru a face față situației, în România s-a trecut la aplicarea „curbelor de sacrificiu” care aduceau cu sine multe concedieri. Bănuim că acele concedieri trebuiau făcute și în cadrul personalului administrativ al ministerelor, iar Ministerul Sănătății a găsit o soluție de scăpare. Au considerat profesorii ca simpli funcționari și, în acest fel, adevărații funcționari au rămas pe post, iar profesorii au fost concediați. *„Bravos națiune, halal să-ți fie!* [I.L. Caragiale]*”.*

Dar, se mai pune o întrebare. În 1933, la Institutul de Surdomuți din Timișoara, pe lângă acești patru profesori veterani mai erau încă șapte (!!!) profesori tineri care absolviseră de curând Academia Medico-Pedagogică din Cluj. Aceștia erau la începutul carierei și experiența lor era limitată. Din ce cauză au fost concediați profesorii cu experiență și s-au păstrat tinerii neexperimentați? Oricât ne-am strădui să nu vedem adevărul, el se ridică crud la suprafață : *au fost concediați cei de altă etnie decât cea română (!).*

Crivățul intoleranței și al șovinismului, care începea să spulbere întrega societate europeană a acelor ani, își întindea ghearele hidoase și în firavul învățământ special românesc.

În 1934 Tribunalul Județului Timiș a anulat această hotărâre nedreaptă dar, pentru unul dintre profesori calvarul nu s-a încheiat. Schmitz Matei, fiind german, a mai primit o lovitură asemănătoare în anul școlar 1945-46. Reprimit în toamna anului 1946, a ales să se pensioneze în vara următoare. Pentru el era suficient.

DOUĂ VIZITE MINISTERIALE

Aflată, până în 1990, în subordinea Ministerului Muncii, Școala Profesională Specială Nr. 2 Timișoara (actualul Liceu Tehnologic Special „Gheorghe Atanasiu”) a fost vizitată de doi miniștrii aflați în funcție.

1. Prima vizită a fost pe la începutul anilor 1970. Ministrul Muncii era **PETRE LUPU.** Din momentul în care a coborât din mașina ce l-a adus până la intrare întreaga sa personalitate a radiat bunăvoință. Prin toți porii săi răzbătea civilizație (oricum, avea două licențe, în drept și economie) șiun bun-simț, transmis cu finețe și eleganță. Cu un zâmbet amabil a întins mâna directorului școlii și celor doi directori adjuncți spunându-le *„Mă bucur că sunt aici. Sunteți colectivul de conducere cu cea mai mare vechime* din *rețeaua noastră de învățământ. Mi s-a spus că aveți o școală frumoasă și bine gospodărită.”* Vizita a continuat prin clase, laboratoare, birouri,ateliere, internat. Ministrul Petre Lupu a strâns mâna fiecărui angajat, indiferent dacă era profesor sau îngrijitor, și cu fiecare a schimbat câteva cuvinte. *„Sunteți de mult în școală?”; „E o muncă dificilă?”;* etc. Asculta cu răbdare răspunsurile profesorilor la întrebările sale *„Elevii sunt interesați de învățarea meseriei?”; „Nu le este greu?”; „Da, știu. La dumneavoastră clasele au efectiv redus. Este normal.”* În grupurile sanitare a verificat dacă instalațiile funcționează și a întrebat dacă *„Elevii nu provoacă, uneori,stricăciuni?”*. La bucătărie a gustat mâncarea și a discutat, prin interpret, cuelevii de servici. Aceștia i-au răspuns oral *„Place școală”. „Învață meserie”. „Mâncare bună”.* S-a interesat de noile ateliere de tâmplărie, terminate de curând. A întrebat elevii *„Ce lucrați?”; „Vă place meseria de tâmplar?”; „Mașinile acestea nu sunt periculoase?”;* A urmărit atent cum un elev îi arată dispozitivele de protecție. L-a lăudat. *„Unde vă angajați după absolvire?”.* La ieșire s-a uitat spre o latură a incintei unde era o clădire cu aspect de baracă și a întrebat directorii : *„La ce folosește clădirea aceea?”.* I s-a răspuns : *„Este o rămășiță a organizării de șantier din 1957. După plecarea constructorilor noi am amenajat în ea o secție de turnătorie”. „Vă supărați* (!!!) *dacă o vizităm?” „Nicidecum. Poftiți!”.* A discutat cu maistrul și cu elevii turnători. A dorit să vadă câteva piese turnate. A aflat de la elevi că se câștigă bine din acea meserie. La ieșirea din atelier s-a întors spre persoana cu care venise din București și i-a spus : *„Te rog să notezi. La întoarcere trebuie să vorbim cu cei de la Serviciul de Investiții. Secția de Turnătorie are nevoie de o clădire nouă!”.*

2. Cea de a doua vizită a avut loc zece ani mai târziu. Ministrul Muncii era **MAXIM BERGHIANU.** Iese din mașină, își bagă mâinile în buzunarele scurtei și se uită disprețuitor la insignifianta insectă care se grăbește să-l întâmpine. Desigur, directorul școlii, un individ oarecare de 1,87 m. înălțime și o greutate ce se apropie de 100 kg. *„Tovarășe ministru, bine ați venit! Sunt directorul școlii, Rusu David Liviu. Permiteți-mi să vă prezint școala".* Ministrul, fără să-și scoată mâinile din buzunare, îi spune :
„Ia-o înainte!". Vizita se derulează monoton, fiind orchestrată de monologul directorului. Ministrul reacționează greu, cu zgârcenie, oferind câte o înclinare a capului și rar, foarte rar, câte o scurtă remarcă. Sunt parcurse astfel sălile de clasă, cărora li se oferă un pas mic dincolo de cadrulușii. În ateliere are o imperceptibilă reacție de deranj. Unde se prelucrează lemnul este praf dela mașini; unde se sudează trebuie să-și ferească ochii; vopsitoriile cu nitrolac degajă mirosuri neplăcute; așa se întâmpină un ministru? Peste tot reacția sa este identică, ai impresia că se gândește doar lacât mai durează calvarul ăsta. Pe un coridor al internatului observă o pată umedă (în acea zi se spălase la fiecare jumătate de oră). Întreabă : *„Ce-i cu urina asta întinsă pe jos?".* Directorul încearcă să explice. N-are cui, augustul ministru l-a părăsit. Aleargă după el și îi explică greutățile întâmpinate odată cu primirea concomitentă a trei promoții de elevi (în urmăcu un an, de la cel mai înalt nivel, se hotărâse ca elevii surzi să nu mai facă școala generală de 8 clase în 10 ani, ci în 8 ani, iar elevii care au urmat 8, 9 sau 10 ani să absolve concomitent; asta a dus la o aglomerare în școlile profesionale, care urma să mai dureze încă 3-4 ani). *„A trebuit să introducem paturi suprapuse în dormitoare și să înghesuim câte 20-22 de elevi în clasele concepute pentru 12-15 elevi."* Ministrul face o grimasă disprețuitoare și îl învrednicește cu o remarcă : *„Ei, și ce-i? Am dormit și eu în paturi suprapuse."* Nu precizează „unde". Gurile rele spun că ar fi fost crescut la orfelinat, fapt ce i-ar justifica comportamentul, dar cine să mai științeadevărul? Toate biografiile lui încep din 1945 când avea 20 de ani și a intrat în Partidul Comunist. De părinți sau școli absolvite, nu se pomenește nimic deși, ..., niscaiva diplome ar trebui să existe. Directorul transpiră, simte că vorbește în vânt. Ministrul se uită la ceas. Semnal elocvent. Încet-încet vizita se apropie de final și se termină în aceeași notă în care a început. Ministrul, cu mâinile în buzunare, se îndreaptă spre mașină fără să fie atent la invitația *„Vă mai așteptăm, cu plăcere, și altă dată",* spusă de insignifiantul director. La urma-urmei, EL MINISTRUL este adevărata gazdă. Directorul este doar un mărunt funcționar.

LICEU PENTRU DEFICIENȚII DE AUZ

- o încercare eșuată în a doua jumătate a anilor 1970 -

Liceul pentru deficianții de auz nu este o invenție a ultimilor ani. În a doua jumătate a anilor 1970, la mai multe școli din țară s-a desfășurat un experiment pilot care trebuia să probeze eficacitatea înființării claselor de liceu. Pentru a înțelege modul în care, s-a desfășurat acel experiment-pilot și concluziile la care s-a ajuns, se cuvine să explicăm cum era organizat, în acei ani, învățământul pentru deficienții de auz.

Începând din anul 1951, copiii cu deficiențe auditive au urmat școli generale speciale de surzi sau hipoacuzici aflate în subordinea Ministerului Învățământului. Trebuie să înțelegem că, în acea perioadă, absolvirea unei clase nu era un drept inalienabil al elevului și nicio obligație a profesorului. Clasele erau absolvite doar dacă elevul obținea note de trecere și se considera normal faptul că unii nu pot face față, datorită adaosului mare de deficiență mintală. După ce elevii împlineau 14 sau 15 ani puteau optapentru învățarea unei meserii, într-una din școlile profesionale speciale, care aparținuseră inițial de Ministerul Sănătății și din anul 1969 au fost trecute la Munisterul Muncii. La acea vârstă, unii deficienți de auz erau abolvenți a 8 clase de școală generală **(categoria I-a)**, alții datorită cumulului de deficiență mintală erau prin clasele V ... VII **(categoria a II-a** – la școala profesională făceau un an pregătitor**)** sau nu terminaseră primele patru clase **(categoria a III-a** – la școala profesională făceau doi ani pregătitori**).**

Prin anii 1975-76 oficialii din cele două ministere (al Învățământului și al Muncii) au considerat că este momentul ca în învățământul deficienților de auz să se includă LICEUL și pentru aceasta trebuia făcut un experiment-pilot. Dintre absolvenții școlilor generale speciale s-au selectat cei mai buni elevi și s-a înființat câte o clasă de liceu la câteva școli din țară. Școala din Timișoara a fost una din școlile alese. Grupul de elevi primiți erau foarte drăguți, cuminți și dornici să învețe. Erau și puțin temători, deoarece nu știau la ce să se aștepte.

Conducerea școlii a mobilizat toți profesorii. Pe lângă cei ce predau la clasă, fiecare, funcție de specializarea pe care o avea, trebuia să se implice prin preluarea unui grup de 3-4 copii pentru a-i ajuta la învățare. A fost un efort comun al profesorilor și elevilor. În fiecare după-amiază, clasa se împărțea în grupe mici preluate de diferiți profesori și repetau lecțiile

predate. Fiind inginer mecanic am avut, și eu, o grupă de trei băieți și o fată cu care am făcut matematică și fizică. Amintirile acelei perioade le am încă vii în minte.

Curând au început să apară lacunele cognitive cauzate, pe de o parte, de diferențele dintre programa școlară folosită în învățământul special și ceadin învățământul de masă dar, cauza principală se datora faptului că acești elevi nu făcuseră niciodată muncă suplimentară, ci doar s-au străduit săredea lecția curentă. Nu erau obișnuiți să utilizeze „Culegeri de probleme"și, din acest motiv, priceperile lor erau cantonate doar în reproducerea și, eventual, înțelegerea noțiunilor predate. Fără o muncă depusă în afara manualului școlar acele priceperi intelectuale nu se transformaseră în deprinderi, nu se dezvoltaseră. Cu toată acuitatea vizuală, specifică surzilor, problemele de geometrie nu depășeau calcularea ariilor sau a perimetrelor. Puteau desena corect figuri geometrice, drepte paralele sau perpendiculare, tangente sau bisectoare, dar apăreau dificultăți când trebuiau să demonstrezecongruența sau asemănarea a două triunghiuri, dacă un patrulater este sau nuînscris într-un cerc sau paralelismul a două drepte aflate la extremități diferite ale aceluiași desen geometric. Enunțau corect teoremele geometrice dar le era dificil să le aplice în cadrul unor demonstrații.

Se reliefa cruda realitate că, în pofida unei parțiale componente abstracte pe care o aveau materiile studiate în gimnaziu, elevii rămăseseră cu o pregnantă gândire în imagini. Acum, la liceu, aceleași materii explorau zone abstracte mult mai ample, însă elevii nu făceau față având o capacitatea imaginativă și figurativă deosebit de redusă. Nu făceau generalizări și nu emiteau clasificări. Simbolismul termenilor le era total neînțeles. Nu erau capabili să reflecteze sau să planifice și această situație ducea la blocarea posibilităților de a intui rezolvarea unor probleme ceimpuneau demonstrarea unor realități sau situații cerute.

La algebră lucrurile erau și mai dificile, datorită nivelului abstract superior al materiei. Rezolvarea unor ecuații de gradul I sau II era posibilă dar, demonstrarea unor identități sau problemele cu logaritmi s-au dovedit a fi o barieră de netrecut. Fiecare nou capitol adăuga alte dificultăți. Tot ce era concret, ca aplicarea unei formule și calcularea directă a rezultatului, era accesibil. Însă, algebra liceală pretindea o gândire combinativă între anumite situații ipotetice aflate în evoluție și cărora li se ofereau entități simbolice. Era o lume a conceptelor ce implica imaginație și gândire abstractă, iar aceasta era o mare problemă pentru elevii surzi. Nu puteam să evităm a ne întreba „ce se va întâmpla în clasele următoare când se va ajunge la studierea teoriei limitelor, a calculului diferențial și integral, la numerele

iraționale, etc. ?”.

Fizica a decurs în același mod. Problemele concrete referitoare la pârghii, scripeți sau planuri înclinate se puteau rezolva deoarece trebuiau să aplice o formulă pe baza căreia să calculeze rezultatul. Dar când s-a ajuns la energie, la ciocnirea corpurilor și transferul energiei, la schimbul de căldură, la diferența dintre câmpul electric, electricitatea statică și curentul electric, etc., pe fața elevilor se instala nedumerirea, ne priveau cu suspiciune și așteptau să le dăm noi răspunsul. Dificultăți asemănătoare au apărut lachimie sau biologie.

La gramatică nu se putea depăși conjugarea sau declinarea mecanică, în niciun caz nu se ajungea la analizarea gramaticală a unor texte. Literatura era o corvoadă căreia nu îi vedeau sensul. Admiteau să învețe o poezie, dar analizarea ei literară îi depășea. Diversele noțiuni care desemnau figuri de stil erau greu de înțeles și nu aveau corespondență în limbajul semnelor. Chiar dacă s-ar fi inventat ad-hoc semne pentru „epitet”, „metaforă”, „hiperbolă”, „antiteză”, etc., ele ar fi fost total ineficiente pentru că elevii nu înțelegeau noțiunile ce le reprezintă și, în mod sigur, nu le puteau folosi în cadrul unui limbaj curent și conștient.

În acei ani, deontologia profesională a cadrelor didactice excludea total ideea absolvirii pe nedrept chiar și a unui singur elev, cu atât mai mult a unei clase întregi. Începea să se contureze convingerea că, sub această formă, liceul pentru elevii surzi era o idee impracticabilă. Chiar și elevii au început să-și schimbe atitudinea. Unii doreau să se transfere la clasele de școală profesională și nu mai vedeau o mândrie în urmarea liceului.

După vacanța de iarnă, o comisie formată din reprezentanți ai Ministerelor Învățământului și Muncii, incluzând și doi interpreți din București, au făcut un tur al școlilor în care erau clase-pilot de liceu. La Timișoara au stat o săptămână, probabil s-a procedat la fel și în celelalte școli. S-a asistat la ore și la meditațiile de după masă, s-au controlat caietele elevilor și manualele școlare folosite, s-a discutat individual cu profesorii și, tot individual, cu elevii. Nimeni nu s-a grăbit. Nimeni nu a ascuns nimic. Nimeni nu a încercat să prezinte diferit realitatea. În final, s-a ținut un Consiliu Profesoral și Comisia inter-ministerială și-a expus părerile provizorii la care a ajuns. Era clar, și pentru ei, că ideea liceului pentru deficienții de auz va trebui abordată în alte condiții. Încă nu aveau toate datele pentru a definitiva un plan de viitor, însă, în principiu se conturau următoarele perspective : deficienții de auz care urmau să fie înscriși la liceuvor trebui selectați de timpuriu, preferabil la finalul clasei a IV-a; cu aceștia va trebui să se facă muncă suplimentară de pregătire pe tot parcursul

gimnaziului pentru a-i aduce la nivelul necesar; programele școlare dinșcolile speciale gimnaziale trebuiau aduse la nivelul celor din învățământul de masă; la liceu să dispună de pregătire suplimentară și profesori de sprijin.S-a mai discutat și varianta efectuării liceului în școlile de masă, alături de copiii auzitori, și ce implicații ar aduce o atare variantă de educație.

Erau idei cantonate în teoriile momentului când se pretindea că o diplomă de absolvire nu se obține decât pe merit.

La scurt timp totul s-a năruit. La vârful societății românești a izbucnit „scandalul meditației transcedentale" care, pe lângă bulversarea unei mari părți a societății românești, a avut urmări și în cadrul învățământului pentru deficienți. Dintre ele semnalăm : desființarea facultăților de pregătire a psihopedagogilor speciali (s-a desființat tot ce avea legătură cu psihologia); școlile generale speciale de opt ani trebuiau urmate de deficienții de auz tot în opt ani, nu în zece; s-au desființat cele trei categorii de clasificare a deficienților de auz; oficial nu se mai recunoștea că unii sunt afectați și de deficiențe mintale; și, în final, toți trebuiau să absolve școala pe care o începeau, corigența sau repetenția erau de neconceput.

Azi deficienții de auz au posibilitatea de a urma, nu doar liceul, ci chiar și facultatea. Întregul învățământ actual este bazat pe cu totul alte bazedecât cel din trecut. Sper că și rezultatele sunt edificatoare.

EVOLUȚIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SPECIAL ÎN TIMIȘOARA

- Scurtă prezentare -

Așa cum am arătat la începutul cărții, cel care a inițiat, în Timișoara, acest tip de învățământ a fost învățătorul Karl Schäffer (Fig. 1), care a dorit să transforme orașul într-un mare centru de educare a copiilor cu deficiențe. În anul 1890, la cinci ani după înființarea Școlii de Surdomuți, comparând acea realizare cu o sămânță roditoare, Schäffer scria :

„Să dea Cerul ca numărul celor buni și cu suflet mare să crească din zi în zi, iar sufletul lor să nu înceteze a se îndrepta spre cei năpăstuiți de soartă. Să dea Dumnezeu ca mica sămânțăsemănată azi să încolțească și să rodească cât maicurând, astfel încât vitregiții soartei să fie apărați și ajutați să-și câștige instruirea pentru ca, în acest fel, să li se deschidă drumul spre o viață demnă în societate. La aceasta au tot dreptul, iar noi avem datoria de a-i ajuta.” [Schäffer-1890].

Cât timp a fost în activitate, Schäffer s-a luptat pentru a înființa școli pentru deficienții de auz, de vedere, de vorbire și mintali. Din păcate, singura care i-a supraviețuit a fost învățământul pentru deficienții de auz. Școala de Surdomuți, înființată în 1885, s-a transformat în „institut” și a fostuna din cele mai performante școli din țară, atât înainte de Primul Război Mondial, cât și în perioada interbelică. Din 1951 s-a transformat în Școala Profesională Specială Nr. 2 și acum este Liceul Tehnologic Special „Gheorghe Atanasiu”.

Învățământul pentru deficienții de vedere s-a oprit, inițial, la existența atelierului în care lucrau bărbații orbi adulți. Acesta a funcționat până la finele celui de Al Doilea Război Mondial când a fost înlocuit cu o Coperativă a Invalizilor. Azilul pentru orbii care nu se pot întreține singuri nu s-a mai înființat niciodată, iar o școală pentru copiii cu deficiențe de vedere a așteptat până în anul 1962, când s-a înființat Școala Specială de

Slab-Văzători (clasele I-IV), transformată ulterior în Școala Specială de Ambliopi (clasele I-VIII), iar din 2005 a devenit Liceul Teoretic „Iris”.

Referitor la educarea deficienților mintali, prima încercare a fost în anul școlar 1907-8, când a existat o clasă cu 6 elevi într-o locuință din Cartierul Elisabetin. După această dată, copiii cu deficiențe mintale au trebuit să aștepte până în anul 1964, când s-a înființat Școala pentru Elevi Neuropsihici, ulterior numită Școala Ajutătoare, care s-a dezvoltat și în anul 1990 s-a scindat în două grupuri. Pe str. Titu Maiorescu (fostă Musorski) s-aconstituit Școala Ajutătoare Nr. 1, numită din 1997, „Paul Popescu Neveanu”, iar pe str. General Dragalina, Școala Ajutătoare Nr. 2, numită din 1997, „Dumitru Ciumăgeanu”.

Corectarea defectelor de vorbire a evoluat cu întreruperi. După cursurile finanțate de Primărie, între 1 feb. 1904 și 2 nov. 1908, logopedia timișoreană a stagnat până după terminarea Primului Război Mondial, când Primăria orașului a mai finanțat încă trei cursuri începute în martie 1919, octombrie 1919 și ianuarie 1920. Cursurile s-au desfășurat în incinta Școlii Elementare din carierul Josefin, actuala Școală Generală nr. 12. După această dată, există informații că activități logopedice s-au desfășurat privat, în anii 1928-1930. Este posibil ca astfel de activități logopedice private să fi existat pe toată perioada interbelică, însă, nu ne-au parvenit informații. Dupăanul 1960, s-au înființat Centre Logopedice Școlare sau pe lângă unități sanitare, care au corectat defectele de vorbire ale elevilor din învățământul de masă și pe cele ale restului populației.

După 1990, când s-a permis reorganizarea învățământului superior de formare a specialiștilor în educarea copiilor cu cerințe educative speciale (desființat în 1982), atenția a fost îndreptată și spre alte forme de educație care, anterior, erau omise. Azi se dă importanță și copiilor cu autism, a celor cu Sindromul Down, a copiilor cu surdocecitate, a celor cu deficiențe locomotorii și multe altele. Învățământul se diversifică și se reorganizează pentru a oferi copiilor cu c.e.s. (cerințe educative speciale) o educație corectă. Așa cum a scris Schäffer în anul 1890, ***„la aceasta au tot dreptul, iar noi avem datoria de a-i ajuta”.***

BIBLIOGRAFIE

1. **ARHIVA LICEULUI TEHNOLOGIC SPECIAL „GH. ATANASIU" TIMIȘOARA.** Condica de lefuri pe anii 1933 ... 1948; Registrul Matricol; [Condică lefuri]. [Reg.Matricol].
2. **ARHIVELE NAȚIONALE JUD. TIMIȘ.** Fondul „Primăria municipiului Timișoara", Procesele verbale ale ședințelor Consiliului Comunal al orașului Timișoara pe anul 1921. [Arh.N.Tm.-pr.v.nr. .../...].
3. **ATANASIU GHEORGHE :** ***„Anuarele Așezământului de Asistență a Surdo-Muților din Timișoara"*** **.** [Anuar TM-an...].
4. **ATANASIU GHEORGHE :** ***„Învățământul surdo-muților. Studiu socio-pedagogic și social".*** Tipografia „Unirea Română" Timișoara, 1933. [Atanasiu-1933/a].
5. **ATANASIU GHEORGHE :** ***„Problema surdo-muților în România".*** Timișoara, 1933. **[Atanasiu-1933/b].**
6. **CIUMĂGEANU D., ATANASIU GH., RONA GH., CZITROM I. :** ***„Contribuția lui Carol Schäffer la dezvoltarea învățământului pentru copiii suri din Timișoara".*** În „Contribuții la istoria învățământului special din România". Editura Didactică și Pedagogică București, 1968. Pag. 227-244. [Ciumăgeanu-1968].
7. **ELIAS JAKAB :** ***„A Siketnémák Aradi Államilag Segélyezett Intézetének ÉRESÍTÖJE az 1906-907 iskolai évről".*** (ANUARUL Institutului de Surdomuți Finanțat de Stat din Arad pe anul școlar 1906-7). Editura Zlinszky István Arad, 1907. [Elias-1907].
8. Fragmente din **Istoria Institutului de Surdomuți din Sopron – Ungaria**, însoțită de adresa nr. 27/937 din 2001, trimisă de „Tóth Antal Óvoda, Általános Iskola, Specialis Szakiskola és Kollegium Sopron" - Ungaria. [Sopron].
9. **GEML JOSEF :** ***„Alt-Temesvar im letzten halbjahrhundert 1870-1920".*** Helicon Timișoara, 28808. [Geml-1920].

10. **„HIVATALOS KÖZLÖNY". A. M. Kir. Vallás- és Közoktotásűgyi Ministerium.** (Monitorul Oficial al Ministerului Cultelor și Învățământului dela Budapesta) 13 volume (anii 1893-1905) editate de „Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) Cs. és kir. udvari könyvkereskedés kiadása" și 8volume (anii 1906-1913) editate de „Franklin – Társulat. Magyar irodalmi – intézet és könyvnyomda Budapest". [Hiv.Közl.-nr. … / … .pag. …].

11. **HRIVNÁK LÁSZLÓ : *„Schäffer Károly (1841-1912)".*** În revista „Magyar Gyógypedagógia", Nr. 1/1912, pag. 179-182. [Hrivnák-1912].

12. **ILIEȘIU NICOLAE : *„Timișoara, monografie istorică".*** Vol. I. Editura G. Matheiu, Timișoara, 1943. [Ilieșiu-1943].

13. **INSPECTORATUL MEDICO-PEDAGOGIC CLUJ.** *„Fragment de pedagogie medicală".* Revista „Învățătorul" din Cluj, nr. 16/1921, pag.8-9. [Insp.M-Ped, Înv.nr. .../...].

14. **MOLDOVAN GHEORGHE : *„Începuturile învățământului special în Timișoara".*** Editura Politehnica Timișoara, 2007. [Moldovan-2007].

15. **MOLDOVAN GHEORGHE : *„Istoria învățământului bănățean pentru surdomuți.*** Editura Eurostampa Timișoara, 2010. [Moldovan-2010].

16. **MOLDOVAN GHEORGHE, EMILIA HAUSZAR : *„Prima carte de logopedie tipărită în România. Timișoara-1900".*** Editura Politehnica Timișoara, 2012. [Moldovan-2012].

17. **MOLDOVAN GHEORGHE** : ***„Literatura surdologică în România interbelică".*** Editura Politehnica Timișoara. 2015. [Moldovan-2015].

18. **MOLDOVAN GHEORGHE : *„Educarea surdomuților în România de la primele preocupări până la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial".*** Editura Politehnica Timișoara. 2019. [Moldovan-2019].

19. **MINITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI**

20. **REVISTA ASOCIAȚIEI CORPULUI DIDACTIC MEDICO-PEDAGOGIC DIN ROMÂNIA.** Editată în perioada 1931-1936 de Institutului de Orbi și Surdo-Muți

„Regina Maria” din Cernăuți. [Rev. Asoc.-nr.../an...].

21. **SCHÄFFER KÁROLY : *„A siketnémák Temesvár- városi iskolája története”.*** *(Istoria Çcolii de Surdomuți a orașului Timișoara).* Nyomatott Magyar testvéreknel, Temesvár, 1890. [Schäffer-1890].

22. **SCHÄFFER KÄROLY : *„A siketnémák Temesvár-városi intézetének története”.*** Nyomatott Uhrmann Henrik könyvnyomdájában. Temesvár, 1896. [Schäffer-1896].

23. **SCHÄFFER KÄROLY : *„A siketnémák Temesvár-városi intézetének ÉRTESITÖJE. Az 1897-98. Tanévröl”.*** (Institutul de Surdomuți al Orașului Timișoara. ANUAR. Anul școlar 1897-98). Nyomatott Uhrmann Henrik Könyvnyomdájában. Temesvár, 1898.

24. ***„Siketnémák Temesvár-városi intézet. DISZIRÁSOK.”*** (Institutul de Surdomuți al orașului Timișoara. SCRIRERE DECORATIVĂ). Album cu planșe executate desenate de șase elevi surdomuți în anii 1894-95, aflat în arhivele Episcopiei Romano-Catolice din Timișoara.

25. ***„Siketnémák Temesvár-városi intézet. TÉRKÉPEK.”*** (Institutul de Surdomuți al orașului Timișoara. ATLAS). Atlas cu hărți desenate de doi elevi surdomuți în anii 1895-96, aflat în arhivele Episcopiei Romano-Catolice din Timișoara.

26. **„ȘTIREA” :** Cotidian independent ce apărea în Banat și județele Arad, Bihor și Hunedoara. **[Știrea-nr.../...p...].**

27. **„ȚARA” :** Ziar de orientare național-liberală apărut la Timișoara din ianuarie 1932. **[Țara-nr.../...p...].**

28. **„TEMESVÁRI HIRLAP”** (Gazeta Timișoarei) nr. 69/25 martie 1931, pag. 2. Articolul : ***„Zádor Endre, a temesvári siketnémaintézet nyugdijba vonul”*** (Directorul Institutului de Surdomuți, Zádor Endre, se pensionează). **[Temesvári Hirlap].**

29. **VÁROSI KÖZLÖNY.** Hivatalos folyóirat. *(Monitorul Oficial al orașului Timișoara).* Kiadja a városi tanács. Csendes Jakab könyvnyomdája Temesvár. Anii 1898-1917. [Vár.Köz.an... pag...].

30. **„VESTUL” :** Cotidian timișorean începând din anul 1930. **[Vestul-nr.../...-p...].**

31. **VIZI ILDIKÓ, CRIȘAN ERIKA : *„Hallássérültek magyar nyelvű oktatása Erdélyben”*** *(Educarea în limba maghiară a deficienților de auz din Transilvania).* Gloria Nyomda és Kiadóvállalat, Kolozsvár, 1999. [Vizi-1999,p...].

32. **ZÁDOR ENDRE : *„A siketnémák temesvári államilag segelyezett intézetének ÉRTESITÖJE”.*** (Anuarele Institutului de Surdomuți Subvenționat de Stat din Timișoara). Anii 1906/7 ... 1913/14. Editurile Csendes Jakab și Hunyadi din Timișoara. [Értesitöje-an...-p.].

33. *** * * : *„A temesvári siketnémaintezet igazgatója Pancsován”.*** (Directorul Institutului de Surdomuți din Timișoara la Pancevo). În revista „Magyar Gyógypedagógia ” din 1912, pag. 121-122. [Mag.Gyógyped.- an 1912 – pag. 121-122].

34. *** * * : *„A tenesvári kibövitett siketnémák intézetének felvatása”*** (Inaugurarea lărgirii Institutului de Surdomuți din Timișoara). Din revista „Magyar Gyógypedagógia”, 1912, pag. 211-213. [Mag. Gyógyped.- an 1912 – pag. 211-213].

35. *** * * : *„Kitűntetések”*** (Decorare). Din revista „Magyar Gyógypedagógia”, 1917, nr. 7-8, pag. 149. [Mag. Gyógyped.- an 1917, nr. 7-8 – pag. 149].

CUPRINS

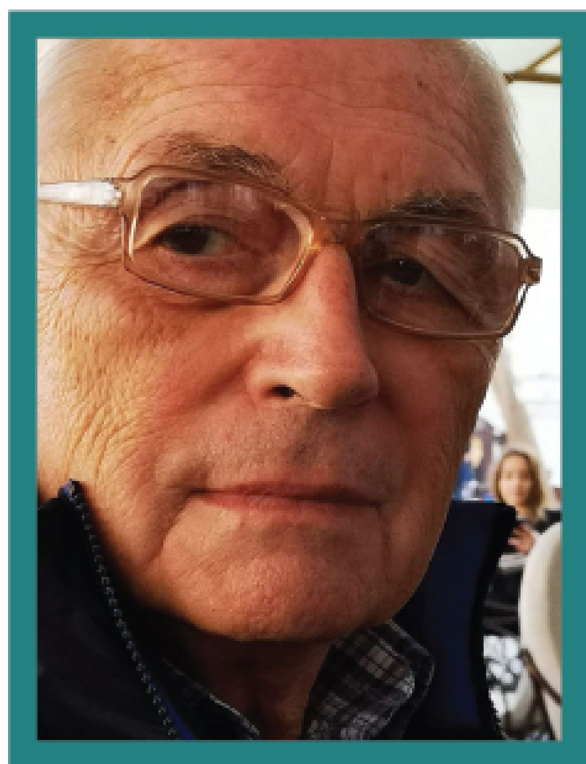
De același autor

1. **Gheorghe Moldovan : *„Începuturile învățământului special în Timișoara”.*** Editura Politehnica Timișoara, 2007. ISBN 978-973-625-472-7.
2. **Gheorghe Moldovan : *„Istoria învățământului bănățean pentru surdomuți”.*** Editura Eurostampa Timișoara, 2010. ISBN 978-606-569-067-7.
3. **Gheorghe Moldovan, Emilia Hauszar : *„Prima carte de logopedie tipărită în România. Timișoara-1900”.*** Editura Politehnica Timișoara, 2012. ISBN 978-606-554-489-5.
4. **Gheorghe Moldovan : *„Literatura surdologică în România interbelică”.*** Editura Politehnica Timișoara. Ediția I-a tipărită, în anul 2015 și ediția a II-a electronică (C.D.), în anul 2017. ISBN 978-606-554-892-3.
5. **Gheorghe Moldovan : *„Contribuția comunității armenilor din Elisabethopolis (Dumbrăveni) la înființarea și funcționarea primei școli pentru surdomuți din România”.*** Supliment, pe luna mai 2017, al revistei „ARARAT” (fondată în 1924), periodic al Uniunii Armenilor din România.
6. **Gheorghe Moldovan : *„Învățământul deficienților din prima jumătate a secolului XIX, în Ardeal și Banat”.*** Editura Politehnica Timișoara, 2019. ISBN 978-606-35-0301-6.
7. **Gheorghe Moldovan : *„Educarea surdomuților în România, de la primele preocupări până la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial”.*** Editura Politehnica Timișoara, 2019. ISBN 978-606-35-0302-3.
8. **Gheorghe Moldovan : *„Învățământul special. Documente de arhivă. 1828-1849”.*** Editura Universității de Vest Timișoara, 2021. ISBN 978-973-125-856-0.

ISBN: 978-973-0-38145-0

„Surdomuții, dacă nu pot vorbi, nu pot auzi, au puterea să pătrundă gândurile. Ți le citesc pe față. Le urmăresc fluturarea de umbră pe frunte, în ochi și le prețuiesc bunătatea. Ei niciodată nu dau greș.”

Gheorghe Atanasiu -
„Desmoșteniții” - 1935.

Gheorghe Moldovan
(Foto : Anca Silvia Buzatu)